bistands-aktuelt

nr 2 mars 2008

www.bistandsaktuelt.no

GUATEMALA

FOTO: REDD BARNA/INGRID K. LUND

Overraskede konsulenter

Norske organisasjoner i Guatemala får skryt for sitt bistandsarbeid. Bistanden fungerer veldig positivt for målgruppene, fastslår et uavhengig konsulent-team. Men da de besøkte en skole ble konsulentene svært overrasket.

Side 8-9

En indisk mann kjøler ned det tre måneder gamle barnet sitt i den hellige elva Ganges. Nå kan landets småbarnsforeldre glede seg over at myndighetene bruker stadig mer penger på spedbarnshelse.

FOTO: SCANPIX/REUTERS/JITENDRA PRAKASH

Indias skammelige statistikk

■ Hvert fjerde spedbarn som dør i verden er fra India. Det er en statistikk som myndighetene i landet skammer seg dypt over.

■ Nå skal stormakten i Sør-Asia bruke et beløp tilsvarende 120 milliarder kroner over fem år på mødre- og barnehelse. Norge – med statsminister Jens Stoltenberg i spissen – støtter den gigantiske helsekampanjen med 100 millioner kroner årlig.

■ Etter to års satsing begynner nå resultatene å komme: Delstaten Bihar kan vise til 100.000 sykehusfødsler årlig, mot tidligere 3000.

Tema – side 14-17

B-Post Abonnement

RETURADRESSE: Bistandsaktuelt, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

AFGHANISTAN

Intervju med Afghanistans finansminister

Side 18-19

KENYA

Sjokkrapport fra Kenyas brannruiner

Side 12-13

ZIMBABWE

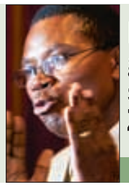

Ny kandidat gir uventet spenning i Zimbabwe

Side 7

DEBATT

Flere støtter kritikk om «blendahvit» bransje

Side 22-23

Ikke på samme bane

Viktig å stadig forbedre våre evalueringer.

Av Beate Bull

:DEBATT

JONAS HJORT FORTSETTER i Bistandsaktuelt nr. 10-2007 sin polemikk mot evalueringen av norsk utviklingssamarbeid. Først og fremst tror vi uenigheten skyldes forskjellig forståelse av virkeligheten. Vi er på ingen måte motstandere av randomisering – altså bruk av tilfeldig utvalg – som metode i evaluering. Men vi mener den har sine begrensninger når det gjelder både bistand og på andre samfunnsområder.

Evalueringsavdelingen deltok nettopp på en konferanse i Washington om virkningsevaluering. Konferansen var et ledd i en debatt som blant annet er en reaksjon på sterk kritikk internasjonalt av sviktende resultatrapportering. På denne konferansen ble det anslått at om lag fem prosent av bistandstiltak kan resultatvurderes med pålitelig resultat gjennom randomisering.

I dag gis bare en liten del av bistanden til spesifikke tiltak på landsbynivå, og som regel vil det da være frivillige organisasjoner som er inne i bildet. Mer og mer inngår norsk bistand, sammen med andre

Bull dribler i Norads forsvar

Av Jonas Hjort

BEATE BULL I NORAD svarer i Bistandsaktuelt nr. 9/2007 på min kritikk av Norads evalueringsmetoder. Kort sammenfattet hevder Bull at: 1. Randomisering er ikke en ny metode. 2. Det er ingen grunn til å randomisere fordi en trenger data av høy kvalitet uansett. 3. Det er uetisk og lite praktisk å randomisere. 4. Kvantitative evalueringer er like subjektive som kvalitative evalueringer. Her er noen alternative synspunkter.

1. SELVFØLGELIG er randomisering som generell metode omtrent like gammel som vitenskapen selv. Jeg fremhevet at randomisering kan anses som en relativt ny metode *innenfor utviklingsintervensjoner,* da det først var på 90-tallet at kunnskapen vår gjorde utstrakt bruk av denne metoden mulig i bistand.

FAKSIMILE: BA 10-2007

giveres bidrag, inn i sektorprogrammer eller nasjonale programmer (for eksempel helse, eller utdanning, eller justissektoren)

EVALUERING AV utviklingssamarbeid har utviklet seg kraftig i de fleste giverland de siste par tiår. For å bedre kvaliteten på evalueringer må evalueringene være metodisk solide og troverdige. Evalueringsavdelingen har økt sine krav til solide metoder. Vi krever at metodene brukt sikrer at innsamlede data, funn og konklusjoner er logisk sammenhengende og dekkende for å svare på evalueringsspørsmålene (intern validitet), at de er etterprøvbare (andre kan sjekke eller foreta en identisk studie basert på data, begreper og informasjon fremkommet i evalueringsrapporten) og inkluderer kryssjekking av funn med to eller flere informasjonskilder, analysetyper eller teorier (triangulering).

VI MÅ VARIERE mellom kvalitative og kvantitative metoder, avhengig av hva som evalueres. Det gjelder særlig innenfor evaluering av langtidsvirkninger. Et hensyn vi må ta når vi planlegger en evaluering er kostnader versus utbytte. Robuste virkningsevalueringer er meget tids- og kostnadskrevende å gjennomføre, og vil lett nærme seg forskningsprosjekter. Det vil derfor uansett være begrenset hvor mange slike evalueringer vi vil kunne gjennomføre. Vi har oppfordret norske forskningsmiljøer til å engasjere seg mer i forskning på utviklingssamarbeidet. Hittil har det vært for lite av slik forskning i Norge, forskning som bedre kunne gi noen av de svarene vi er ute etter.

DET ER VIKTIG FOR OSS stadig å arbeide med å forbedre våre evalueringer. Det gjelder ikke minst ettersom samfunnet – både hos oss og i utviklingsland – synes å bli mer komplekst.

Vi har derfor tatt initiativet til, sammen med Høgskolen i Oslo, å arrangere en konferanse 29. – 30. mai med «Evaluering av det komplekse» som tittel. Til konferansen har vi invitert internasjonalt kjente evalueringseksperter sammen med gode norske forskere. Ett av temaene vi vil ta opp er evidens-debatten. Dette vil være en anledning til å føre diskusjonen om evaluering videre. ■

Beate Bull er seniorrådgiver ved Evalueringsavdelingen i Norad.

(Innlegget er forkortet av redaksjonen. Det kan leses i sin helhet på www.bistandsaktuelt.no.)

Damene må by opp til dans i København

Menns livsstil forårsaker mer CO_2-utslipp enn kvinners.

Av Christine Wiik og Gerd Johnsson-Latham

DET ER ENIGHET om at vi må endre produksjon og forbruk for å oppnå bærekraftig utvikling. Men hvis vi ikke ser at kjønn er en viktig faktor, vil vi ikke klare å nå dette målet. Klimatiltak vil bli mer effektive hvis flere kvinner er involvert og spørsmålet om kjønn er integrert.

Klimakonferansen på Bali ble ingen fest. Alle ventet på at USA skulle entre parketten. I siste liten klarte deltakerne å enes om at man skal forhandle videre. Miljøorganisasjonene, statsministeren og miljø- og utviklingsministeren var lettet. Rapportene fra møtet bar preg av kamp om CO_2-håndtering og hvem som skal ta regningen – de rike eller de fattige landene. Klima har kommet høyt på dagsorden og mange kappes om å være flinkest, men det kan se ut til at de har glemt en avgjørende faktor; kjønn.

ER DET FORSKJELLER mellom kjønnene når det gjelder klimaendringer? Hvem og hva forårsaker klimaendringer og hvorfor? Vi vet at klimaendringer påvirker de fattigste i de fattigste landene aller verst. Omlag 70 prosent av de fattige er kvinner. Fattige mennesker er avhengige av lokale ressurser, derfor er kvinner mest utsatt for klimaendringer. Klimaendringer påvirker ofte områder som kvinner er ansvarlig for, som mat, vann og brensel. Når vi i tillegg vet at det er store forskjeller mellom kjønnene når det gjelder for eksempel eiendomsrettigheter og tilgang på informasjon, vil effekten av klimaendringer påvirke kvinner og menn forskjellig.

I en uavhengig studie fra 2007 gjennomført av undertegnede kansliråd Gerd Johnsson-Latham i svensk UD til den svenske Miljövårdsberetningen, kommer det frem at likestilling er en forutsetning for bærekraftig utvikling. *Globalt sett lever kvinner i tillegg mer bærekraftig enn menn og forårsaker derfor mindre klimaendringer. Med andre ord, menns livsstil forårsaker mer CO2-utslipp og klimaendringer enn kvinners livsstil.*

VERDEN STÅR altså overfor to store utfordringer. For det første klimaendringer med store skjevheter når det gjelder forbruk. For det andre mangel på likestilling mellom kvinner og menn. Kvinner er fattigere enn menn. Vi må ikke behandle de fattige som en homogen gruppe, men ta inn over oss at kvinner og menn lever under ulike forhold for å kunne iverksette effektive tiltak for miljø og utvikling – som i tillegg fungerer.

KAMPEN FOR bærekraftig utvikling oppnås ikke med tekniske metoder, men med politiske. Det handler om politisk ansvar og vilje, kompetanse og penger. Hvis politikerne tar dette på alvor må de sørge for at «damene er med» i København for at møtet skal bli en suksess. Løsningen på klimaspørsmålet er ikke først og fremst at vi rike hjelper de fattige, men derimot at den rike verden setter nye globale mål for velferd som tar utgangspunkt i både kvinner og menns interesser. Dette vil redusere CO_2-utslippet og klimatrusselen. ■

Christine Wiik jobber i Nord/Sør-konsulentene. **Gerd Johnsson-Latham** er kansliråd i det svenske utenriksdepartementet.

Innlegget er forkortet av redaksjonen. Det er basert på «En studie om jämställdhet som förutsätting för hållbar utveckling», rapport til Miljövårdsberetningen, MVB 2007:02 av Gerd Johnsson-Latham, Utrikesdepartementet.

Se den svenske rapporten på www.sou.gov.se/mvb/rapporter.htm

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikke.

FØLG DEBATTEN PÅ NETT: WWW.BISTANDSAKTUELT.NO

Afrikas løvetann

Jatropha-planten representerer ingen mirakelløsning på energiproblemene, mener artikkelforfatteren som nyanserer påstander i en artikkel i siste nummer av Bistandsaktuelt.
Av Eirik Jarl Trondsen fra Energy Africa Ltd.

Avvikle budsjettstøtten til Nicaragua

Daniel Ortegas regjering står ikke for en politikk som fortjener norsk støtte, mener Frps utenrikspolitiske talsmann.
Av Morten Høglund, Fremskrittspartiet

Oppretthold budsjettstøtten til Nicaragua

Nicaragua er langt mer enn Daniel Ortega. Landet utvikler seg positivt på flere områder, forsikrer artikkelforfatteren som er førstesekretær ved den norske ambassaden i Nicaragua.
Av Camilla Helgø Fossberg

Landbruk i Malawi

Bjørn Wold, Statistisk sentralbyrå, skriver om utviklingen innen landbruket i Malawi. Om subsidiepolitikken, om Verdensbankens holdning – og om betydningen av å ha et godt beslutningsunderlag, for eksempel i form av god statistikk.

Byer, utvikling og klima

Erik Berg, i Utenriksdepartementet, skriver om urbanisering, klima og utvikling. «Dogmatismen blir direkte skremmende når en nekter å trekke de analytiske konsekvenser av at over halvparten av verdens befolkning bor i byer og tettsteder som er egne politiske, sosiale og økonomiske enheter med betydelig handlekraft,» skriver Berg – med henvisning til at byenes behov og utfordringer hittil ikke har vært særlig fremme i norsk bistand.

bistandsaktuelt
Fagblad om utviklingssamarbeid · Utgitt av Norad
2/2008 – 11. ÅRG

LEDER

Afghanistans bistandsdilemma

En fungerende regjering med full suverenitet og bred støtte i befolkningen. Dette har vært et hovedmål for den internasjonale bistanden til Afghanistan.

Fra givernes side har motivet vært både dårlig samvittighet og egeninteresse. Den afghanske befolkningen er blitt påført krig og lidelse av både interne og eksterne krefter i mange tiår. I det perspektivet har verden sett behovet for å gi befolkningen en solidarisk håndsrekning i form av humanitær og langsiktig bistand på viktige områder.

I Afghanistan er det åpenbart at en sterk stat er det som på lang sikt kan garantere befolkningen et godt offentlig tjenestetilbud, trygge liv, grunnleggende menneskerettigheter og en fungerende rettsstat. Ikke minst er sikkerhet helt avgjørende. Dette er mange land villige til å bidra til.

På den annen side har den vestlige verden følt seg truet av et ustabilt Afghanistan der militante islamistiske krefter kan yngle. Egeninteressen i ønsket om å stabilisere landet er derfor opplagt.

Det har vært forhåpninger og til dels ønsketenkning rundt Karzais regjering. Virkeligheten har imidlertid langt fra vært noen idyll, verken for presidenten eller folket. Selve regjeringen er et kompromiss mellom ulike maktgrupper, der kvalifikasjoner ikke har vært det viktigste rekrutteringskrav. Sterke menn, også såkalte krigsherrer, har besittet viktige posisjoner i regjeringsapparatet. Krigsherrene har fortsatt å ha betydelig kontroll, inkludert egne private hærer med kontroll over store deler av landet.

I en slik situasjon er det ikke vanskelig å forstå at vestlige bistandsgivere kvier seg for å kanalisere bistand gjennom regjeringen. Nesten tre fjerdedeler av bistanden går utenom den afghanske regjeringen, mye av den dirigert ut fra giverlandenes egne behov og ofte med en slett koordinering.

I et intervju med Bistandsaktuelt i denne utgaven sier finansminister Anwar-ul Haq Ahadi at bistanden til landet kunne bli mye mer effektiv om den ble kanalisert igjennom den afghanske staten.

Prinsipielt har han helt rett. Bare gjennom en afghanisering av støtten til landet – parallelt med oppbyggingen av landets egne institusjoner – kan landet etter hvert stå på egne bein. Men så lenge Afghanistans egen regjering har svak legitimitet ute i provinsene og styres ut fra flere motiver enn innbyggernes beste, oppstår dilemmaene ved å støtte statsmakten.

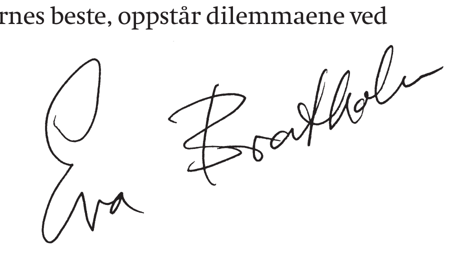

:MÅNEDENS SITAT

«Beijing is like an athlete trying to get into shape by walking on a treadmill, yet eating double cheeseburgers at the same time.»

International Herald Tribune, 29.-30. desember 2007.

De kinesiske mediene flokket seg rundt professor **Justin Yifu Lin** da det ble klart at han tiltrer stillingen som ny sjeføkonom i Verdensbanken den 31. mai i år. FOTO: AFP

Bankens nye hjerne

Verdensbankens første sjeføkonom fra et utviklingsland deserterte i sin ungdom fra Taiwans hær, for å studere marxistisk økonomi i Beijing.

:PORTRETT

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

HVEM:
Justin Yifu Lin

HVA:
Ny sjeføkonom i Verdensbanken.

HVORFOR:
Første sjeføkonom fra et utviklingsland.

Kineseren Justin Yifu Lin har et litt annet livsløp og akademisk rulleblad å vise til enn sine berømte forgjengere Francois Bourguignon, Nicholas Stern og Joseph Stiglitz. De var alle fra rike vestlige land.

– Som vår første sjeføkonom fra et utviklingsland, og som ekspert på økonomisk utvikling og særlig landbruk, vil Justin Lin bidra med unik kunnskap og erfaring til Verdensbanken, sa bankens amerikanske toppsjef Robert Zoellick da han nylig kunngjorde at den kinesiske professoren skulle overta «det intellektuelle lederskapet» i Verdensbanken.

God svømmer. Som ungdom droppet Verdensbankens nye sjeføkonom ut av det prestisjefulle National Taiwan University for å slutte seg til hæren, ifølge Taipei Times. Han ble sett på som en rollemodell for sine medsoldater – helt inntil han en dag i 1979 kastet seg i havet og svømte de 2000 meterne over til det kinesiske fastlandet.

Svømmeturen ble starten på en bemerkelsesverdig akademisk karriere. Først en mastergrad i marxistisk økonomi ved Peking-universitetet. Siden ble han en av de første kineserne som tok en doktorgrad i utlandet, paradoksalt nok ved Chicago University der Milton Friedmans liberalistiske ideer rådet.

Da han kom hjem til Kina, startet han Center for Economic Research ved Peking-universitetet.

– Hovedgrunnen til at jeg dro tilbake til Kina, var at jeg ønsket å bidra til økonomisk utvikling og endring i Kina, sa Lin da han i fjor høst foreleste ved Cambridge-universitetet.

Svar på kritikken. Justin Lin har hatt flere oppdrag både for FN og Verdensbanken, og har lenge vært ansett som den heteste kinesiske kandidaten til å vinne nobelprisen i økonomi.

Ansettelsen av ham blir sett på som president Robert Zoellicks svar på kritikken om at det er for få fra utviklingsland i ledergruppa, ifølge Wall Street Journal. Grepet bidrar også til at Verdensbanken knytter sterkere bånd til det stadig mektigere Kina. «Midtens rike» var i mange år en av de største mottagerne av bistand fra Verdensbanken, men etter den enestående økonomiske utviklingen i landet gir Kina nå selv bistand via banken.

Robert Zoellick ser frem til å samarbeide med Lin om utvikling i Afrika. Han tror han kan bidra til at det knyttes sterkere bånd mellom utviklingslandene. Han fremhever også kineserens ekspertise i spørsmål knyttet til jordbruk og energi.

„Det er en ære for meg å få denne jobben i en tid hvor Verdensbanken gjør strategiske endringer.

Justin Yifu Lin, ny sjeføkonom i Verdensbanken.

– Det er en ære for meg å få denne jobben i en tid hvor Verdensbanken gjør strategiske endringer. Som forsker fra et utviklingsland vil jeg bidra med min innfallsvinkel, sa Justin Lin i et intervju med avisen Wenweipo i Hong Kong nylig.

Økonomiske ideer. Justin Lins synspunkter på hva som skaper god utvikling kom frem under forelesningene hans ved Cambridge i fjor (som ligger ute på universitetets hjemmesider i en video).

Han avviste at geografiske utfordringer som manglende kystlinje og tropisk klima er avgjørende for økonomisk utvikling, slik blant andre den kjente utviklingsøkonomen Jeffrey Sachs fremhever. Derimot påpekte han at både Sveits og Botswana er suksesshistorier som viser at det går an å klare seg godt uten kystlinje. Spesielle tropiske sykdommer er heller ingen forklaring på manglende utvikling, ettersom Europa lenge ble herjet av sykdommer før industrialiseringen tok til.

Under forelesningen fremholdt professoren at heller ikke en omfattende handelsliberalisering nødvendigvis er veien ut av uføret for de fattigste landene, slik Verdensbanken, IMF og sentrale bistandsgivere tidligere har prediket. ■

BISTANDSORGANISASJONENE

– Organisasjonene må skjerpe seg

Må bli mye flinkere til å dokumentere resultater, advarer sjefen for Norads pengebinge

Norske bistandsorganisasjoner må bli betydelig bedre til å dokumentere resultater, mener Norads ledelse. Allerede til neste år ønsker direktoratet at pengene i større grad skal gå til organisasjoner som klarer å vise hva de har oppnådd.

■ TOR AKSEL BOLLE

Tidligere ambassadør i Zambia, Terje Vigtel (bildet), har nettopp startet på sin andre periode som direktør for Norads avdeling for sivilt samfunn. Det gjør ham til sjefen over en stor del av Norads pengesekk. Det er Vigtel og hans medarbeidere som styrer bruken av pengene som staten hvert år gir til norske organisasjoners langsiktige bistandsarbeid.

I år er potten på hele 1,2 milliarder kroner, penger som fordeles mellom alt fra helproffe organisasjoner med hundrevis av medarbeidere og kontorer verden over, til bittesmå organisasjoner drevet av enkelte ildsjeler. Nå gir Vigtel klar beskjed til organisasjonene, og særlig til de store som legger beslag på mesteparten av pengene, om at Norad fremover vil stille betydelig strengere krav til resultater i rapporteringen til direktoratet

– Organisasjonene er forbausende dårlige til å begrunne hvorfor de skal ha penger. Jeg har i det siste forsøkt å lese meg opp og har gått gjennom en mengde rapporter fra norske bistandsorganisasjoner. Allikevel sitter jeg igjen med få gode argumenter for at vi bruker så store beløp via organisasjonene, sier Vigtel.

Kirkens Nødhjelps **Kjell Moen** på jobb i Pakistan. KN mottar, i likhet med mange andre norske organisasjoner, store summer fra Norad hvert år. Nå krever Norad bedre rapportering om hva organisasjonene faktisk får til med pengene.

ILLUSTRASJONSFOTO: LISE ÅSERUD/SCANPIX

Mye tomt prat. Vigtel mener at mye av rapporteringen er omstendelig, lite konkret og preget av bistandsfloskler.

– Det er mange beskrivelser av hva man har tenkt å få til og av ulike aktiviteter, Men det står som regel veldig lite om hva man faktisk oppnår.

– *Men rammer ikke denne kritikken Norad også? Burde ikke Norad stilt tydeligere krav?*

– Selvfølgelig. Men poenget mitt er ikke å kritisere det som er blitt gjort tidligere. Poenget er at vi fremover vil stille strengere og tydeligere krav om at resultatene synliggjøres i rapporteringen til Norad.

NORADS STØTTE TIL NORSKE ORGANISASJONER

- Hvert år søker norske bistandsorganisasjoner Norad om støtte til langsiktig utviklingsarbeid i hele verden. I år mottar cirka 85 norske organisasjoner støtte.
- En rekke av de større organisasjonene får også mye penger fra UD (til humanitært arbeid) og fra norske ambassader.
- Årets bevilgning er på 1,2 milliarder kroner. Det er om lag 65 millioner kroner mer enn i 2007.

Norad vil også kreve at det legges fram en resultatrapport i avtalens siste år.

Kvalitetspott. Vigtel poengterer at han i større grad ønsker at pengene skal følge de organisasjonene som har gode resultater å vise til.

– Man kunne for eksempel tenke seg en kvalitetspott på 100 millioner kroner, penger som kan gå til de organisasjonene som har særlige gode resultater. En slik pott vil kunne bidra til å gjøre tildelingen mer resultatbasert, samtidig som behovet for forutsigbarhet blir ivaretatt, sier han.

Vigtel understreker at han ikke tviler på at mange organisasjoner faktisk oppnår gode resultater.

– Når jeg har diskutert behovet for bedre rapportering med organisasjonene, kommer de ofte med en rekke eksempler på ting de har fått til. Så jeg tror faktisk at det i mange tilfeller er snakk om en slags underrapportering, sier han.

– *Alt organisasjonene gjør kan jo heller ikke måles og tallfestes?*

– Nei, men det er viktig at vi blir enige om noen indikatorer på forhånd og at organisasjonene så rapporterer i forhold til dem. ■

De økte kravene til resultater gjør at Norad fra og med i år endrer rutinene for rapportering. Organisasjonene med flerårige avtaler skal heretter årlig trekke frem et knippe gode resultater fra utviklingsland.

Miljø og kvinner vinner igjen

Miljøorganisasjonene har størst grunn til å være fornøyd med årets tildeling fra Norad. De stikker av med mesteparten av den økte statstøtten til organisasjonene på 65 millioner kroner.

Også i år er det Kirkens Nødhjelp som får mest penger til langsiktig utviklingsarbeid. Generalsekretær Atle Sommerfeldt og hans kollegaer vil i løpet av året motta drøye 151 millioner kroner fra Norad, det samme beløpet som i fjor. Bistandsnemnda ligger hakk i hæl, 142 millioner kroner skal paraplyorganisasjonen fordele på sine 18 medlemsorganisasjoner.

Mer informasjon om Norad-støtte:

Se www.norad.no

Så følger de som perler på en snor: Norsk Folkehjelp får 109 millioner kroner, Redd Barna 106 millioner kroner og Atlas-alliansen 78 millioner kroner. Samlet legger de 29 organisasjonene som har flerårige samarbeidsavtaler med Norad beslag på 90 prosent av bevilgningen, til sammen 1,08 milliarder kroner. De 66 ulike mindre organisasjonene som har ettårige avtaler deler på 80 millioner kroner.

Kjempeøkning. De fleste av de store og tunge bistandsorganisasjonene får omtrent det samme som de fikk i fjor. De spesialiserte miljøorganisasjonene får derimot betydelig mer å rutte med enn tidligere. Særlig gjelder dette WWF-Norge og Regnskogfondet. Mens WWF-Norge i 2005 fikk 18,3 millioner kroner i støtte fra Norad, får organisasjonen 30 millioner kroner i år. Også Regnskogfondet kan etter hvert få bruk for større kontorer for å forvalte sine bistandstiltak. Mens organisasjonen fikk 23,8 millioner i støtte i 2005, får de i år hele 60 millioner kroner.

I tillegg til denne økningen skal de to organisasjonene sammen med Utviklingsfondet ha ansvaret for et nytt miljøprogram, Miljøorganisasjoner i Sør, som har en ramme på 70 millioner kroner over tre år.

Nye krav. Norads avdelingsdirektør Terje Vigtel mener den sterke veksten stiller miljøorganisasjonene overfor betydelige utfordringer

– De er i ferd med å bevege seg fra å være små, nærmest kampanjepregede organisasjoner til å bli betydelig større. Det medfører helt andre krav, blant annet i forhold til forvaltning og ledelse, sier han.

I tillegg til miljø er også kvinner og likestilling blitt prioritert i årets Norad-tildeling, blant annet har Forum for kvinner og utvikling (Fokus) fått tre millioner kroner mer i år enn i fjor. ■

NORAD-STØTTE TIL MILJØORGANISASJONER

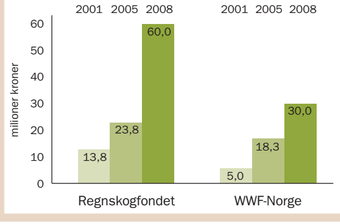

TI PÅ TOPP 2008

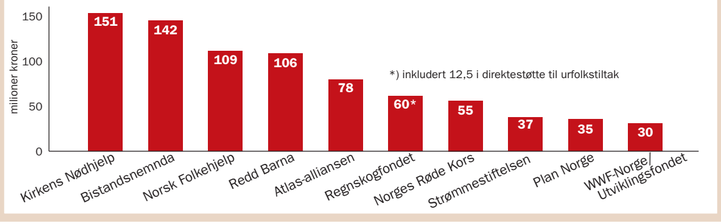

12 nye søkte, ingen fikk penger

Tendensen til at organisasjoner med utspring i ulike innvandrermiljøer i økende grad søker om støtte fra Norad fortsetter. Tre slike organisasjoner får støtte i år.

I år søkte dessuten hele 12 *nye* innvandrerorganisasjoner om støtte til sine prosjekter i Somalia, Pakistan, Elfenbenskysten, Nigeria og Peru. Ingen av de fikk imidlertid godkjentstempelet fra Norad.

Avdelingsdirektør i Norad, Terje Vigtel, mener at både disse organisasjonene og direktoratet kan gjøre mer for å få i gang samarbeid.

– Disse organisasjonene er gode til å identifisere behov, men mange av dem mangler for mye både på forvaltning og det organisatoriske til at vi kan tildele offentlige midler. Vi har gjennomført kursing for en del av disse organisasjonene og vil se nærmere på hvordan dette skal gjøres i år, sier han. ■

INTERNASJONAL BISTAND

Multi-bistand er mest fattigdomsorientert

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Et notat fra OECD viser at fattigdomsorienteringen til FN og utviklingsbankene er langt sterkere enn for stat-til-stat-bistanden.

Ifølge OECD går neste to tredeler av multilateral bistand til de aller fattigste landene og lavinntektsland i Afrika sør for Sahara og Sør- og Sentral-Asia. Bare en tredel av bilateral bistand går til samme gruppe av land. De bilaterale giverne bruker i stedet like mye penger på mellominntektsland som de bruker på de aller fattigste.

Multilateral bistand. Notatet fra OECDs utviklingskomité var ledd i forberedelsene til høynivåmøtet i Stockholm 30. januar i år og tok for seg internasjonal bistand og multilaterale organisasjoner.

– Opplysningene skulle i utgangspunktet ikke ha vært ute i offentligheten. I november vil vi komme med en egen rapport om det multilaterale systemet, sier Brian Hammond, rådgiver for bistandsstrukturer og finansiering i OECD, og en av tre forfattere bak notatet.

Han vil ikke kommentere og forklare ytterligere funnene i diskusjonsnotatet, men viser til rapporten som kommer i november.

Komplekst. De siste årene har det multilaterale systemet vokst og blitt stadig mer komplekst, særlig skyldes det de mange vertikale globale fondene og ulike fond for særskilte formål.

Av notatet framgår det at hele 242 internasjonale organisasjoner mottar kjernebidrag fra bistandsgiverne – inklusive FN-organisasjoner, EU, de ulike regionale uviklingsbankene og Det globale fondet for å bekjempe aids, tuberkulose og malaria.

Veksten i antall aktører gjenspeiler økningen i bistandsmidler. Ifølge OECD var den samlede internasjonale bistanden på 78 milliarder dollar i 2007 (regnet i 2002-valuta), mot 58 milliarder dollar i 2002. Deler av økningen skyldes gjeldslette i 2006 til Irak og Nigeria.

Stor på budsjettstøtte. I notatet har OECD også sett på hvordan de multilaterale midlene fordeles på ulike sektorer, sammenlignet med den bilaterale bistanden. De foreløpige funnene tyder på at en mindre andel av multilateral bistand brukes til utdanning og humanitær bistand sammenlignet med den bilaterale. Til gjengjeld stammer 70 prosent av den samlede budsjettstøtten fra multilaterale bidrag. Multilateral bistand står også for 60 prosent av all bistand til infrastruktur og halvparten av all støtte til produktiv sektor.

De rike landenes samlede multilaterale bistand for perioden 1997-2006 var på til sammen 231 milliarder dollar. ■

Mange støtter kritikken av «blendahvit» bransje

REKRUTTERING

Bistandsaktuelts hovedoppslag i siste utgave om en «blendahvit» bistandsbransje vekker reaksjoner fra folk i og utenfor bransjen.

Artikkelen viste til hvordan de store bistandsorganisasjonene, Norad og UD kun liten grad gjenspeiler det flerkulturelle Norge. Kun om lag fem prosent av de ansatte i «bransjen» har ikke-vestlig innvandrerbakgrunn.

– Bistandsorganisasjonene må slutte å jobbe på vegne av oss, og i stedet begynne å jobbe med oss, uttalte blant annet Akhenaton Oddvar de Leon, leder for Rådet for innvandrerorganisasjoner i Oslo.

Nå får han støtte fra blant andre Eimund Stangeland som er programrådgiver ved Introduksjonsprogrammet, NAV/Oslo kommune. Stangeland har ved flere anledninger vært i kontakt med UD/Norad og bistandsorganisasjonene som følge av sitt arbeid med å skaffe praksisplasser for flyktninger og innvandrere. Responsen har vært nedslående, skriver Stangeland og etterlyser større vilje til nytenkning.

Les Stangelands innlegg, samt flere andre synspunkter på denne problematikken, på sidene 22-23. ■

: NOTIS

Lula lanserer fattigdomsplan

President Lula lanserte nylig en større plan for å redusere fattigdommen i Brasil. Målet med planen er å hjelpe 24 millioner mennesker i Sør-Amerikas folkerikeste land. Det er særlig i Brasils 60 fattigste provinser det skal satses på infrastruktur og jobbskaping. Regjeringen i Brasil ønsker å bruke over 3,5 milliarder kroner på denne planen i 2008 alene. Først må den imidlertid godkjennes av det brasilianske parlamentet. ■

ZAMBIA

Gruveeiere truer med rettssak

Presidenten i Zambia avviser forhandlinger med gruveselskapene

Gruveselskapene i Zambia truer med rettssaker etter at staten har økt skattene i strid med eksisterende avtaler. Zambias president Levy Mwanawasa sier at det er uaktuelt å forhandle med gruveselskapene. Fagforeningene og den katolske kirken jubler.

■ JAN SPEED

– Vi har ventet lenge på det nye skatteregimet. Vi støtter regjeringen fullt ut. Endelig skal Zambia kunne nyte godt av økningen i kobberprisene de seneste årene, sier sjeføkonom Austin Muneku i fagbevegelsen Zambia Congress of Trade Unions (ZCTU) til Bistandsaktuelt. Han mener at avtalene, de såkalte Development Agreements, som ble inngått med gruveselskapene mot slutten av 1990-årene, gjorde at Zambia gikk glipp av store skatteinntekter. Selskapene derimot har hatt millionprofitt.

– Regjeringen må ikke vike. De nye lovene må gå foran de gamle avtalene, sier Edmond Kangamungazi, talsperson for organisasjonen Caritas-Zambia.

Truer med rettssaker. De nye skattereglene diskuteres nå av parlamentet i Lusaka. Representanter for gruveselskapene og deres bransjeorganisasjon ble nylig innkalt til høring i parlamentet. Ifølge avisen Times of Zambia avviser gruveeierne de nye skattene og mener de gamle avtalene fortsatt er bindende. De truer med rettssaker mot staten. Regjeringen har foreslått å øke mineralavgiften fra 0,6 prosent til tre prosent. Firmaskatten skal økes til 30 prosent, samtidig som de innfører en mer detaljert grunnrentebeskatning.

Tidligere har underdirektøren i finansdepartementet sagt til parlamentet at en del av gruveloven skal endres slik at det ikke skal være nødvendig for regjeringen å reforhandle gruveavtalene. Statsadvokaten, Mumba Malila, mener at de gamle avtalene ikke kan hindre regjeringen fra å innføre nye lover. Han er ikke redd for å møte gruveselskapene i retten.

Selskapene sier at de fortsatt er åpne for å forhandle om endringer i avtalene, men de mener at det nye skatteregimet er altfor strengt. Flere av selskapene tror at det reelle skattenivået blir mye høyere enn det regjeringen skisserer. Ifølge deres beregninger kan det bli på hele 76 prosent av inntektene, noe som vil føre til problemer med deres utenlandske eiere.

– De foreslåtte skatteøkningene vil føre til økonomiske nedgangstider med negative konsekvenser for sysselsettingen og fattigdommen i landet, sier Frederick Bantubonse, administrende direktør i Chamber of Mines.

> **De foreslåtte skatteøkningene vil føre til økonomiske nedgangstider med negative konsekvenser for sysselsettingen.**
>
> **Frederick Bantubonse**, administrende direktør i Chamber of Mines.

Tror ikke på dem. President Mwanawasa har sagt at han vil lytte til selskapenes klager og påstander om skattenivået. Men han innrømmet samtidig at han foreløpig ikke trodde noe på slike påstander.

– Det er synd at det er noen zambiere som nå gjør seg til talsmenn for selskapene som motsetter seg økte skatter. De bør heller kjempe for vanlige folk som strever for å livnære seg, sa Mwanawasa til pressen i midten av februar.

– Det kan hende at det blir noen kompromisser på veien, spår ZCTU-økonomen Austin Muneku.

Talsperson for Caritas-Zambia, Edmond Kangamungazi mener det er avgjørende at regjeringen viser mer åpenhet om den videre prosessen. Organisasjonen foreslår at Zambia slutter seg til Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) for å vise at landet mener alvor når de snakker om åpenhet og godt styresett innenfor gruvesektoren. Initiativet krever blant annet at myndighetene må offentliggjøre alle skatteinntekter og vise hvordan de blir brukt. ■

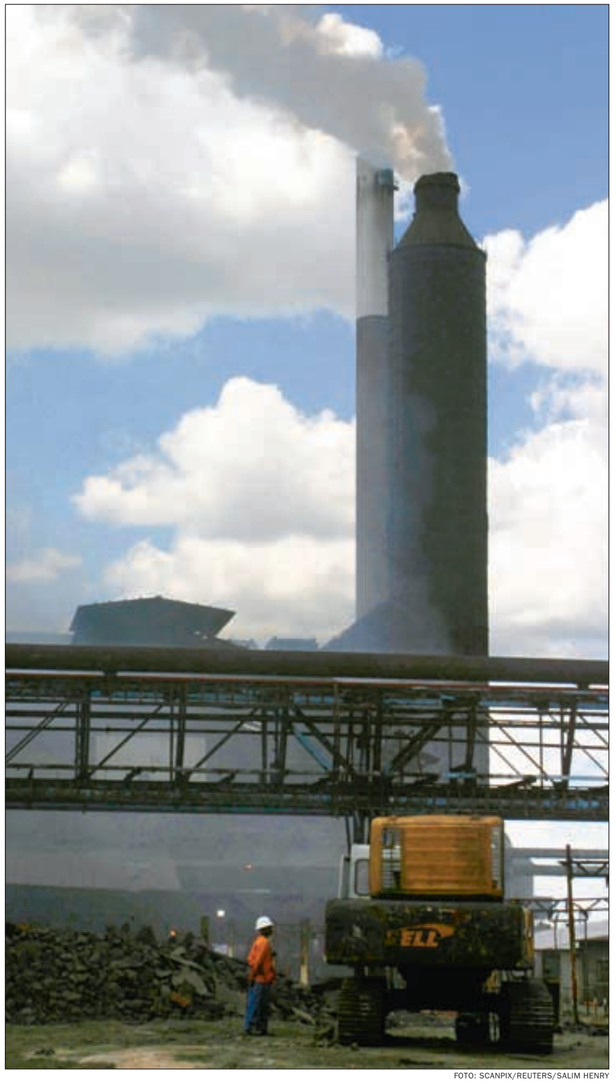

Kobbergruven Chambishi, eid av kinesiske NFC Minig Africa, er en av mange gruver som nå risikerer høyere beskatning.

FOTO: SCANPIX/REUTERS/SALIM HENRY

Avgjørende forhandlinger om fred i Nord-Uganda

UGANDA

I disse dager utspiller det seg et skjebnedrama om fred i Nord-Uganda. Spørsmålet om internasjonal eller nasjonal rettsforfølgelse av krigsforbrytere vil kunne bli avgjørende for om AK47-geværene igjen lades til kamp eller ikke.

■ JAN SPEED

De siste par ukene har de norskstøttede fredsforhandlingene om Nord-Uganda løst avgjørende floker. Opprørsbevegelsen Herrens motstandshær (LRA) og Ugandas regjering ble 19. februar enig om at krigsforbrytelser begått under den 21 år lange borgerkrigen skal behandles av en spesialavdeling av høyesterett i Uganda. Mindre alvorlige forbrytelser skal løses gjennom en lokal forsoningsprosess brukt av acholifolket i Nord-Uganda.

23. februar ble avtalen om våpenhvile undertegnet. Demobiliseringen av opprørshæren vil kunne settes i verk så snart den endelige fredsavtalen er undertegnet. En del LRA-soldater er allerede samlet ved Ri-Kwangba på grensen mellom DR Kongo og Sør-Sudan. Ifølge avtalen skal de beskyttes av soldater fra Sør-Sudan.

> **Det avgjørende er at Uganda kommer fram til en løsning som ICC kan godta.**
>
> **Bjørg Leite**, ambassadør i Kampala.

Enighet om domstoler. Gjennombruddet i forhandlingene kom da det ble enighet om at den beryktede lederen for LRA, Joseph Kony og to andre ledere i bevegelsen kan få sakene sine behandlet av ugandiske domstoler, istedenfor at de blir stilt for retten ved Den internasjonale straffedomstolen (ICC) i Haag.

– Det er veldig positivt at partene har undertegnet avtalen. Det avgjørende for prosessen videre er at Ugandas myndigheter kommer fram til en rettsløsning som ICC kan godta, sier Norges ambassadør i Kampala, Bjørg Leite.

Haag-domstolen må si ja. Kony skal nå ha akseptert hovedelementene i fredsavtalen, og ga LRA-delegasjonen mandat til å inngå både en våpenhvile og en avtale om forsoning og ansvarliggjøring. Samtidig bekreftet han at han var villig til å inngå i en nasjonal rettsprosess i Uganda.

Uganda har sagt at Kony har frist til ut februar med å undertegne en avtale. Både Uganda, DR Kongo, FN-styrkene i Kongo og USA har tidligere sagt at dersom ikke forhandlingene fører fram vil de forsøke å knuse LRA militært.

Avtalene som nå er undertegnet forutsetter at dommerne i Den internasjonale straffedomstolen aksepterer at Ugandas spesialdomstol og nasjonallovgivning tilfredsstiller kravene til en rettferdig prosess og at eventuelle straffer tilsvarer alvoret i forbrytelsen. ICC vil dermed neppe godta en dom som går ut på Kony kun settes i husarrest.

Det har vært diskutert om Ugandas regjering skal be FNs sikkerhetsråd om å vedta en resolusjon som setter arrestasjonen av Kony på vent i ett år. Et slikt vedtak krever et flertall i rådet og at ingen av de faste medlemmene stemmer mot. Trolig vil Uganda vurdere om de skal gå til dette skrittet først når de er overbevist om at Kony vil overholde de øvrige delene av avtalen.

Tror ikke Kony slipper. Direktør Martin Macpherson i Amnesty International understreker at dersom en nasjonal domstol, som oppfyller internasjonale krav, tar saken, vil ikke ICC forfølge Kony. Men han tror ikke Kony slipper rettsforfølgelse.

– Politisk forsoning er ingen unnskyldning for å la krigsforbrytere gå fri. Det ville undergrave det internasjonale rettssystemet. Jeg er trygg på at Kony vil måtte stå til ansvar for sine handlinger, på samme måte som Liberias Charles Taylor nå gjør det i Haag, sier Macpherson til Bistandsaktuelt.

Avtalen om den videre retts- og forsoningsprosessen i Uganda er blitt til på bakgrunn av omfattende konsultasjoner mellom Uganda, LRA og sivilbefolkningen som er blitt berørt av krigen. Norge har bidratt med 13 millioner kroner de siste to årene for å støtte opp om konsultasjonsprosessen og forhandlingene. ■

ZIMBABWE

Velgerne fatter håp

Tidligere Mugabe-alliert kan velte «diktatoren»

JOHANNESBURG (b-a): Overraskende nok eksisterer det nå en mulighet for at Zimbabwes president Robert Mugabe kan komme til å tape neste måneds presidentvalg.

■ WILSON JOHWA

De siste målingene tyder på et jevnt kappløp mellom den 84 år gamle tidligere geriljalederen og én eller begge av hans to hovedutfordrere – opposisjonsleder Morgan Tsvangirai og tidligere finansminister Simba Makoni. Sistnevnte har tidligere vært høytstående medlem av det partiet som i dag har regjeringsmakt, Zanu-PF.

Blir det ingen klar vinner, skal det ifølge Zimbabwes' grunnlov avholdes en andre valgomgang innen 21 dager. Står kandidatene fortsatt likt også etter denne avstemningen, må parlamentet velge en vinner.

Jevnt løp. Mange tror det er lite sannsynlig at Mugabe vil få et klart flertall på 51 prosent av stemmene. Det er heller ikke trolig at noen av motkandidatene vil få flertall – noe som tyder på at det blir et jevnt løp. Situasjonen er derfor kraftig snudd i løpet av de siste tre ukene, hvor sammenbruddet i samtalene mellom de to fraksjonene av MDC førte til frustrerte og demoraliserte velgere på opposisjonssiden.

Makonis inntreden i kampen om preidentembetet 5. februar har imidlertid endret bildet. Kritikerne mener riktig nok at Makoni ikke representerer noe brudd med fortiden, men snarere legitimerer Zanu-PFs mange ugjerninger.

– Makoni prøver å reformere et institusjonalisert diktatur, sier MDC-leder Morgan Tsvangirai ironisk.

Flere registrerer seg. Etter at Makoni lanserte sitt kandidatur, har antallet velgere som registrerer seg for å kunne avlegge stemme, økt enormt. Mange av disse hadde tidligere bestemt seg for ikke å stemme.

Frykten for at Makoni skulle være en nær alliert til Mugabe, er nå nesten borte. I stedet øker håpet om at omfattende valgfusk denne gangen vil bli vanskelig for Mugabe, fordi han ikke vil vite hvem av sine trofaste medarbeidere som sympatiserer med Makoni.

Tidligere finansminister **Simba Makonis** lansering av sitt kandidatur har skapt uventet spenning rundt det forestående presidentvalget.

FOTO: SCANPIX/AP/TSVANGIRAYI MUKWAZHI

Valgkampen tar nå for alvor av. Fra før av har MDC-representanter vært i Sør-Afrika for å overbevise de om lag én millioner zimbabwere som bor her om å vende hjem for å stemme. Det er på landsbygda, hvor Mugabe tradisjonelt har fått flest stemmer, at valget vil bli avgjort. Her er også flest blitt forfulgt og utsatt for overgrep. Frivillige organisasjoner i Zimbabwe frykter at årets valg vil bli landets blodigste, og overgå volden i forbindelse med valget i 2007.

Mbeki-flause. Selv om valget kanskje kan bidra til en noe lettere økonomisk hverdag for lidende zimbabwere, er det lite trolig at det vil bli et fritt og rettferdig valg. På mange måter vil valget også avspeile Sør-Afrikas og president Thabo Mbekis svake innsats som diplomat. På tross av at han både er USAs og nabolandenes foretrukne mekler i konflikten, har Mbeki ikke klart å legge grunnlaget for en politisk kappestrid med like forhold for alle parter.

Det er derfor ikke overraskende at MDC-leiren har lite til overs for Mbeki. Partiet har resignert og forbereder seg på et urettferdig valg.

– Vi tar avstand fra alle påstander om at vår deltakelse i dette valget er bevis på at meklingen har vært en suksess. Det er snarere bevis for at prosessen har vært mislykket, sier MDCs forhandler Tandai Biti. ■

> **Makoni prøver å reformere et diktatur.**
>
> **Morgan Tsvangirai**, opposisjonsleder.

Wilson Johwa er zimbabwisk journalist bosatt i Sør-Afrika.

NOTISER

Plan stanser alt arbeid i Pakistan

Plans kontor i Mansehra i Pakistan ble 25. februar sprengt i luften av ukjente gjerningsmenn. Tre Plan-medarbeidere og en besøkende er foreløpig bekreftet omkommet. Flere ligger sterkt skadet på sykehus. Kontoret, som nå er utbrent, har normalt 28 ansatte.

– Vi har lenge vært bekymret for den sterkt økende volden i Pakistan, og er sjokkert over det som synes å være et umotivert angrep på et av våre kontorer, sier generalsekretær Sandro Parmeggiani i Plan Norge.

Alt Plans arbeid i landet har foreløpig stoppet opp.

– Vi beklager sterkt at det stadig blir vanskeligere å drive humanitært arbeid i Pakistan. Plan har alt truffet strenge sikkerhetstiltak, men vi står hjelpeløse mot slike umotiverte angrep, sier Parmeggiani.

Plan har ingen klare meninger om motivet bak angrepet. ■

Ny leder for overvåkingskommisjonen for fredsavtalen i Sudan

Arvtakeren etter Tom Vraalsen som leder for overvåkingskommisjonen for fredsavtalen i Sudan blir briten Sir Derek Plumby.

– Jeg har med tilfredshet mottatt meldingen om at Sudan har akseptert den britiske diplomaten Derek Plumby som ny leder av overvåkingskommisjonen for fredsavtalen mellom nord og sør. Plumby har vår fulle støtte, sier miljø- og utviklingsminister Erik Solheim.

Han understreker at Norge fortsetter som medlem av kommisjonen også etter at Tom Vraalsen slutter som leder.

Norge har i hvert av de tre årene siden undertegningen av fredsavtalen i 2005 bevilget i overkant av 650 mill kroner til gjenoppbygging og humanitær assistanse i Sudan. ■

Unicef ber om milliarder til barn i katastrofeområder

I Unicefs Humanitarian Action Report kommer FN-organisasjonen med en appell til det internasjonale samfunnet om mer penger til å hjelpe barn i humanitære kriser. 39 land rundt om i verden er i dag rammet av store humanitære kriser.

– Å være forberedt på katastrofer for raskt å hjelpe barn i humanitære kriser over hele verden, krever finansiering. Derfor ber UNICEF om 856 millioner dollar, rundt 4,7 milliarder kroner, for å kunne hjelpe ofre for katastrofer også i det kommende året, sier generalsekretær Kjersti Fløgstad i Unicef Norge. ■

Ny evaluering skryter av norske organisasjoner

Har styrket rettighetene til sårbare grupper i Guatemala

Norske organisasjoner som driver bistand i Guatemala får skryt for sitt bistandsarbeid i en ny evalueringsrapport. Organisasjonene har gitt bistand som er viktig og meningsfull for fattige og sårbare mennesker.

MELLOM-AMERIKA

■ GUNNAR ZACHRISEN

For første gang har uavhengige konsulenter forsøkt å gi et helhetlig bilde av innsatsen til norske frivillige organisasjoner i ett enkeltland. Det skjedde da seks norske og tre guatemalanske forskere gransket norske organisasjoners arbeid i Guatemala i september i fjor, på oppdrag fra Norads evalueringsavdeling.

Til sammen seks norske organisasjoner – Redd Barna, Norsk Folkehjelp, Kirkens Nødhjelp, Pinsemenighetenes Ytremisjon, Forum for kvinner og utvikling og LO – ble satt under lupen. Og nå foreligger dommen, som vil varme mange bistandsarbeiderhjerter.

Klare resultater i felt. «Resultatene er signifikante innenfor sin sammenheng, de er positive og høyst relevante», skriver konsulentene. «De samlede resultater av økt kunnskap om rettigheter, bedre betingelser for deltakelse, et styrket demokratiseringspotensial for sivilsamfunnet og forbedret utdanningskvalitet og skoledekning er viktige bidrag til å skape et mer rettferdig og demokratisk Guatemala.», heter det videre.

I de aller fleste tilfeller er prosjektene gjennomført på en effektiv måte og i samsvar med planene, konkluderer konsulentteamet.

– Guatemala-rapporten er godt nytt for både organisasjonene, oss og Norad. Det er klare resultater i felt, ikke minst for utsatte grupper, sier statssekretær Håkon Arald Gulbrandsen i en kommentar.

Redd Barnas bistandsprogram har forbedret tilgangen til utdanning for marginaliserte grupper. FOTO: REDD BARNA/INGRID K. LUND

Axel Borchgrevink, teamleder og seniorforsker ved Norsk utenrikspolitisk institutt.

Rettighetsarbeid. Evalueringsteamets leder, den erfarne forskeren Axel Borchgrevink fra Norsk utenrikspolitisk institutt, ble positivt overrasket over det norskstøttede bistandsarbeidet teamet ble kjent med i Guatemala.

– Mange av de svakheter vi vanligvis finner ved NGO-bistanden (bistand gjennom ikke-statlige organisasjoner, red.anm.) i andre land, fant vi ikke her, sier Borchgrevink.

Selv om de norske organisasjonene samarbeider med svært ulike typer partnerorganisasjoner og støtter et bredt utvalg av ulike organisasjoner, fant konsulentene et betydelig sammenfall både i den grunnleggende tilnærming til bistandsarbeidet, målgrupper og typer resultater. Alle organisasjonene, med unntak av Pinsemenighetenes Ytremisjon, hadde en klar og tydelig rettighetsbasert tilnærming, fastslår de.

Samtlige organisasjoner arbeidet overfor marginaliserte grupper, med fokus på kvinner, urfolksgrupper, barn, jordløse bønder, landarbeidere og andre organiserte arbeidere. Særlig innenfor temaer som demokratisering, menneskerettigheter og deltakelse er det mulig å spore positive resultater, både på individ- og organisasjonsplan.

Merverdi. Norske organisasjoners «merverdi» overfor partnere i utviklingsland – for eksempel i kraft av sin kompetanse, nettverk og ideologi – har i flere år vært et viktig element i diskusjoner om frivillige organisasjoners bistandsarbeid. Konsulentene mener å finne eksempler på slik merverdi i det samarbeidet norske organisasjoner har i Guatemala. «Kanskje tydeligst finner vi dette i den fokuserte og systematiske kapasitets- og alliansebyggingen Redd Barna bidrar med overfor sine partnere, eller gjennom den komplementære og noen ganger indirekte politiske støtten som LO gir gjennom sitt arbeid med (fagbevegelsen, red.anm.) Unsitragua», skriver rapportforfatterne.

De mener også at norske organisasjoners arbeid i noen få, men viktige saker, har bidratt til å beskytte organisasjoner mot mulige overgrep. Det heter også at norske organisasjoner generelt har vært svært forsiktige med å trykke sine synspunkter ned over hodet på sine partnere.

Stadig flere guatemalanske barn lærer å lese og skrive. FOTO: REDD BARNA/INGRID K. LUND

Bevisst. Mellom 40 og 60 prosent av befolkningen i Guatemala er mayaindianere – fra 21 etniske grupper som snakker om lag 30 lokale språk. Historisk – og fortsatt i dag – har de opplevd en betydelig undertrykkelse og diskriminering.

Konsulentene konkluderer at organisasjonene har hatt en fornuftig tilnærming i sitt arbeid overfor grupper av Guatemalas indianerbefolkning. «Generelt finner vi at de norske organisasjonene og deres partnere viser en bevissthet i forhold til de spesielle kravene som må stilles når man jobber i et land med en stor og marginalisert urbefolkning», skriver konsulentene.

De norske og guatemalanske konsulentene skriver at mange av de norskstøttede prosjektene er utformet spesielt for å motvirke de ekskluderingsproblemer som urfolk opplever. «Det er likevel, i noen tilfeller, rom for forbedringer hva gjelder å ta hensyn til urfolksdimensjonen i prosjektenes sosiale kontekst, og i hvert fall ved ett tilfelle (se egen artikkel på denne siden, red.anm.) var bevisstheten rundt denne problemstillingen klart fraværende», konkluderer de.

Begrenset omfang. Samtidig som konsulentene mener å kunne spore resultater av det norskstøttede arbeidet i lokale sammenhenger, våger de ikke å trekke bastante konklusjoner i forhold til innflytelse på det nasjonale nivået. Årsaken er blant annet at omfanget av bistanden er svært begrenset, både i økonomiske termer og i forhold til hvor mange mennesker som kan nås gjennom den norske bistanden.

Blant de norske organisasjonene er det Redd Barna som har det største bistandsprogrammet – totalt om lag 50 millioner kroner for perioden 2002-06. Det er også denne organisasjonen som får den mest rosende omtalen i rapporten. «Innenfor utdanningssektoren er det betydelige resultater, særlig hva gjelder Redd Barnas partnerorganisasjoners arbeid med pedagogiske metoder og i å forbedre tilgang til utdanning for marginaliserte grupper», skriver konsulentene.

Den samme organisasjonen har for øvrig planer om å trekke seg ut av Guatemala ved utgangen av 2009, gjennom å overlate tiltakene innenfor landprogrammet til sin søsterorganisasjon i landet – Redd Barna Guatemala. ■

NORSKE ORGANISASJONER I GUATEMALA

Statlig støtte via Norad til norske organisasjoners bistandsarbeid i Guatemala (i mill. kr.) – perioden 2002-06:

Redd Barna Norge:	50 mill. kr
Norsk Folkehjelp:	27 mill. kr
Kirkens Nødhjelp:	16 mill. kr
Pinsemenighetenes Ytremisjon:	8 mill. kr
Forum for kvinner og utv (Fokus):	8 mill. kr
LO:	3 mill. kr

Kilde: Norad

Norskstøttet skole nektet barna å snakke morsmålet

En norskstøttet skole i Guatemala opererte inntil helt nylig med forbud mot at elever skulle snakke sitt eget språk.

MELLOM-AMERIKA

■ GUNNAR ZACHRISEN

Et norskguatemalansk evalueringsteam ble svært overrasket da de besøkte skolen Colegio Monte Sion i byen Nahualá i Solola-provinsen. I et område der tilnærmet 100 prosent av lokalbefolkningen er mayaindianere og snakker det lokale mayaspråket kiché, var det innført forbud mot at elevene snakket sitt eget morsmål på skolen. Forbudet gjaldt også i friminuttene.

– Et slikt forbud er stikk i strid med vanlige prinsipper for rettighetsarbeid og bistand overfor urfolksgrupper. Det er også i strid med hva pedagogisk ekspertise anbefaler i forhold til effektiv språklæring. Skal man bli god i et språk, må man starte med sitt eget morsmål, sier leder av evalueringsteamet, forskeren Axel Borchgrevink fra Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI).

Han viser for øvrig til at det er snart 50 år siden samene i Norge ble fri fra fornorskningspolitikken, og fikk lov til å få undervisning på sitt eget morsmål.

> **Foreldrene har selv vært med på å bestemme.**

Svein Jacobsen, generalsekretær i Pinsemenighetenes Ytremisjon.

«Bare å eksportere». Skolen i Nahualá er en av ti skoler bygget av den norske organisasjonen Pinsemenighetenes Ytremisjon (PYM), og prosjektene har fått Norad-støtte via paraplyorganisasjonen Norsk misjons bistandsnemnd, Bistandsnemnda. Skolene drives i samarbeid med Guatemalas største evangeliske kirke, Asamblea de Dios («Guds forsamling»).

«Jordbruks- og skoleprosjektet ble startet i 1999, etter ønske fra flere indianergrupper i Guatemala. PYM hadde erfaring fra tilsvarende prosjekter i Nicaragua, som var meget vellykket. Derved var det bare å eksportere undervisningen over grensene», heter det på organisasjonens nettsider.

Foreldrenes ønske. Generalsekretær i Pinsemenighetenes Ytremisjon Svein Jacobsen fastslår at han ikke støtter den språkpraksisen som ble fulgt på skolen i Nahualá, og understreker at organisasjonen kun har stått for byggingen, ikke driften, av skolen.

– Slik jeg har fått det forklart, skal foreldrene selv ha vært med på å bestemme dette i samråd med skolens ledelse. Begrunnelsen skal ha vært at barna skulle lære spansk så godt som mulig, noe som var ønskelig i forhold til videre muligheter innenfor utdanning og yrkeskarriere, sier Jacobsen.

Han understreker samtidig at skolen i Nahualá var den eneste av de ti skolene som hadde en slik regel.

Påbud, ikke forbud. – *Men på denne skolen var det jo til og med et forbud mot å snakke mayaspråk i friminuttene?*

– Jeg vil ikke kalle det et forbud mot å bruke morsmålet. For det hadde heller ikke vært mulig å følge opp og kontrollere. Heller var det et påbud om spansk, i den betydning at det var et ønske om at elevene brukte spansk mest mulig for å tilegne seg best mulig ferdigheter i språket.

– *Har ikke PYM kunnet fraråde en slik regel? Det var først etter at konsulentene kom på besøk at forbudet ble fjernet?*

– Det er riktig at det ble opphevet først nå, men det er ikke slik at PYM har forholdt seg passiv til dette. Vår lokale representant har flere ganger påpekt at bruk av morsmål og morsmålsundervisning burde ha vært mulig. Men skolens ledelse har ment at det har vært vanskelig å få til. Man skal være klar over at det ofte er mangel på både godkjente lærerkrefter og undervisningsmateriell på de ulike mayaspråkene.

Forbedringspotensial. – *I konsulentrapporten beskrives PYM generelt som en organisasjon med lite fokus på rettighetsarbeid?*

– Selv om PYM ikke har et eget kapittel om urfolk, så er rettighetstenkningen tydelig i vår policy og vårt grunnleggende verdisyn på mennesket. Vi er svært opptatt av menneskeverd, lokalt eierskap og lokal forankring. I Guatemala har vi stått for skolebyggingen, mens prosjektet ellers har hatt en tydelig lokal styring. Men PYM er ikke spesialister på urfolk og rettigheter, så vi har sikkert et forbedringspotensial og ser positive utfordringer i å styrke det arbeidet, , sier Jacobsen.

Ifølge generalsekretæren har PYM i dag til sammen 115 utsendte misjonærer, men bare 8-9 av disse arbeider i tilknytning til bistandsprosjekter. De øvrige driver med menighets- og evangeliseringsarbeid. Organisasjonen vil avvikle sitt engasjement i Guatemala i løpet av 2008. ■

MISJONENS BISTAND

■ PYMs landbruks- og skoleprosjekter i Guatemala mottok i perioden 2002-06 om lag åtte millioner kroner i statsstøtte fra Norad via Bistandsnemnda.

■ Bistandsnemnda (BN) er en paraplyorganisasjon som forvalter en samarbeidsavtale med Norad. Organisasjonen opererer på vegne av 18 norske kirkesamfunn og misjonsorganisasjoner.

■ BN mottar årlig ca. 140 millioner kroner fra Norad, og er dermed nest største mottaker av slik statsstøtte til langsiktige utviklingsprosjekter.

■ Etter at den årlige søknadsprosessen er avsluttet kanaliseres støtten tilbake til misjonsorganisasjonene som driver utviklingsprosjekter i omlag 40 land.

Kilde: Norad

Ros til norsk nødhjelpsberedskap

Det norske beredskapssystemet for nødhjelp NOREPS har bidratt til en mer effektiv og bedre samordnet humanitær bistand. Det konkluderer et evalueringsteam fra Nordic Consulting Group (NCG) i en ny rapport.

NØDHJELP

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

– Tilbakemeldingene vi har fått fra brukerne er grunnleggende positive, sier medlem av evalueringsteamet og partner i NCG, Turid Lægreid.

Teamet, under ledelse av teamleder John Cosgrave, kunne nylig legge fram evalueringen av det 16 år gamle norske beredskapssamarbeidet – Norwegian Emergency Preparedness System, NOREPS.

– Selv om de enkelte delene av ordningen, som personellbiten og lagervirksomheten, også finnes i andre land, skiller det norske opplegget seg ut ved at at ulike aktører møtes jevnlig og samarbeider. Et slikt nettverk er unikt for Norge, mener Lægreid.

Blant aktørene innenfor ordningen er både kommersielle leverandører av nødhjelpsvarer, Utenriksdepartementet, Direktoratet for sivil beredskap og frivillige organisasjoner.

Nødhjelpsutstyr som telt er noe av det NOREPS kan bidra med i humanitære kriser. FOTO: NOREPS

Hurtig levert. Lægreid forteller at brukerne mener den norske nødhjelpsordningen er flinke til å levere riktige varer, tjenester og personer hurtig og på en ubyråkratisk måte.

– NOREPS leverer ofte til FN, Røde Kors eller mindre frivillige aktører. Stabsleirer, mobile sykehus eller personell gjør at de humanitære aktørene raskere kan komme i gang og få gjort jobben sin, sier Lægreid.

I et gigantisk internasjonalt marked for humanitære nødhjelpsvarer er det norske systemet en liten leverandør, men leverandørene har som mål at alle varene skal være konkurransedyktig.

– NOREPS har mange varer og med ulikt omfang, derfor kan vi ikke si noen om konkurransedyktigheten generelt. Men vi har sett på etterspørselen dersom mottakeren kan velge fritt. Mens noen av de norske varene utkonkurrerte andre aktører, var det andre varer som kun ble valgt når mottakeren fikk dem gratis, sier Lægreid.

Hun vil ikke spesifisere hvilke varer som er mer etterspurte enn andre.

– Det vi ser er imidlertid en økning i kommersielt kjøp av NOREPS-varer, slik at det i dag er en større andel varekjøp enn verdien av gaver. I oppstarten var det motsatt, sier hun.

Må øke beredskapen lokalt. Forrige gang NOREPS ble evaluert, var i 1999. Da ble nødhjelpssamarbeidet kritisert for blant annet mangel på et klart, definert mandat. Det ble også stilt spørsmålstegn ved om NOREPS-varer undergravde lokal vareproduksjon.

– Selv om mange nødhjelpsvarer produseres lokalt, er det et karaktertrekk ved de store humanitære krisene at den lokale kapasiteten ikke er tilstrekkelig, og at man derfor må få varer levert utenfra. Det er derfor en stor utfordring å bygge opp beredskapshåndtering lokalt, sier Lægreid.

Hun mener at dette må løses politisk, og at NOREPS ikke kan ta ansvar for dette alene.

Større samsvar. Evalueringsteamet anbefaler ingen drastiske endringer for det norske beredskapssystemet. De mener NOREPS fyller et gap i humanitær bistand og bidrar til at nødhjelpsarbeidet raskere kommer i gang ved sine «quick fix»-løsninger.

– Vi mener imidlertid at det kunne ha vært gjort en mer strategisk behovsvurdering sier Lægreid, og forteller at det jobbes med en slik overordnet strategi i Utenriksdepartementet.

NCG etterlyser også større samsvar mellom den overordnede, norske utenrikspolitikken og NOREPS.

– Gavebistand kan komme i konflikt med Norges politikk om avbinding av bistanden. Selv om gavebistanden har gått ned og organisasjonene i utgangspunktet skal ha et reelt valg mellom kontantbidrag eller gaver, er det ulik grad av kjennskap i organisasjonene om at de *har* dette valget. Her er det en utydelighet som ikke er bra, mener Lægreid. ■

NOREPS-SYSTEMET

■ Noreps ble opprettet i 1991 og er et nettverksamarbeid mellom Utenriksdepartementet, direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, norske bedrifter, de ledende norske humanitære organisasjonene og Innovasjon Norge.

■ Noreps garanterer leveranser av nødhjelpsprodukter og -løsninger på 24 timers varsel og kvalifisert nødhjelpspersonell i løpet av 72 timer.

■ Personelldelen (Norstaff, m.m.) administreres av Flyktninghjelpen, mens firmaene har ansvar for lagerhold av nødhjelpsprodukter i egne lokaler og på et sentrallager.

■ Samarbeidet finansieres av UD og de 12 firmaene som er med i Noreps.

– Liten grunn til fredsoptimisme

Toppdiplomat etterlyser større internasjonalt engasjement i Sudan

Situasjonen i Sudan er spent. Tom Vraalsen, som nylig forlot jobben som formann for kommisjonen som overvåker gjennomføringen av fredsavtalen mellom nord og sør, er bekymret over utviklingen. Han frykter at en ny borgerkrig i Afrikas største land vil kunne skape uro i hele regionen.

Demonstranter fra Dinka-folket i Abyei demonstrerer mot Khartoum-regjeringens politikk i provinsen, Dinkaene ønsker at Abyei skal tilhøre Sør-Sudan. Uenigheten om hvor grensene går i den oljerike provinsen truer den skjøre freden i Sudan. FOTO: CHARLES ONIANS/SCANPIX

■ TOR AKSEL BOLLE

SUDAN

Tom Vraalsen kjenner Sudan bedre enn de aller fleste. I seks år var han FNs humanitære utsending til det krigsherjede afrikanske landet. I 2005 resulterte den norskstøttede fredsprosessen i en avtale som stanset den 20 år lange borgerkrigen mellom nord og sør, en krig som kostet to millioner mennesker livet. Da fikk den erfarne diplomaten i oppdrag å lede den internasjonale kommisjonen som overvåker gjennomføringen av fredsavtalen. En jobb han sluttet i like før jul i fjor. Vraalsen følger fortsatt utviklingen tett og er bekymret over den gradvise forverringen i forholdet mellom sør og nord.

– Vi har en fredsavtale med to parter, men det finnes ikke noe ekte «partnership». Med det mener jeg at den tilliten og viljen som må til for å få fredsavtalen til å fungere ikke er til stede, sier Vraalsen.

Han mener at hovedansvaret for at gjennomføringen av de ulike sidene ved fredsavtalen har stoppet opp, ligger hos de to partene. Samtidig er han krystallklar i sin kritikk av det internasjonale samfunnet. Vraalsen mener det er blitt gjort altfor lite for å drive fredsprosessen videre.

– 9. januar 2005 ble fredsavtalen mellom NCP (regjeringspartiet i nord, red.anm.) og SPLM (regjeringspartiet i sør, red.anm.) undertegnet, der og da var alle veldig opptatt av den. Dagen etter virket det som det internasjonale samfunnet hadde glemt avtalen, da var det igjen Darfur som tok alt fokuset. Vestens manglende engasjement har ført til at det ikke er noe press på partene og gjort det mye lettere for dem å sabotere gjennomføringen av de ulike delene av avtalen, sier Vraalsen.

> **Dagen etter at fredsavtalen var undertegnet virket det som verden hadde glemt den, da var det igjen Darfur som tok alt fokuset.**
>
> **Tom Vraalsen,** avgått spesialutsending for humanitære spørsmål i Sudan for FNs generalsekretær.

Sudans Kashmir. I oktober 2007 trakk SPLM sine ministere ut av den nasjonale enhetsregjeringen i protest mot det de mente var en rekke overtredelser av fredsavtalen fra NCP.

Nå er SPLM tilbake i den felles regjeringen i Khartoum, men problemene som gjorde at de trakk seg er ikke løst. Ifølge Vraalsen er det konflikten omkring den oljerike provinsen Abyei som er det største problemet. De to partene er uenige om hvor Abyeis grenser går. En grensekommisjon, som avga sin rapport for tre år siden, trakk grensene på en måte som gjør at store oljeforekomster ligger i Abyei.

Rapporten, som skulle være endelig og bindende for partene, er godtatt av SPLM, men ikke av NCP. Det pumpes i dag opp store mengder olje i Abyei. International Crisis Group anslår at oljeinntektene fra Abyei i 2006 var på om lag fire milliarder kroner. Disse inntektene deles i dag ikke mellom nord og sør slik som en del av Sudans andre oljeinntekter, men går i sin helhet rett til myndighetene i Khartoum. Abyei skal i 2011 ha en egen folkeavstemning for å avgjøre om provinsen skal tilhøre nord eller sør. NCP frykter flertallet vil stemme for å tilhøre Sør-Sudan, noe som vil medføre at de store oljeinntektene går til myndighetene i sør.

– Abyei er Sudans Kashmir. Klarer partene å bli enige der, vil de andre flokene løse seg, sier Vraalsen.

Men for øyeblikket ser det ut som en løsning på denne uenigheten er langt unna. Det er tungt bevæpnede milits og regulære tropper fra begge sider i provinsen, og så sent som i desember var det harde kamper der.

– Foreløpig har ingen av partene vist noen som helst vilje til kompromiss i dette spørsmålet. Det skal nå veldig lite til for at det smeller. Situasjonen er i det siste blitt stadig mer anspent, sier Vraalsen.

Regionale konsekvenser. Vraalsen er forsiktig med å spå hva som kommer til å skje fremover.

– Jeg har jobbet altfor lenge i Sudan til at jeg vil begi meg inn på spekulasjoner, det er så mange usikre momenter som spiller inn. Men det jeg kan si er at jeg ser veldig liten grunn til optimisme akkurat nå, sier han.

Skulle den økende spenningen mellom nord og sør resultere i en ny borgerkrig, frykter Vraalsen at det kan få uheldige konsekvenser for hele regionen.

– En rekke av Sudans naboland sliter med konflikter: Tsjad, DR Kongo, Uganda, Kenya, Eritrea og Etiopia. Et stabilt Sudan kan bidra til stabile naboer, et ustabilt Sudan vil gjøre det motsatte, sier han.

Vraalsen har liten tro på at fredsavtalen fra 2005, med alle de ulike kravene om tilbaketrekning, felles militærstyrker, valg og så videre, vil bli gjennomført.

– Det er så store motsetninger at det er veldig vanskelig å bli enige om holdbare og varige løsninger. Vi må i alle fall håpe på at partene unngår væpnet konflikt, at regjeringen i nord og i sør finner en fredlig løsning på sine uenigheter. Ingen er tjent med en ny krig, vi kan bare håpe på at partene er seg sitt ansvar bevisst, sier Vraalsen. ■

SUDAN

- Afrikas største land i flateinnhold.
- 40 millioner innbyggere
- Selvstendig i 1956. Med unntak av perioden 1972-82, har det vært konflikt mellom det arabiske, muslimske nord og det ikke-arabiske kristne/animistiske sør.
- Som følge av borgerkrigen fra 1983 til 2005 mistet om lag to millioner mennesker livet og fire millioner ble flyktninger.
- 9. januar 2005 ble det underskrevet en fredsavtale mellom nord og sør. Sør fikk sin egen regjering, dominert av frigjøringsbevegelsen SPLM. Ifølge avtalen skal SPLM og regjeringspartiet i nord, NCP, også sitte sammen i en nasjonal regjering. Avtalen sier blant annet at det skal avholdes nasjonale valg i 2009 og at det i 2011 skal holdes en folkeavstemning i sør om selvstendighet for Sør-Sudan.

NORGE OG SUDAN

- Norge og daværende utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson spilte en svært aktiv rolle i fredsprosessen som ledet fram til avtalen i 2005.
- Sudan var i 2007 det landet som mottok mest norsk bistand, over 700 millioner kroner. Pengene går hovedsaklig til utvikling i sør. Norge har et eget generalkonsulat og et giverkontor i Sør-Sudan.

TOM VRAALSEN

Diplomat og politiker. Var bistandsminister for Senterpartiet i regjeringen Syse, tidligere ambassadør i London og Washington, FN-ambassadør og Spesialutsending for humanitære spørsmål i Sudan for FNs generalsekretær. Ledet den internasjonale kommisjonen som overvåker gjennomføringen av fredsavtalen i Sudan fra 2005 til 2007.

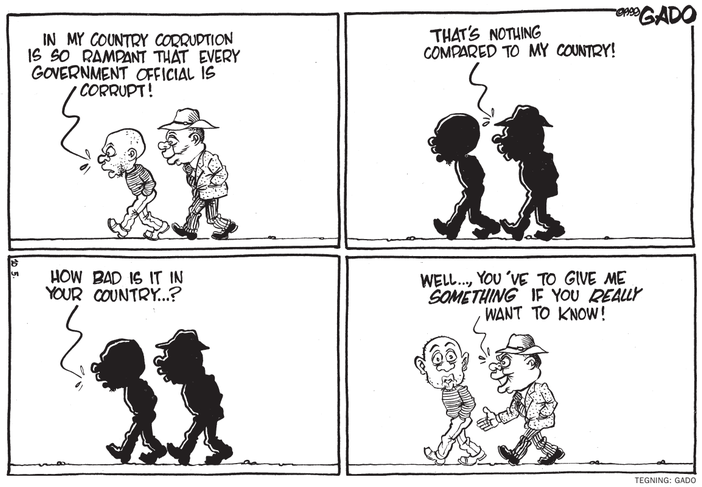

TEGNING: GADO

Mottakerlandet i førersetet?

Av Gunnar Zachrisen

BUDSJETTSTØTTE

:KOMMENTAR

Hva er det rimelig at en bistandsgiver skal kunne forvente av et mottakerland, og når må bistanden rett og slett stanses?

Spørsmålet er svært aktuelt for Norges vedkommende i forhold til ferske korrupsjonssaker i Tanzania og Burundi. Begge disse afrikanske landene er mottakere av norsk budsjettstøtte, dvs. norsk bistand som går rett inn i landenes statskasser. Tanken med bistand i form av budsjettstøtte – er at landet selv skal prioritere midlene best mulig ut fra egne utviklingsplaner, istedenfor å motta øremerkede midler til hundrevis av ulike prosjekter.

Gjennom å sette «mottakerlandet i førersetet» på denne måten blir det mindre administrasjon, mer eierskap til egen utvikling og mer fattigdomsbekjempelse per krone, mener tilhengere av denne bistandsformen. Å ha «mottakerlandet i førersetet» høres flott ut. Men i praksis vil relasjonen bistandsgiver – mottaker ofte minne mer om en bil med dobbelt sett av pedaler, der kjørelæreren stadig overstyrer eleven med både oppbremsing og full stopp i antatt farlige kryss.

Nå nylig er det Tanzania som har kjørt seg selv inn i et politisk trafikkkaos. Først var det landets sentralbanksjef som fikk sparken etter at en revisjonsrapport påpekte korrupsjon knyttet til en konto i sentralbanken. Rapporten pekte ut 22 lokalt registrerte selskaper som fikk betaling fra Bank of Tanzanias valutatapskonto i 2005. Selskapet Kagoda Agriculture Limited skal alene ha fått utbetalt om lag 31 millioner dollar – om lag 165 millioner kroner.

Ikke før hadde sentralbanksjefen fått sparken, så måtte også Tanzanias statsminister Edward Lowassa si opp sin stilling. Oppsigelsen kom 7. februar etter at parlamentsmedlemmer på direkten på fjernsyn knyttet han til en korrupjonsskandale. Over 900 millioner kroner skal ha havnet i det tvilsomme amerikanske energiselskapet Richmond Development Company (RDC).

Også det nye samarbeidslandet Burundi ble rammet av en større korrupsjonssak for noen måneder siden, der oljeimportøren Interpetrol skal ha mottatt et beløp tilsvarende om lag 115 millioner kroner fra landets sentralbank i strid med regelverket.

> **I praksis vil relasjonen bistandsgiver – mottaker ofte minne mer om menneskene i en bil med dobbelt sett av pedaler.**

Avsløringene av korrupsjon i Tanzania og Burundi viser samtidig ett av budsjettstøttens hovedproblemer. Den enkelte bistandsgivers bidrag er umulig å spore, men når en del av støtten først havner i feil lommer, vil enhver giver føle seg snytt.

At det ferske demokratiet Burundi – med sin turbulente og politiske historie – rammes av kriser og korrupsjon, vil neppe overraske så mange. Så har da også Burundi-vennen Erik Solheim hele tida vært åpen i forhold til risikoen ved å gi budsjettstøtte til landet, men samtidig sterkt understreket behovet for å støtte det fattige landet i en kritisk og viktig fase. Skal etnisk forsoning og demokratisering lykkes, er det nå landet trenger støtte, mener han.

I motsetning til Burundi er Tanzania både en tradisjonsrik norsk bistandspartner og et land som har hatt godt omdømme blant bistandsgivere de siste årene. Landet er fredelig og politisk stabilt, men det er fortsatt fattig og sliter med ledere som fristes av lettjente penger – på samme måte som en rekke av våre øvrige bistandsland. I en slik kontekst er det ikke alltid de beste og viktigste utviklingsformålene ledere vil prioritere, hva enten pengene går til korrupsjon eller forsvinner i form av tilsynelatende irrasjonelle budsjettprioriteringer. Noen ganger er det familie, venner og kjente som skal ha sitt, andre ganger er det velgerne i hjemdistriktet eller de militære som holder en regjering ved makten. Da blir spørsmålet hvor mye som til slutt tilflyter de vi egentlig hadde en intensjon om å hjelpe.

FAKTA:

Norge ga i 2007 budsjettstøtte til Tanzania for 230 millioner kroner, mens Burundi mottok 60 millioner kroner.

Bistandsgivernes svar på korrupsjonsskandalen i Tanzania har vært som forventet: midlertidig stans i budsjettstøtten for 2008 og krav om at regjeringen rydder opp. 14 bistandsgivere står bak dette, og Norge er blant disse. Til sammen ga de Tanzania budsjettstøtte til en verdi av 670 millioner dollar i 2007.

Det er heller ikke første gang at Norge og andre budsjettstøttegivere opptrer på denne måten – dvs. skrur igjen kranen overfor et mottakerland. Malawi fikk oppleve det samme i årene 2002-2004 i en periode da landet, ifølge Norad, «ikke hadde tilstrekkelig orden på statsbudsjettet». Mens et viktig mål med budsjettstøtte normalt er å styrke et lands makroøkonomiske stabilitet, vil det i et slikt tilfelle virke helt motsatt – et plutselig bortfall av en forventet inntektskilde. Det opplevde Malawi, noe som ledet landet ut i en økonomisk krise med voksende statsgjeld – en statsgjeld som for øvrig betjenes ved hjelp av dagens budsjettstøtte.

Å finne den rette balansen mellom høflig samtale og klare krav i en utviklingsdialog er neppe enkelt. Tatt i betraktning de nyeste korrupsjonssakenes alvorlighetsgrad er bistandsgivernes reaksjoner i Tanzania forståelige. Men det er også en farefull vei. Bistandsgivere som hele tiden skrur av og på pengestrømmen, kan bidra til både å skape ustabile økonomiske forhold, svekke tjenestetilbudet for landets innbyggere og å undminere grunnlaget for det som skulle være en likeverdig dialog mellom partnere i utviklingssamarbeidet.

Samtidig er det ikke bare svarte skyer i horisonten. Tanzanias president har reagert raskt for å gjenopprette landets tillit, blant annet gjennom å få på plass nye regjeringsmedlemmer. Forhåpentligvis ville han gjort det samme også uten sin avhengighet av bistandsgiverne.

Et oppmuntrende trekk er det dessuten at det er parlamentet som har presset på for å få sannheten på bordet, etter at Tanzanias antikorrupsjonsbyrå først hadde frikjent statsministeren og energiministeren. Parlamentets nye og tøffere holdning vitner om at det østafrikanske landet er i ferd med å få institusjoner som evner å utøve kontroll med hverandre. Med andre ord: Tanzania begynner å ligne på et fungerende demokrati. ■

Gunnar Zachrisen er redaktør i Bistandsaktuelt.

:NOTISER

Ukontaktede indianere drept av tømmerhoggere i Ecuador

Ifølge Regnskogfondet skal mellom 5 og 15 medlemmer av Taromenane- og Tagaeri-gruppene ha blitt drept av tømmerhoggere som drev ulovlig hogst i nasjonalparken Yasuni i den nordlige delen av ecuadoransk Amazonas.

Den ecuadoranske ministeren Gustavo Larrea bekrefter drapet på minst fem taromenane-indianere. Larrea mener det foreligger troverdig bevis på at mordene har skjedd og påstår kroppene til ofrene vil bli funnet de nærmeste dagene.

- Ulovlig tømmerhogst truer med å utrydde noen av verdens siste indianergrupper som lever uten kontakt med storsamfunnet, uttaler Vemund Olsen, policyrådgiver i Regnskogfondet. ■

Malaria på defensiven

Malaria dreper et barn hvert 30 sekund, men mange steder er sykdommen nesten borte og vil kunne utryddes gjennom en målrettet innsats. Det var et av funnene som ble lagt fram da forskere nylig presenterte det første kartet over den globale malariasituasjonen som er laget på 40 år.

Forsker Simon Hay sa til nyhetsbyrået Reuters at han var «svært overrasket» over funnene som viser at risikoen for å få malaria i mange deler av Latin-Amerika, Asia og Afrika er mindre enn man har trodd.

En så enkel ting som økt bruk av myggnett vil ifølge forskerne bak kartet kunne utrydde malaria i områder hvor det til sammen bor over en milliard mennesker. ■

Knusktørt i Nord-Kina før OL

Den nordlige kinesiske provinsen Hebei, som forsyner OL-byen Beijing med mesteparten av byens vann, har hatt en usedvanlig tørr vinter. Minst en halv million mennesker mangler for øyeblikket tilgang til rent drikkevann, skriver nyhetsbyrået Reuters.

Det er anslått at Beijing vannbehov vil øke med 30 prosent under OL, den kinesiske hovedstaden vil forbruke 2,75 millioner kubikkmeter daglig under idrettsarrangementet.

I tillegg til vannet knusktørre Hebei vanligvis forsyner Beijing med, skal provinsen garantere for 300 millioner kubikkmeter vann ekstra under lekene. Dette skal være et reservelager slik at Kina er helt sikkere på at det er nok vann mens lekene pågår. ■

Enorme utfordringer i et splittet Kenya

Hvem skal klare å skape forsoning i ruinene av nedbrente hjem?

KISUMU (b-a): Selv om president Mwai Kibaki og oppositionsleder Raila Odinga skulle bli enige om en politisk løsning, står Kenya overfor enorme utfordringer. Den store brutaliteten i opptøyene de siste ukene har skapt dype sår som det vil ta mange år å lege.

To kvinner i restene av en nedbrent bygning i byen Chebilat i vest-Kenya, etter omfattende sammenstøt mellom etniske grupper. FOTO: SCANPIX/EPA/KATE HOLT

KENYA

■ I KENYA: TORGEIR NORLING

– Jeg tegner en politimann som skyter, sier 14 år gamle Nicholas Osmondi.

Ved flyktningmottaket ved St. Stephens katedral i den vestlige byen Kisumu ligger guttungen på et nakent betonggulv og tegner. Fornøyd med tegningen av politimannen viser han oss en annen. Den viser døde mennesker med armer og bein som er kappet av.

Nicholas forteller at det var dette han så i Naivasha, en by vel hundre kilometer nord for Nairobi som inntil dagen i forveien var hans hjemby. Foreldrene hans flyttet hit for noen år tilbake etter at de fikk jobb i blomsterindustrien i byen. Før Kenyas valgkommisjon 30. desember i fjor erklærte Mwai Kibaki som vinner av det omstridte presidentvalget var nemlig Naivasha best kjent som en av verdens største produsenter av roser.

Massakrer. I dag er det ikke lenger røde roser man tenker først på når Naivasha nevnes. Fra hver eneste person som flyktet fra byen hører vi historiene, om forsvarsløse mennesker som blir brent til døde, om folk som ble hakket i småbiter av gjenger bevæpnet med macheter.

– De brente min kone og to barn levende, sier en flyktning som ikke vil ha navnet sitt på trykk.

Han har vært ved mottaket i flere dager, og vet ikke hvor han skal gjøre av seg. Alt han har igjen er en god utdannelse som han ønsker å utnytte, i første omgang til å skaffe en jobb. Han vil aldri reise tilbake til Naivasha.

– Jeg vil forsøke å starte et nytt liv, sier han.

Nicholas forteller at han sammen med moren og to søsken klarte å redde seg inn på en politistasjon i byen. Faren forsvant underveis under flukten, og har ikke latt høre fra seg siden. Gutten sier ikke mye.

Feil sted til feil tid. Flyktningene vi møter i Kisumu, Kenyas tredje største by (og luo-folkets «hovedstad») tilhører alle luo- og luyah-folkene. Deres forbrytelse var at de befant seg i kikuyu-land da valgresultatet ble kjent.

De 20.000 kikuyuene som befant seg i Kisumu på samme tid, var like uheldige og møtte samme skjebne. Da valgresultatet ble kjent i byen, gikk gjenger av ungdommer fullstendig amok. De brente og plyndret hver eneste bygning knyttet til kikuyu-folket, som raskt ble drevet ut av byen. Samtidig mistet politiet fullstendig kontroll og åpnet ild mot stort sett alt som rørte seg. Over 60 personer, flere av dem kvinner og barn, skal ha blitt skutt i ryggen og drept da de forsøkte å komme seg unna.

> **Det er knapt noen i Kenya i dag som kan hevde å være en ren kikuyu eller en ren luo. De som mener dette er idioter.**

Bethwell A. Ogot, rektor ved Moi-universitetet.

Les også intervjuer med nordiske forskere om Kenya-konflikten på våre nettsider: www.bistandsaktuelt.no

En politimann viser fram en hjemmelaget bensinbombe etter sammenstøt mellom Kisii- og Kalenjin-grupper. FOTO: SCANPIX/ EPA/KATE HOLT

Uventet omfang. Totalt har over ett tusen mennesker blitt drept og over en halv million drevet på flukt under de voldsomme opptøyene. At valgresultatet ble fikset, i Kibakis favør (selv om det finnes grove uregelmessigheter på begge sider), hersker det bred enighet om. Omfanget av volden og opptøyene som fulgte ser imidlertid ut til å ha forbløffet alle.

– Jeg kan ikke si at jeg forutså omfanget og brutaliteten i opptøyene. Men vi har opplevd det før, blant annet i 1992 og 1997, og vi visste vi hadde store uløste problemer, spesielt i forhold til landkonflikter, sier Wangari Maathai, og fortsetter:

– Myndighetene har aldri tatt disse spørsmålene tilstrekkelig alvorlig. Så vi bør ikke være overasket, men omfanget, det utrolige sinnet og hvor hurtig det spredde seg, sier hun.

Vil bygge bro. Fredsprisvinneren tar imot oss på Green Belt Movements eiendom i utkanten av Nairobi. Hun forteller at bevegelsen nå forsøker å bygge broer over den etniske konflikten ved å få folk fra ulike etniske grupperinger sammen.

Maathai var medlem av Kibakis forrige regjering før hun mistet parlamentsplassen under valget. Hun var blant de første som ga uttrykk for at en avtale om maktdeling mellom partene var det eneste alternativet fremover. Siden har hun blitt truet på livet av ytterliggående kikuyu-grupperinger fordi hun ikke støttet presidentens linje.

Maathai tror partene til slutt vil bli enige.

– De er politikere. De kan drikke en kopp te, stå sammen, og si at alt er i orden, sier hun.

En politisk løsning er imidlertid bare begynnelsen, hevder hun, og mener dagens ledere neppe er de rette til å ta landet videre.

– Jeg kan virkelig ikke se hvem som kan ta dette fremover. De har skapt hatet, så hvordan hjelpe befolkningen med å lege sårene? Så snart de blir enige, vil de be alle om å glemme og tilgi hverandre, men det kommer ikke befolkningen til å gjøre, sier hun

Brutte løfter. Kenyas fremtid avhenger ikke bare av en politisk avtale mellom partene. Ved siden av de politiske og etniske spørsmålene snakker observatører om manglende fordeling av ressurser, jordspørsmål, utstrakt fattigdom, og et valgsystem hvor vinneren tar alt.

– Konflikten handler ikke om etnisitet, men om høye forventninger og brutte løfter, ser professor Bethwell A. Ogot ved Moi-universitetet.

Vi møter den 78 år gamle historieprofessoren ved hans kontor i hjembyen Kisumu. Han merket selv opptøyene på kroppen. En kvinne ble drept utenfor huset hans, og han ble nesten skutt av politiet da han evakuerte sønnen og barnebarna til flyplassen i byen. Han mener de etniske motsetningene landet nå ser i stor grad er blitt skapt av Kenyas maktelite.

«Ingen er rene!» – Det er knapt noen i Kenya i dag som kan hevde å være en ren kikuyu eller en ren luo. De som mener dette er idioter, de kan ingenting om afrikansk historie, sier han, og fortsetter:

– Siden Kenyas uavhengighet har befolkningen blitt lovet ting dag ut og dag inn, men alle håpene deres er blitt smadret, alle løftene er blitt brutt.

Han minner om at det var Oginga Odinga, Raila Odingas far, som hjalp kikuyuen Jomo Kenyatta til å bli Kenyas første president etter landets uavhengighet.

– Han fikk luo-folket, inkludert meg, til å tro at Kenyatta var en gud, og at vi alle ville komme til himmelen så snart han kom til makten. Vi vet alle hvordan det gikk, og tro det eller ei, Raila Odinga gjorde det samme for Kibaki i 2002, sier han.

Balkanisering. De voldsomme opptøyene har ført til at Kenya i dag er fullstendig splittet etter etniske linjer. Gamle uløste konflikter har kommet til overflaten, og «balkanisering» er et uttrykk som brukes flittig.

Hassan Omar Hassan, leder for menneskerettighetskommisjonen i Kenya, mener situasjonen er kritisk.

– Vi har levd i en løgn. Vi har vist oss fram som et forent og samlende land utad, men samtidig har det ulmet så mye trøbbel og hat. Nabo har hatet nabo, men for å leve videre har vi latet som om at vi var så tolerante at vi kunne akseptere hverandre, sier han.

14 år gamle **Nicholas Osmondi** tegner sin egen virkelighet. FOTO: TORGEIR NORLING

Wangari Maathai, fredsprisvinner og leder av Green Belt Movement.

En omfattende snuoperasjon må til for å løse problemene. Hassan er opptatt av at det også må reageres mot de som er skyldige i omfattende brudd på menneskerettighetene.

– En av grunnene til at både statssponset vold og vold fra ikke-statlige aktører gjentar seg, er at de skyldige aldri blir stilt til ansvar for sine handlinger, sier han.

Røtter i kolonitida. Fra Kisumu fortsetter vi tre timer nordøst over Nandi-fjellene til byen Eldoret i Upper Rift-dalen. Ved en enorm markedsplass i utkanten av byen har 20 000 mennesker, hovedsakelig kikuyuer, søkt tilflukt.

Biskop Cornelius A. Korir ved den katolske katedralen forteller at flyktningene ble flyttet hit etter at området rundt kirken ble for lite. Han mener den politiske konflikten mellom Odinga og Kibaki har satt fyr på en landkonflikt mellom kalenjin- og kikuyu-folket som går langt tilbake til kolonitida. Kalenjin-folket hevder disse landområdene opprinnelig tilhørte dem.

I en flyktningleir med 20.000 nyankomne internt fordrevne utenfor byen Eldoret prøver menneskene å komme tilbake til hverdagen. FOTO: TORGEIR NORLING

Vi «bare» brente hus. – Dette har ingenting med valget å gjøre, de vil bare ha oss vekk og brukte valgresultatet som en unnskylding til å gå til angrep. Selv om vi har kjøpt landet for egne penger, mener de at det er deres, sier John Chege, en av flyktningene vi møter i leiren.

I landsbyen Iten, vel 30 kilometer øst for Eldoret, møter vi fire kalenjin-ledere. Alle benekter kategorisk (tross påstander om at en av dem skal ha kommandert 60 «kalenjin-krigere» i strid under kampene i Eldoret) enhver befatning med drap, plyndring, brenning, væpning og planlegging av nye voldskampanjer. En barneskolelærer i samme område forteller en annen historie. Han sier at hele samfunnet nå forbereder seg på full krig.

– Kalenjin-gruppene har kommet sammen, og er klare for krig, sier han.

Kan bli utstøtt. Biskop Korir mener over fem hundre mennesker er blitt drept bare i Eldoret-området. I den mest omtalte hendelsen ble opptil 30 personer, inkludert mange kvinner og barn, brent til døde da hundrevis av kalenjin-krigere omringet og satte fyr på en kirke der mange kikuyuer hadde søkt tilflukt.

Korir er selv kalenjin og vet hva som kreves av hver enkelt. Han forteller at flere er blitt forfulgt etter at de har hjulpet kikuyuer med forsyninger eller flukt.

– Du har ikke noe valg, om det kalles til krig må du stille opp. Status, posisjon eller hvem du er spiller ingen rolle. Om du nekter, blir du i beste falt utstøtt. I verste fall kan du selv bli et mål, sier han.

Håper på Kofi Annan. I Kenya venter nå alle på resultater av de Kofi Annan-ledede forhandlingene. Felles for journalistene vi snakker med, som for andre observatører og ikke minst alle flyktningene vi møter fra alle etniske grupper, er håpet og tilliten til at Kofi Annan til slutt klarer å få partene til bli enige om en avtale alle kan leve med.

– Det er en ekstremt farlig situasjon. Nå er det Kofi Annan som blir gjort til en gud, konkluderer professor Bethwell A. Ogot.

– For om Annan ikke lykkes, så Gud hjelpe oss! ■

Torgeir Norling er norsk frilansjournalist. Han besøkte nylig Kenya.

Rosearbeidere mekler blant rosearbeidere i «Rosenes dal»

KENYA

■ WAYNE CONRADIE OG JAN SPEED

NAIVASHA (b-a): Det er spent i «Rosenes dal» ved Naivasha-sjøen, et område som er svært viktig for Kenyas roseeksport til Europa. De siste ukene har området vært sterkt preget av uro, vold og motsetninger. Flere ulike folkegrupper jobber på blomsterfarmene i området.

Verste tidspunkt. – Volden kunne ikke ha kommet på et verre tidspunkt. Det vi leverer i forbindelse med Valentinsdagen utgjør mer enn resten av årets omsetning til sammen, forteller Peter Szapary, formannen i Lake Naivasha Growers Group.

Han viser til at roser utgjør 70 prosent av all blomstereksport fra Kenya.

25 prosent av Europas tilskjærte blomster kommer med daglige flygninger fra Kenya. Inntektene fra blomsterindustrien ligger på i overkant av 640 millioner kroner i året, og er landets tredje største industri – etter turisme og te.

Måtte dra fra farmen. Lokale fagforeningsledere sier at ti prosent av 30 000 arbeidere i Naivasha-området har måttet forlate sine jobber og er blitt internt fordrevne. De fleste av flyktningene er fra luo-folket.

En av disse er George Otieno. Han bodde i landsbyen Karagita, som hadde en sammensatt befolkning av kikuyu, luo, kamba og kisii. Like ved landsbyen ligger den store rosegården Wild Fire Flowers. Her jobbet Otieno. Volden som har spredt seg som ild i tørt gress over Kenya siden nyttår, har også rammet her. Flere mennesker er blitt drept.

Roseindustrien er landets tredje største og skaffer Kenya viktige inntekter. FOTO: WAYNE CONRADIE

– Kikuyuer angrep og brente ned huset mitt og alle mine eiendeler. Jeg måtte ta med meg familien og flykte. Jeg rakk ikke å varsle arbeidsgiveren om at jeg måtte flykte, forteller Otieno. Vi møter han på et senter for internt fordrevne i byen Kisumu.

– Jeg tror ikke jeg kan vende tilbake. De vil ikke akseptere meg, sier han.

Til tross for at arbeidere måtte flykte, er det ikke vanskelig for gårdene å rekruttere nye. Lønnen på 500 kroner i måneden, pluss tilleggsgoder, betraktes som attraktiv

Direktøren for Wild Fire Flowers satser på lokale krefter for å dempe gemyttene. De eldste medarbeidere kan bruke arbeidstiden til å megle i konfliktene på gården slik at produksjonen kan opprettholdes. På andre gårder har man måttet endre på skift og arbeidsoppgaver slik at ikke folk fra forskjellige stammer jobber sammen.

Mekler. Christine Kayiva er en myndig dame. En av oppgavene hennes er å mekle mellom kollegaene på jobb. Hører hun om noe bråk, sørger hun for at de involverte snakker sammen.

– All denne volden er helt unødvendig. Det minste jeg kan gjøre er å sørge for at folk ikke slåss på jobben. Til og med mennene lytter når jeg snakker, sier Christine.

Hun påpeker at 600 mennesker fra ulike folkegrupper jobber side om side og kan dele en såpestykke når de skal vaske seg etter arbeidsdagen. Tilbake i landsbyen lever de i stadig spenning og stoler ikke på hverandre.

– Noen ganger er jeg nødt til å snakke med folk om forsoning hjemme i landsbyen om kvelden, sier Christine.

To av hennes kollegaer og allierte i forsoningsarbeidet er ekteparet Margaret Mbula og Sydney Mukandu. De er fra to forskjellige stammer.

– Vi opplever en del skepsis fra folk. Men vi tror at framtiden blir bedre, sier paret. De bygger nå sitt eget hus i Karagita. ■

Se bildeserie fra rosefarmene på www.bistandsaktuelt.no

Indisk stordugnad for barne- og mødrehelse

Vil bruke 120 milliarder kroner i løpet av fem år for å nå de fattigste

NEW DELHI/RAJASTHAN (b-a): Hvert femte barn som dør i verden før det fyller fem år, er indisk. Hver femte mor som dør i forbindelse med fødsel, er også indisk. Disse dystre tallene kan ikke stormakten India lenger leve med.

■ I INDIA:
LIV RØHNEBÆK BJERGENE

INDIA

India er kontrastenes land. Den om lag 1,13 milliarder store befolkningen rommer noen av verdens aller rikeste mennesker, og flere hundre millioner med fattige. I indiske storaviser annonserer private helseklinikker og tilbyr både assistert befruktning og surrogatmødre. Samtidig føder majoriteten av fattige kvinner på landsbygda hjemme i ei jordhytte, uten hjelp av kyndig personell. Nedkjøling, infeksjoner og underernæring tar mange barneliv.

Med forholdsvis enkle midler kan dødstallene blant de fattigste reduseres kraftig.

Tror ikke målene nås. – India har som mål å redusere barnedødeligheten for barn under fem år med to tredeler og mødredødeligheten med tre firedeler innen 2015. Men jeg tror det blir vanskelig, sier det indiske helsedepartementets prosjektleder for National Rural Health Mission (NRHM), C.G Chatuverdi.

– Bare ved å klare å holde mor og barn på sykehuset de første 24 timene etter fødsel, regner vi med å kunne redusere dødeligheten hos nyfødte med 17-18 prosent, sier han.

Lokal mobilisering. I India er ansvaret for helse delegert fra sentrale myndigheter til de 28 delstatene. Her varierer utfordringene fra stat til stat. Størst er utfordringene i delstatene Uttar Pradesh, Bihar, Madhya Pradesh, Rajasthan og Orissa, som til sammen har over 60 prosent av Indias barnedødelighet. Uttar Pradesh alene står for over 26 prosent av Indias dødsfall hos barn under fem år. Disse fem delstatene er også satsingsområdet for det norsk-indiske samarbeidet, NIPI.

– Vi har stilt midler til rådighet for delstatene slik at de kan bygge opp en struktur med lokale helsearbeidere. Vi har dessuten bedt de lokale helsemyndighetene om å forslå løsninger som, dersom de viser seg effektive, kan brukes i stor skala, sier Chatuverdi.

Etter to års satsing kan en delstat som Bihar vise til om lag 100 000 fødsler årlig på lokale sykehus, mot tidligere 3000.

– I Bihar har vi lokale sykehus der det tidligere kom omkring 35 pasienter månedlig. I dag har samme sykehus 4500 pasienter i måneden, forteller Chatuverdi.

Lokal helsearbeider. 21 år gamle Ramglasi er én av kvinnene i den fattige delstaten Rajasthan som har nytt godt av indiske myndigheters satsing for å bedre barne- og mødrehelse på landsbygda. Da hun for fem måneder siden fødte vesle Sonia, skjedde det på det lokale helsesenteret i Rarah, noen kilometer unna landsbyen Takha hvor hun bor.

– Det var fint å føde på sykehuset, forteller hun.

Hvert år dør over 500 000 mødre i verden på grunn av komplikasjoner i forbindelse med svangerskap og fødsel. Kvinner på landsbygda er mest utsatt på grunn av fattigdom, mangel på transport og dårlig utbygd helsevesen. FOTO: SCANPIX/AP/TAMAL ROY

India er kontrastenes land. Et velstående, indisk par har betalt en surrogatmor til å bære fram dette barnet. I samme land føder millioner av fattige kvinner uten noen form for kyndig fødselshjelp. FOTO: AFP PHOTO/SCANPIX, CHOWDHURY

Sykehuslege **Sharma** undersøker gutten som i går fikk ligge i varmekassen. I dag virker den ikke på grunn av strømmangel. FOTO: KAPOOR PHOTOS

21 år gamle **Ramglasi** fødte datteren **Sonia** på det lokale sykehuset i Rarah i Rajasthan. Både før, under og etter fødselen har hun fått oppfølging av en lokal helsearbeider, en såkalt asha. FOTO: KAPOOR PHOTOS

tema: kampen mot barne- og mødredød

I 2005 lanserte indiske myndigheter National Rural Health Mission. Norge – med statsminister Jens Stoltenberg i spissen – bidrar med 100 millioner kroner årlig i fem år. Norges innsats er rettet mot de fem indiske delstatene hvor barne- og mødredødeligheten er høyest.

> **Tidligere kom det 35 pasienter per måned. Nå har de 4500.**
>
> **C.G. Chatuverdi**, prosjektleder i Indias helsedepartement.

Varmekassen innkjøpt av norske bistandsmidler sørger for at den nyfødte gutten holdes god og varm. Og da statsminister **Stoltenberg** besøkte sykehuset, var det strøm. FOTO: KAPOOR PHOTOS

En egen «Asha», en lokal helsearbeider, oppsøkte Ramglasi tre ganger under svangerskapet for å sjekke at alt utviklet seg normalt.

– Ashaen fortalte meg blant annet hvor viktig det var at jeg spiste jerntabletter, spiste næringsrik mat og at jeg burde vaksinere meg. Den hjelpen jeg har fått av ashaen har betydd svært mye, sier Ramglasi.

I India er det ikke vanlig at ektefellen er til stede og bistår kona under fødselen. Selv fikk Ramglasi hjelp av ashaen. Hun ordnet med transport, fulgte henne til sykehuset og var med under hele fødselen.

Første leveuke farligst. 21-åringen fødte tvillingjenter, men bare Sonia overlevde. Tvillingsøsteren ble bare seks dager gammel. Den første uka i et spedbarns liv er da også den aller farligste. 70 prosent av spedbarnsdødeligheten skjer da.

Av ashaen fikk Ramglasi lære hvordan hun skulle holde vesle Sonia varm ved å pakke henne inn i teppe og legge henne på brystet sitt. Og mens det tidligere har vært vanlig å kaste den første, viktige råmelka og amme først etter noen dager, fikk hun vite hvor næringsrik denne melka er for nyfødte, slik at Sonia ble lagt til brystet like etter fødselen.

– Jeg ble også fortalt hvor viktig det er at Sonia kun får brystmelk de første seks månedene, forteller hun.

I kampen mot barnedødelighet regner man med at det å få mødrene til å legge barnet til brystet de første timene etter fødselen, alene kan redusere dødeligheten med 22 prosent.

Vel hjemme får Ramglasi og Sonia besøk av den samme ashaen om lag en gang i måneden. Hun sjekker at barnet legger på seg normalt, gir råd om amming og minner på når det er tid for vaksiner.

– Sonia mangler bare å ta én vaksine – den mot meslinger – om en måneds tid, sier Ramglasi.

En asha kan ha ansvaret for en landsby på om lag 1000 husholdninger. Hun skal få 23 ukers opplæring. For hver kvinne hun får til å føde på sykehus, får hun 100 rupi (13 kroner). I gjennomsnitt kan en asha tjene om lag 1500 rupier (200 kroner) i måneden.

Økonomisk belønning. I tillegg til hjelpen fra ashaen har Ramglasi også fått en økonomisk belønning fra indiske myndigheter for at hun fødte på det lokale sykehuset. I alle stater hvor færre enn 25 prosent av fødslene skjer med hjelp av kvalifisert fødselspersonell, gir indiske myndigheter 1400 rupi (187 kroner) til de mødrene som føder barnet under trygge forhold. Pengene kan brukes til å dekke for eksempel transportkostnader, innkjøp av næringsrik mat til mor og barn eller som for Ramglasi: de kan spares.

– Jeg har kun kjøpt litt tørket frukt for pengene. Vi har nok mat, forsikrer hun, og forteller at med to bøfler som sikrer tilgang til melk, er familien hun har giftet seg inn i relativt velstående.

– Pengene var ikke avgjørende for at jeg valgte å føde på det lokale sykehuset, sier hun.

Svakt helsesystem. Økningen i antall sykehusfødsler har gitt resultater. I Rajasthan alene har antall fødsler under kyndig veiledning økt fra under 3000 i 2005/2006, til 340 000 i andre halvdel av 2007. FN jobber nå med en egen rapport for å se endringer i mødredødeligheten. Foreløpige data kan tyde på at dødeligheten hos mødre er blitt mer enn halvert.

Spørsmålet er likevel: Vil et svakt, offentlig indisk helsesystem makte å ta imot alle fattige kvinner slik at de kan føde på sykehus? Og vil de klare å gi et godt nok tilbud?

– Det er vår aller største utfordring. Per i dag er det offentlige helsesystemet ikke i stand til å takle dette. Dette er noe vi må jobbe knallhardt med, sier Chatuverdi i det indiske helsedepartementet.

Han skisserer hvordan myndighetene de neste seks månedene vil trappe opp innsatsen for å bygge og styrke helsesystemet og slik tette gapet mellom etterspørsel og tilbud. Og på spørsmål om forventningene hos befolkningen nå er så store at han frykter at myndighetene ikke kan innfri, svarer Chatuverdi:

– Nei, men vi må involvere alle – også privat sektor – dersom vi skal lykkes. Vi står overfor en kjempeutfordring.

> **Pengene var ikke avgjørende for at jeg valgte å føde på det lokale sykehuset.**
>
> **Ramglasi** (21), nybakt mor.

Lav vaksinedekning. Mens Ramglasis gjenlevende datter Sonia snart vil være fullvaksinert, er det langt igjen til at samtlige indiske barn får basisvaksiner mot tuberkulose, difteri, kikhoste, polio, meslinger og stivkrampe.

forts. neste side >>>

TUSENÅRSMÅL 4:

Redusere dødeligheten for barn under fem år med to tredeler innen 2015.

TUSENÅRSMÅL 5:

Redusere mødredødelighet med tre firedeler innen 2015.

Norge bidrar med støtte til barne- og mødrehelse i fem provinser.

Indiske myndigheter kan ikke lenger leve med landets dystre statistikk over barne- og mødredødelighet. Derfor har de bevilget 120 milliarder kroner over fem år.

FOTO: LIV RØHNEBÆK BJERGENE

MØDREDØDELIGHET

■ For yngre kvinner i utviklingsland er graviditet og fødsel de viktigste årsakene til sykdom, funksjonshemming og død.

■ Hvert år dør over 500.000 mødre på grunn av komplikasjoner i forbindelse med svangerskap og fødsel.

■ For hver kvinne som dør er det om lag 30 andre kvinner som pådrar seg langvarige skader og sykdom forårsaket av fødselskomplikasjoner.

■ I utviklingsland har mindre enn 60 prosent av kvinnene tilgang til profesjonell fødselshjelp. I de aller fattigste landene kun 34 prosent.

■ India har tidligere bare brukt 0,9 prosent av bruttonasjonalproduktet på grunnleggende helsetjenester. Innen 2012 er målsetningen å trappe innsatsen opp til 2-3 prosent av BNP.

BARNEDØDELIGHET

■ På verdensbasis dør det årlig over 9,7 millioner barn under fem år.

■ De seks viktigste dødsårsakene for små barn er luftveisinfeksjoner (som lungebetennelse), diaré, malaria, meslinger, hiv/aids og komplikasjoner fordi barnet er for tidlig født.

■ I India dør en million barn i løpet av sine første 28 levedager. Det er en fjerdedel av de fire millioner spedbarnsdødsfallene globalt.

tema: kampen mot barne- og mødredød

>>> forts. fra foregående side

– Ja, hva angår vaksiner har vi en lang vei å gå. I dag er bare om lag 41 prosent av indiske barn vaksinerte, sier Chatuverdi.

Målsetningen var å oppnå en vaksinedekning på 80 prosent eller mer fra 2007. Fremdeles sliter delstatene Uttar Pradesh og Bihar med stadige tilfeller av polio.

– Kampen mot polio har forsinket innsatsen med å gi basisvaksiner til alle. Men vi kan ikke gi oss før vi har utryddet sykdommen, sier Chatuverdi.

Han mener den plattformen indiske myndigheter nå bygger opp via National Rural Health Mission, hvor bistandsgivere, lokalsamfunn, offentlige og private aktører og forsikringsbransje sammen jobber for å bedre grunnleggende helsetjenester, vil gjøre det enklere å nå ut med vaksiner til alle.

Norskstøttet kuvøse. På det lokale sykehuset i Rarah i Rajasthan, hvor Ramglasi for noen måneder siden fødte tvillingene, er det dagen derpå. Dagen før besøkte statsminister Jens Stoltenberg mødre- og barneklinikken og nabolandsbyen Takha for å se hva indiske og norske myndigheter i samarbeid har oppnådd. Tusenvis av mennesker møtte fram for å hylle den norske statsministeren. Samtidig fikk de høre hvilke tiltak som nå iverksettes for å redusere de høye dødelighetstallene hos indiske småbarn og deres mødre.

– I snitt fødes det 37 barn her i måneden. Før det norsk-indiske samarbeidet kom i gang, kunne vi ikke gi tilstrekkelig behandling til nyfødte. Da måtte vi sende 15 prosent av barna til et større sykehus 15 kilometer unna, med den risikoen det innebærer, sier sykehuslege R.P Sharma.

> **Et svakt offentlig helsevesen er vår største utfordring.**

C.G Chatuverdi, prosjektdirektør for National Rural Health Mission i det indiske helsedepartementet.

Han forteller at sykehuset tidligere ikke hadde varmekasse, som også kan fungere som kuvøse og hjelpe spedbarn som trenger pustehjelp. Takket være norske bistandsmidler og NIPI-samarbeidet kom utstyret på plass for en uke siden – like før Stoltenbergs besøk.

– Med varmekasse og kuvøse håper jeg av vi skal kunne redusere antall barn vi sender videre til distriktssykehuset til fem prosent, sier Sharma.

Strømløs. Han forteller at en liten gutt som ble født i går, bare noen timer før det norske statsministerbesøket, var svak og nedkjølt. Han ble derfor lagt i varmekassen.

– Er det mulig å ta et bilde av deg og varmekassen? spør vi.

Sharma går for å hente den én dag gamle gutten som i går kjempet for livet med en kroppstemperatur på under 32 grader, men som i dag klarer seg med tepper og kroppsvarmen fra mor. Legen legger ham under varmelampa og slår på bryteren. Ingen strøm.

– Strømmen har gått, igjen. Vi har ikke aggregat og solcellepanelet på taket sørger bare for strøm i lyspærene, forteller han.

Vannkrana som sørger for vann 24 timer i døgnet er flunkende ny ved det lokale sykehuset i Rarah. Ny er også kunnskapen til jordmor **Meena Kumari** om hvorfor det er viktig å vaske hendene.

FOTO: KAPOOR PHOTOS

Ingen ambulanse. Heller ikke tilgang til rent, rennende vann har vært en selvfølge for Sharma og hans stab. For bare en uke siden måtte sykehuspersonalet tappe vann på kanner fordi vanntilførselen var ustabil. Nå sørger ei flunkende ny kran på sykehusets yttervegg for vanntilgang 24 timer i døgnet.

Malingen på veggene med motiver som informerer nybakte mødre om hvordan og hvorfor hun bør fullamme barnet sitt de første seks månedene, er også helt fersk, og hadde knapt rukket å tørke til Stoltenberg og hans følge ankom Rarah.

Når vi spør om de største utfordringene framover, kommer imidlertid mangel på strøm langt ned på legens liste.

– Den største utfordringen er etter min mening transport. Her ved sykehuset har vi ingen kjøretøyer tilgjengelig. Pasienten må derfor i utgangspunktet selv sørge for transport, forteller sykehuslegen.

Kommer for sent. Sharma trekker også fram ubesluttsomheten og mangelen på kunnskap i lokalsamfunnet som et stort problem:

– Når de endelig bestemmer seg for å komme til sykehuset, er det ofte for sent. Lokalbefolkningen må derfor læres opp til å komme før, sier han.

Og for å fange opp alle gravide kvinner og sørge for god nok oppfølging gjennom svangerskap og fødsel, etterlyser Sharma et registreringssystem.

– I dag har vi kvinner som kommer én gang og registrerer seg, for så ikke å vende tilbake. Andre kommer aldri.

Mer opplæring. Kollegaen hans Meena Kumari har vært jordmor siden 1996. I likhet med vannkrana på utsiden av sykehusveggen, de nymalte veggene, kuvøsen som endelig er på plass – dog uten jevn strømtilførsel – er det også kun ei uke siden Kumari for første gang fikk lære hvordan man behandler nyfødte barn.

– Jeg lærte om hvordan man skal kontrollere infeksjoner hos nyfødte, hvordan vi skal hindre slike infeksjoner her på sykehuset ved håndvask og bruk av hansker. Jeg lærte også hvordan jeg skal behandle syke, nyfødte barn ved å legge dem i en varmekasse eller tilføre surstoff slik at den blir en kuvøse.

– Visste du ikke dette fra før?

– Noe visste jeg. Men det er første gang jeg fikk forklaring på hvorfor det for eksempel er viktig å vaske hendene. ■

DET NORSK-INDISKE SAMARBEIDET

■ I desember 2006 underskrev statsminister Jens Stoltenberg og Indias statsminister, Manmohan Singh, en partnerskapsavtale, NIPI (Norwegian-Indian Partnership Initiative). Målet er å redusere barnedødeligheten.

■ Norge har lovet å bevilge 500 millioner kroner over fem år til NIPI.

■ De norske pengene er frie midler som skal brukes til å åpne flaskehalser og tette gap i indiske myndigheters storsatsing for grunnleggende helsetjenester på landsbygda.

■ Norges innsats er rettet mot de fem indiske delstatene hvor barne- og mødredødeligheten er høyest: Uttar Pradesh, Bihar, Madhya Pradesh, Rajasthan og Orissa.

■ NIPI har et eget sekretariat, ledet av tidligere departementsråd i det indiske helsedepartementet, Prasanna Hota. WHO og Unicef er samarbeidspartnere.

■ Statsminister Jens Stoltenberg besøkte India 6. og 7. februar.

Helsebyråkrat tar selvkritikk for fortidas synder

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

– Alle menn, og spesielt indiske menn, bør være flaue over hvor liten innsats som er blitt gjort for å bedre mødre- og barnehelse.

Det sier direktøren for det norsk-indiske samarbeidet, NIPI, Prasanna Hota. Som tidligere departementsråd i det indiske helsedepartementet, med stor makt og innflytelse, tar han selvkritikk.

– Det har tatt altfor lang tid før vi som myndigheter tok tak i helsesituasjonen for indiske mødre og barn. Det er ingen grunn til at så mange indiske mødre og barn skal dø, sier Hota.

Han karakteriserer den nye satsingen som «en kjærlighetserklæring til indiske barn».

Et supplement. Direktøren forklarer hvordan det norsk-indiske samarbeidet inngår som en del av indiske myndigheters nasjonale satsing på å sikre grunnleggende helsetjenester for mødre og barn.

– Vi skal følge prosessen og se hvor vi best kan bidra. Vår jobb er å tette hullene, sier Hota.

Han understreker at innsatsen skjer i samarbeid med Verdens helseorganisasjon (WHO) og Unicef.

– Sammen utveksler vi informasjon, utvikler felles programmer og har en felles styringskomité hvor vi ser på hvem som gjør hva. Med en slik plattform hindrer vi overlapping og mangel på koordinering, sier Hota.

– Er det likevel en utfordring å få så mange aktører innen helse til å jobbe sammen?

– Ja, det er en utfordring. Vi har blant annet presset på for å få vaksinealliansen Gavi til å bruke mer penger på å bygge opp og styrke svake helseinstitusjoner.

Mangler ledelse. *– Er det nok penger i systemet til å nå målsetningene myndighetene har satt seg?*

– Både ja og nei. I det indiske helsesystemet mangler vi folk som kan ledelse. Det gjenspeiler seg sentralt og lokalt. I 2004, da jeg var departementsråd oppdaget jeg for eksempel at tre milliarder dollar – over ett års budsjett – ikke var blitt brukt. Vi trenger å rekruttere flere folk som kan ledelse, på myndighetsnivå og helt ned til de lokale sykehusene. Bare slik kan vi sikre forsvarlig bruk av pengene, sier Hota.

Utgjør en forskjell. På spørsmål om utfordringer, ramser Hota opp mangel på vann, elektrisitet, transport, ledelse og logistikk, helsepersonell og svake helseinstitusjoner.

– Ja, utfordringene er endeløse. Jeg føler likevel at vi utgjør en forskjell, ved at vi med målrettet innsats kan bidra til at flere marginaliserte kvinner og barn følges opp av kvalifisert personell, sier Hota.

Sikkerhet for mor og barn I likhet med direktøren for National Rural Health Mission, G.C Chatuverdi, er også Hota opptatt av at innsatsen ikke må være toppstyrt.

– Vi lykkes ikke hvis vi ikke får med lokalsamfunnene, sier han.

> **Utfordringene er endeløse. Jeg føler likevel at vi utgjør en forskjell.**

Prasanna Hota, direktør for det norsk-indiske samarbeidet, NIPI.

Noe så enkelt som det å plassere toalettene slik at kvinnene ikke risikerer overfall, kan være medvirkende til om de kommer til sykehuset eller ikke. Eller at noen passer på barnet ditt mens du gjør et nødvendig ærend.

– Det kan skje at spedbarn blir forbyttet, eller stjålet. Derfor må vi sørge for at slike hindringer ryddes av veien. Bare slik får vi fødende kvinner til å komme til sykehuset, og bare slik kan vi klare å holde på mor og barn i de første viktige 24 til 48 timene, sier Hota.

Prøver ut nye ideer. Han forteller hvordan NIPI-midler nå brukes til å betale lokalt ansatte sykehus-ashaer. Disse skal ta vare på mor etter fødselen, påkalle hjelp hvis nødvendig og passe på barnet når mor for eksempel må på do.

– Denne lokale kvinnen skal plukkes ut av sykepleierne – det er jo de som skal jobbe sammen med henne. Hun skal skoleres. Lønnen vil være 100 rupis (13 kroner) per barn per dag. Viser det seg at dette er en god idé, vil det gå inn i indiske myndigheters videre satsing.

Bærekraftig? *– Dere betaler for at mødre i de fattigste delstatene skal føde på sykehus, for at en asha skal følge opp mor og barn og for egne sykehus-ashaer. Vil indiske myndigheter ha råd til å ta over dette når den norske støtten opphører?*

– Jeg tenker alltid på om innsatsen vil være bærekraftig før jeg igangsetter et tiltak, fastslår Hota. ■

– Giverlandene bestemmer for mye

Afghanistans finansminister vil ha mer kontroll over bistanden

KABUL (b-a):Koordineringen av den internasjonale bistanden til Afghanistan er fortsatt altfor dårlig, mener den afghanske finansministeren Anwar-ul-Haq Ahadi.

AFGHANISTAN

■ I AFGHANISTAN: ANDERS SØMME HAMMER

På gaten utenfor Finansdepartementet i Kabul sitter Agha Mohammad. Han tror han er 25 år, men det ser ut som om han er dobbelt så gammel. Han pleide å dytte en tralle rundt i byen og selge sokker. Men for to måneder siden ble han syk, og han kunne ikke jobbe mer. Som så mange andre fattige i Afghanistan, får Agha Mohammad ikke hjelp av myndighetene. Han sier han ikke kan gjøre noe annet enn å tigge.

Bare noen meter unna, inne i Finansdepartementet, har finansminister Anwar-ul Haq Ahadi av sikkerhetshensyn måttet flytte til et mindre kontor. Men det store møtebordet, sofaen, skrivebordet og lesestolen som er omgitt av bokhyller viser at han fortsatt har godt med alburom. Ahadi var professor i statsvitenskap i USA før han vendte tilbake og ble direktør i sentralbanken og senere finansminister.

Har ikke kontroll. Ahadi starter med å rose Norge for å være et av landene som gir mest bistand gjennom det afghanske statsbudsjettet. Han er imidlertid ikke like fornøyd med hvordan mange av de andre giverne bruker pengene sine.

Ifølge Ahadi er det svært viktig at landene som vil bidra til utvikling i Afghanistan kanaliserer mer av bistanden gjennom den afghanske staten.

– Det er først når vi vet hvor mye vi kan bruke, at vi kan begynne å planlegge rasjonelt. Afghanistan mottar mye hjelp og penger. Men dessverre er det mye av pengebruken som ikke er kontrollert av afghanere. Faktisk blir ofte heller ikke prioriteringene bestemt av afghanere. Dette diskuterer vi med bistandsgiverne, sier Ahadi.

– Hvem er det som bestemmer hvordan pengene skal brukes?

– Det er stort sett giverne. Vi forteller dem at det beste de kan gjøre er å støtte den afghanske regjeringen direkte gjennom budsjettstøtte. Det vil si å gi oss penger som vi vil bruke i henhold til våre prioriteringer. Hvis bistandsgiverne har noen preferanser, vil vi ta hensyn til dem, sier den afghanske finansministeren.

Han forklarer at hvis giverne ikke ønsker å gi pengene direkte til den afghanske staten, så ber myndighetene om at bistanden gis til ARTF – Afghanistan Reconstruction Trust Fund – som blir styrt av Verdensbanken. Disse pengene ender også opp i det afghanske statsbudsjettet, men Verdensbanken er med på å bestemme hvordan pengene skal brukes.

– Hvis bistandsgiverne verken vil gi budsjettstøtte eller bruke ARTF, men i stedet vil bruke pengene selv, ønsker vi at de skal fordele pengene på ulike sektorer etter vår regjerings preferanser.

Restriktive amerikanere. Ahadi påpeker at bistandsgiverlandene foreløpig ikke har innfridd løftene de ga for to år siden på en konferanse i London.

– I London ble det lovet at halvparten av bistanden skulle gå gjennom det afghanske statsbudsjettet. Men det har ikke skjedd. Rundt en tredel av den totale bistanden går gjennom det afghanske statsbudsjettet. Men i det siste har det kommet mye mer bistand fra USA, så nå er det faktisk litt mindre enn en tredel, sier Ahadi.

– Er det USAID som kvier seg mest for å gi direkte støtte til regjeringen?

– Ja. Selv om vi har diskutert dette en stund, er de motvillige til å gi støtte til regjeringen. Nylig hørte jeg at de kanskje vil endre holdningen til dette i forhold til helse og utdanning. Vi vil sette veldig pris på om de gjør det, ser Ahadi.

Han er svært fornøyd med at en betydelig andel av bistanden fra EU kanaliseres gjennom det afghanske statsbudsjettet. Dette står i kontrast til FN.

– FN gir oss ikke penger. FN-systemet får faktisk penger fra Afghanistan. Noen av bistandspengene som er ment for Afghanistan, går til FN-organisasjoner som UNDP (FNs utviklingsprogram, red.anm.) og UNFPA (FNs Befolkningsfond, red.anm.) og andre. Bistandspengene blir brukt i Afghanistan, men vi synes ikke denne fordelingen bare er fornuftig. Desto nærmere vi kommer en normalsituasjon, desto flere oppgaver bør utføres av afghanske myndigheter, sier Ahadi.

Han forteller at afghanske myndigheter gjerne vil diskutere en tidsplan for overføring av oppgaver fra FN til den afghanske staten.

– Vi må få en klarhet i hva som skal være den afghanske statens oppgave, og hva de internasjonale organisasjoner skal gjøre. Kapasiteten til den afghanske staten er fortsatt ikke så stor som vi skulle ønske. Men hvis vi får nok ressurser, kan vi skape den nødvendige kapasiteten. Hvis jeg ikke betaler mine ansatte i Finansdepartementet mer enn 100 dollar i måneden, kommer det til å være umulig å få de mest kvalifiserte menneskene til jobbene. Men hvis jeg tilbyr lønn som nesten er konkurransedyktig i forhold til den private sektoren og de internasjonale organisasjonene, er jeg sikker på at jeg raskt kan skape den nødvendige kapasiteten, sier Ahadi.

Ingen korrupsjonsfare. Det er ikke bare USAID som vegrer seg for å gi direkte støtte til den afghanske staten. Ahadi nevner også Tyskland, Japan, India, Pakistan og Iran. De tre sistnevnte gir all bistanden direkte selv, ifølge Ahadi.

– Hvorfor er noen av bistandsgiverne motvillige til å kjøre pengene gjennom den afghanske staten? Frykter de korrupsjon eller er det andre grunner?

– Jeg synes ikke de skal frykte korrupsjon. Vi kan gjøre rede for alle pengene vi mottar. Ifølge Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet er vår budsjettstyring nesten fri for korrupsjon, sier Ahadi.

Han tror det er flere andre grunner til at bistandsgiverne er motvillige til å støtte den afghanske staten direkte:

For det første tok Karzai-regjeringen over etter at Taliban ble styrtet fra makten. Det var ingen fungerende statsinstitusjoner på plass. De internasjonale organisasjonene startet med å støtte utviklingsprosjekter direkte og mange har fortsatt med det.

Ahadi påpeker for det andre at USAID ikke gir fra seg kontrollen over bistanden selv i land med et godt utviklet statsapparat. Han gir dårlige erfaringer med korrupte regimer i Latin-Amerika skylden for den amerikanske motviljen til å støtte lokale regjeringer.

For det tredje ønsker mange utviklingsorganisasjoner selv å styre pengebruken i forhold til egne politiske prioriteringer. Og det er sterke lobbygrupper i landene som gir bistand til Afghanistan som påvirker beslutningene.

Kraftig forbedring. Ifølge Ahadi burde det afghanske folket kunne merke i hverdagen at bistanden hjelper dem, men han tror imidlertid at mange fortsatt ikke gjør det.

– Under Taliban hadde vi bare 8-900.000 elever og studenter. Nå har vi nesten seks millioner elever og studenter! Og 35-40 prosent er jenter! Under Taliban er jeg usikker på om det var et fungerende sykehus noe sted. Nå har vi fungerende sykehus i de fleste provinser. I alle landsbyer har folk tilgang på grunnleggende helsetjenester. Da jeg først kom hit, hadde bare statsråder mobiltelefoner, nå har over fire millioner mennesker mobiltelefoner. Jeg tror objektivt sett at livene til afghanere er blitt mye bedre. Men spørsmålet er om de oppfatter det slik?

Men selv om Afghanistans finansminister mener at mye faktisk er blitt bedre, er han også veldig klart på at bistanden bør bli mer effektiv.

– Jeg tror ikke vi får nok ut av pengene som brukes i Afghanistan. Det er derfor jeg mener at mer bør gå gjennom den afghanske staten. I dag blir for mye penger brukt på konsulenttjenester. Det er store penger i omløp og prisen på levering av bistand er ekstremt høy. Jeg tror vi i regjeringen må ta noe av skylden, men i stor grad er det snakk om de politiske føringene til bistandsgiverne, sier Ahadi. ■

Anders Sømme Hammer er frilansjournalist bosatt i Kabul.

Agha Mohammad sitter utenfor det afghanske Finansdepartementet og tigger. Han er en av mange fattige afghanere som må klare seg selv. Staten har ikke penger til å hjelpe dem.

FOTO: ANDERS SØMME HAMMER

Afghanistans finansminister **Anwar-ul Haq Ahadi**.

> **Det er store penger i omløp og konsulenthonorarene og prisen på levering av bistand er ekstremt høy.**
>
> **Anwar-ul-Haq Ahadi**, finansminister i Afghanistan.

USAID: – Vanskelig å koordinere

AFGHANISTAN

■ ANDERS SØMME HAMMER

– Koordinering av bistand er alltid vanskelig. Men det er spesielt vanskelig i Afghanistan på grunn av det store antallet bistandsgivere og de ulike rutinene hver enkelt må følge. Koordineringen kan bli bedre og det jobber vi også for at den skal bli, sier Sepideh Keyvanshad.

Hun er leder for program- og prosjektseksjonen i den statlige amerikanske bistandsorganisasjonen USAID i Afghanistan.

Bistandsgiverne i Afghanistan møtes jevnlig for å samkjøre bistanden og sørge for at pengene blir brukt på de områdene som den afghanske regjeringen prioriterer, forteller Keyvanshad.

– Er det en reell vilje blant bistandsgivere til å koordinere bistanden?

– Jeg vil definitivt si at det er stor vilje til å koordinere. Alle bistandsgiverne er interessert i å gjøre bistanden mer effektiv. Vi samarbeider også tett med Finansdepartementet og resten av regjeringen for å oppnå dette, sier Keyvanshad.

– USAID har rykte for å være blant de som er minst villige til å koordinere bistanden. Hvorfor?

– USAID er ikke motvillig til å koordinere bistanden, men vi må forsikre oss om at alle våre penger gis på en måte som er i tråd med gjeldende amerikanske lover og reguleringer. USAID er ikke motvillig til å støtte den afghanske staten direkte, men vi er veldig opptatt av at departementene vi støtter har kapasitet til å håndtere pengene på en forsvarlig måte.

Hun sier at alle bistandsgivere i Afghanistan er bekymret for korrupsjonen i Afghanistan. Det jobbes med å skape bedre rutiner for å hindre korrupsjon. ■

Flyktninghjelpen: – Svært mangelfull koordinering av den humanitære bistanden

■ ANDERS SØMME HAMMER

I slutten av januar kom den nyutnevnte generalsekretæren i Flyktninghjelpen, Elisabeth Rasmusson, til Afghanistan. Hun forteller at den humanitære krisen i landet var verre enn hun var forberedt på. I etterkant av besøket har hun kritisert den norske regjeringen for å fokusere for lite på humanitær bistand i Afghanistan.

– Det aller viktigste er å redde liv. Vi mener det må gå foran alt, sier Rasmusson.

Hun understreker at koordineringen av bistanden til Afghanistan må forbedres kraftig.

– Under mitt besøk i Afghanistan fikk jeg et inntrykk av at det er en svært mangelfull koordinering av den humanitære bistanden. Mange av de frivillige organisasjonene klager på at UNAMA (FNs bistandsorgan i Afghanistan, red.anm.) ikke har kapasitet til å koordinere den humanitære bistanden. Det er heller ikke blitt gjennomført en humanitær reform i Afghanistan. Det vil si at det ikke er blitt opprettet egne koordineringsenheter som knytter sammen organisasjonene som jobber med ulike former for humanitær bistand. De frivillige organisasjonene ber FN om å vise lederskap og få på plass en skikkelig koordinering, sier Rasmusson.

Ifølge Rasmusson må FN og de internasjonale organisasjonene ha hovedansvaret for den humanitære innsatsen i Afghanistan fordi den afghanske staten ikke er sterk nok.

– De afghanske myndighetene har ikke kapasitet til å svare på de humanitære behovene. For at de skal bli i stand i dette, må det jobbes systematisk med myndighetene over tid. Og man må få på plass mekanismer som kan stoppe korrupsjonen, sier Rasmusson, som er overbevist om at en del av den internasjonale bistanden forsvinner til korrupsjon.

– Norge må sørge for at pengene som gis til myndighetene omsettes til humanitær hjelp og ikke bare forsvinner, sier hun. ■

> **Vi ber FN om å vise lederskap og få på plass en skikkelig koordinering.**
>
> **Elisabeth Rasmusson**, generalsekretær i Flyktninghjelpen

Generalsekretæren i Flyktninghjelpen **Elisabeth Rasmusson** (i midten) mener at verken FN eller de internasjonale organisasjonene i Afghanistan fullt ut innser hvilken humanitær krise landet er rammet av.

FOTO: ANDERS SØMME HAMMER

Støre: – Afghanisering helt nødvendig

■ TOR AKSEL BOLLE

I år øker den norske regjeringen den ikke-militære bistanden til Afghanistan til 750 millioner kroner, en økning på rundt 50 prosent fra i fjor. I begynnelsen av februar redegjorde utenriksminister Jonas Gahr Støre for Afghanistan-innsatsen i Stortinget. Han vektla behovet for at afghanerne selv styrer oppbyggingen av landet.

– Afghanere kjenner landet best. Og det er deres. Derfor er afghanisering av både den sivile og militære innsatsen så viktig, sa Støre.

De norske pengene vil bli brukt særlig til helse, utdanning og kapasitetsbygging hos afghanske myndigheter. Faryab-provinsen, hvor Norge har soldater og leder PRT'en (Provincial Recounstruction Team) vil bli særlig prioritert fra norsk side. I sin tale understreket Støre betydningen av å styrke afghanske myndigheters kompetanse og kapasitet. Han var også klar i sin kritikk av mangelen på koordinering mellom de mange ulike landene og institusjonene som gir hjelp til Afghanistan. Norge ønsker at FN skal spille en sterkere rolle og vil i 2008 betale 16 FN-stillinger i Afghanistan, stillinger som skal brukes til å kartlegge den humanitære situasjonen og koordinere innsatsen. ■

> **Afghanerne kjenner landet best. Det er deres.**
>
> **Jonas Gahr Støre**, utenriksminister.

Oxfam: – Dyr og lite effektiv bistand

■ TOR AKSEL BOLLE

I en rapport som kom i januar i år kommer den internasjonale hjelpeorganisasjonen Oxfam med flengende kritikk av den internasjonale bistanden til Afghanistan.

Ifølge rapporten har Afghanistan mottatt over 90 milliarder i bistand siden 2001, men Oxfam anslår at nærmere 40 prosent av dette aldri har kommet til nytte for befolkningen i det lutfattige landet. Blant annet kritiseres USAID, den største giveren i Afghanistan, for å bruke nærmere halvparten av budsjettet sitt på fem store amerikanske selskaper som opererer i landet.

To tredjedeler av den amerikanske bistanden til det krigsherjede landet går utenom afghanske myndigheter. Høye lønninger for internasjonalt ansatte i Afghanistan bidrar også til dyr og ineffektiv bistand. Konsulenter som jobber i Afghanistan koster gjerne over en million kroner i året, i en del tilfeller også over det dobbelte, hevder Oxfam.

Den internasjonale hjelpeorganisasjonen anbefaler bedre koordinering, større åpenhet om hva pengene brukes til og målinger av hvor effektiv bistanden er, som tiltak for å gjøre bistanden bedre og mer effektiv.

Oxfam understreker at Afghanistan trenger mer bistand og at en rekke viktige områder fortsatt er svært underfinansiert. ■

– Fattige land krever tålmodige investore r

Norfund-partner Aureos satser på langsiktige investeringer i bygg og anlegg

Investeringer i utviklingsland er dårlig butikk dersom du jakter på raske penger. De krever tålmodighet og anstrengelser, fastslår sjefen for fondsforvalteren Aureos, Sev Vettivetpillai.

NÆRINGSUTVIKLING

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

Aureos er verdens største egenkapitalforvalter i små og mellomstore bedrifter i utviklingsland. Sev Vettivetpillai, direktør i Aureos, er på besøk i Norge for å overbevise private investorer om at investeringsklimaet på varmere breddegrader er behagelig. Det er kanskje ikke verdens letteste oppgave i en tid der avisoverskriftene melder om vold og kaos i Kenya, selve lokomotivet i østafrikansk økonomi, samtidig som risikovillige kapitalister taper milliarder på børs.

– Når du investerer i de fremvoksende markedene, må du spre investeringene dine på tvers av mange markeder. Det er bevist gang på gang at disse markedene går i sykluser. Det tar ett til halvannet år å komme tilbake igjen. I dag er raske penger mulig, men du kan bli fanget like raskt – som i tilfellet Kenya, sier Vettivetpillai.

Han har troen på at Kenya kommer seg på bena, og at utviklingen vil styrke demokratiet og investeringene i landet vil gi avkastning.

Fikk kritikk. Konflikter og uro er bare en av mange utfordringer som møter en investor på det afrikanske kontinentet.

Et halvt år har gått siden Riksrevisjonen filleristet Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland, Norfund. Målsettingene om økte investeringer i Afrika sør for Sahara var ikke innfridd. Aureos, som Norfund var med på å stifte i 2001, investerte lite i de prioriterte landene.

Direktør Sev Vettivetpillay forteller hvilken oppskrift selskapet nå følger for å lykkes med investeringene i de aller fattigste landene.

– Vi tror den beste veien å komme inn i de minst utviklede landene, er gjennom markeder i mer utviklede naboland, sier Vettivetpillai.

Strategien er å bygge selskaper i mer etablerte markeder som Kenya eller Uganda, og deretter gå inn med disse selskapene i utfordrende markeder som Rwanda og Sudan.

Telekommunikasjon er en av bransjene som vokser raskest i Afrika og et av områdene hvor fondsdirektør Sev Vettivetpillai mener det lønner seg å investere. Bildet er fra Nairobi. FOTO: SCANPIX

ØKONOMI

– Over tid øker dette aktiviteten i de nye markedene. Senere vil vi være i stand til å gå direkte inn i disse vanskelige landene. Selv om vi ikke har gjort nok her til nå, tror jeg vi kommer til å kunne investere langt mer i disse landene i fremtiden, sier Vettivetpillai.

> I dag er raske penger mulig, men du kan bli fanget like raskt – som i tilfellet Kenya.

Tett oppfølging. Fondsforvalteren presiserer hvilket møysommelig arbeid det er å investere i utviklingsland. Aureos investerer i selskaper som har en verdi på mellom to og 20 millioner dollar. Små selskaper i den globale sammenhengen.

– Når du jobber med slike selskaper, kan du ikke bare fly inn og ut. Du må være fysisk til stede der markedet er, fastslår han.

Fondsforvalteren har lokale folk i lokale markeder, disse skal bygge solide, lokale selskaper. Aureos har derfor 120 ansatte spredd på 26 kontorer i ulike land. Mange av fagfolkene er afrikanere som er utdannet i USA eller Europa. Men på grunn av mangel på høyt kvalifisert personell i Afrika, må Aureos også så langt som til India og Sri Lanka for å finne mellomledere.

Sev Vettivetpillai, direktør i Aureos.

– De ansatte trenes først i vår strategi. Så er de med på å restrukturere selskapene, gjøre dem velorganiserte, forteller Vettivetpillai.

Et annet sentralt poeng med å ha lokalt ansatte, er å unngå fallgruver som korrupsjon knyttet til selskapene.

– Dersom du har lokale folk til å drive etterretning, ser du hvilke mennesker og hvilke sektorer man skal holde seg unna.

Kostnadene til Aureos er med de mange ansatte langt høyere enn for andre forvaltningsselskaper i mindre utfordrende markeder. Andre fondsforvalterne håndterer kanskje langt større pengesummer, men har ofte bare ett eller to kontorer.

– Vi har en langt tøffere jobb på kort og mellomlang sikt. Vår belønning kommer når vi til slutt selger selskapene med fortjeneste. Vi må gjerne vente seks til syv år før vi får noe igjen for investeringene.

Tror på privat kapital. Riksrevisjonen påpekte at Aureos ikke hadde klart å skaffe nok privat kapital, og at selskapet baserte seg på de statlige kronene fra norske og britiske myndigheter. Etter møtet med de norske private investorene i Oslo, forteller Vettivetpillay at han er optimistisk med tanke på mer private penger i fondspotten.

I 2003 og 2005 var bare tre prosent av den innskutte kapitalen fra private investorer. I juni i fjor var tallet 18 prosent.

– Det tok tid for oss å demonstrere hva vi var gode for. Med de merittene vi hadde til å begynne med, ville ikke private kapitalkrefter investere. Men ved utgangen av året vil trolig halvparten av kapitalen være fra private investorer, sier Vettivetpillai.

Både livsforsikringsselskaper, familienettverk og andre private investorer har nå spyttet inn penger. Pengene skal få ben å gå på, særlig i investeringer i bygg og anlegg. Utviklingen går raskt i en tid med høye råvarepriser. Behovet for maling, murstein og andre byggevarer er stort.

– Finans er en annen stor sektor som utvikler seg raskt. Telekommunikasjon er også et stort område. I tillegg har man havnetjenester for olje, gass og mineraler, fastslår Vettivetpillai.

Han mener investeringene bidrar mye i kampen mot fattigdom.

– Våre investeringer skaper infrastruktur og arbeidsplasser. Dette bedrer situasjonen til familier. Med en stabil inntekt får barna muligheten til å få utdanning. Økte investeringer er det viktigste for å gjøre noe med fattigdommen på lang sikt. ■

FRA AUREOS SKRYTELISTE:

■ Voltic International er ledende på flaskevann i Ghana og Togo. Vannet blir tappet og produsert i Ghana. I 2004 investerte Aureos fire millioner amerikanske dollar i selskapet for å modernisere driften og øke kapasiteten. Selskapet ble slått sammen med et nigeriansk selskap, og er i ferd med å bli store også der. Nå er verdien fem ganger så høy som investeringskostnaden.

■ Truong Thanh Furniture Corporation er en gruppe på fem møbelprodusenter som var svært dårlig organisert da Aureos kom inn. Aureos brukte ni måneder på å omstrukturere selskapet, med mer åpenhet, bedre rapporteringssystemer og bedre internkontroll. Nå er selskapet den nest største eksportøren av tremøbler fra Vietnam. Det går nå på børs, og aksjene vil få en pris som er fire til fem ganger høyere enn opprinnelig verdi.

Les mer her: www.aureos.com

–Oljefondet kan tjene penger i Sør

NÆRINGSUTVIKLING

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

Direktør Kjell Roland i Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland mener det er en god idé å investere mer av Oljefondet i utviklingsland. I dag eksisterer det et stort marked, der verken de eller Oljefondet investerer.

Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (Norfund) investerer nesten bare i selskaper som ikke er store nok til å komme på børs. Statens pensjonsfond (Oljefondet) investerer på sin side bare i børsnoterte og likvide papirer, og bare i de største og mest utviklede utviklingslandene.

– Mellom Norfund og Oljefondet er det et stort rom hvor Norge i dag ikke investerer, påpeker direktør Kjell Roland i Norfund.

Pensjonspenger til uland. I forrige nummer av Bistandsaktuelt foreslo redaktør Anver Versi at Norge bør bruke mer av oljepengene til investeringer i utviklingsland – med en delvis støtte til Fremskrittspartiets idé om å satse på investeringer fremfor bistand.

Roland på sin side støtter tanken om å sette opp et fond som investerer i likvide papirer i de utviklingslandene der Oljefondet i dag ikke investerer.

– Vi bør undersøke om ikke våre kommersielle investeringer av pensjonskapitalen også bør gjøres i utviklingsland, foreslår Roland.

Han tror at investeringene kan være lønnsomme. Investeringene kan dessuten være med på å utvikle kapitalmarkedene i land i sterk vekst, og gjennom dette igjen bidra til å øke veksten og redusere fattigdommen.

Svarer på kritikk. Norfund satser nå tungt for å øke investeringene i de minst utviklede landene, blant annet etter kritikk fra Riksrevisjonen. Investeringsfondet konsentrerer seg om et mindre antall land i fire regioner, der det har lokale kontorer som skal sikre bedre lokal oppfølging.

– Utvalget av land har særlig lagt vekt på å øke innsatsen i Afrika og i de minst utviklede landene, påpeker Roland.

Fondet skal alltid investere sammen med andre, og normalt ha en mindre eierandel. Utfordringene til Norfund har vært å gjøre prosjektene kommersielt levedyktig, og trekke med seg private investorer.

– Vi er avhengig av at private investorer også vil investere. I de fattigste landene står ikke prosjektene i kø, mener Roland.

Norfund har avsatt mer midler enn før til prosjektutvikling, men også til å styrke bedriftene ved å sikre god virksomhetsstyring og skikkelige regnskaper. Det jobbes også aktivt med etablering av programmer for hiv/aids for de ansatte, samt å bøte på miljøproblemer. ■

> Mellom Norfund og Oljefondet er det et stort rom hvor Norge ikke investerer.

Kjell Roland, direktør i Norfund.

ØKONOMI

EU-press på Afrika

EU legger press på de 43 landene i Afrika, Stillehavet og Karibia som ikke har fornyet handelsavtalene – Economic Partnership Agreements (EPA). Det var bare 35 land som undertegnet de nye avtalene på slutten av 2007. Avtalene gir disse landene adgang til å eksportere bestemte produkter til det europeiske markedet, men de må samtidig åpne sine markeder for EU-produkter.

Land som dyrker sukker er helt avhengig av eksport til EU. Mange afrikanske land lot være å undertegne avtalene, og krever mer «vennligsinnede forhandlinger». De frykter at avtalene vil undergrave utviklingen av egen industri og jordbruk. Organisasjonen Christian Aid mener for eksempel at Zambia risikerer å tape over 80 millioner kroner ved å gå med på EPA-kravene. Det tilsvarer den summen landet bruker i kampen mot hiv/aids.

Etter at Kina har engasjert seg sterkere i Afrika har flere land vært mer villige til å stille motkrav til EU. Europeerne ønsker at de tidligere kolonilandene som omfattes av handelsavtalene skal åpne sine markeder for både varer og tjenester. ■

Inflasjon på 100.000 prosent

Zimbabwes inflasjon har for første gang passert 100.000 prosent årlig. Landets nest største by, Bulawayo, er konkurs. Søppel er ikke blitt hentet på to måneder. Kommunen har ikke råd til å rense vannet til byens to millioner innbyggere. De fleste ansatte med høyere utdannelse og spesialkompetanse har allerede forlatt landet og sikret seg jobber i Sør-Afrika. ■

Julesalg av Ikea-leker til utdanning

Den svenske møbelkjeden Ikea har donert 33 millioner kroner til Unicef og Redd Barna-prosjekter med fokus på utdanning. Selskapet har de siste tre årene gitt bort deler av inntektene av julesalget av «myke leker» fra sine butikker rundt om i verden. Et av prosjektene er i Albania der 850 skoler nå får skolebibliotek. ■

WFP mangler penger til mat

FNs matvareprogram (WFP) mangler penger til å kjøpe inn tilstrekkelig matvarehjelp i 2008. De trenger ytterligere en halv milliard dollar for å dekke kjente behov. Flere land opplever matopptøyer.

– Vi kommer til å få problemer de nærmeste månedene dersom matvareprisene forblir rekordhøye, sier Josette Sheeran i WFP. Organisasjonen skaffer mat til 73 millioner mennesker i 78 land. Budsjettet for 2008 er på 2,9 milliarder dollar. Problemet er at matprisene har økt med 40 prosent og økte oljepriser gjør at det er dyrt å levere maten. Afrikas regning for import av mat vil i år øke med 46 prosent.

– Sult har fått et nytt ansikt. Det er mat i butikkene, men folk har ikke råd til å kjøpe den. Vi har aldri tidligere opplevd at så mange i urbane strøk er utsatt. Vi har opplevd matopptøyer i land der det tidligere aldri har forekommet, sier Sheeran.

Det har vært matopptøyer i Marokko, Yemen, Mexico, Guinea, Mauritania, Senegal, Indonesia, Pakistan og Usbekistan. I Indonesia har regjeringen begynte å subsidiere basismatvarer, mens India forbyr eksport av ris, unntatt basmati. Den rekordkalde vinteren i Afghanistan har gjort at landets regjering har bedt WFP om å levere mat til ytterligere 2,5 millioner mennesker.

USA er tradisjonelt den største giveren av matvarebistand. For første gang siden 1970-tallet er kornsiloene nesten tomme. Washington har nå varslet at landet har betraktelig mindre korn å gi bort enn vanlig. ■

Fairtrade til himmels

Fairtrade-produkter selger som hakka møkk i Storbritannia. I 2007 kjøpte britene rettferdige varer for drøye 5,5 milliarder kroner , det er en økning på 81 prosent fra året før. Salget av Faitrade-produkter har i snitt økt med drøyt 40 prosent årlig siden 2002. Det er rettferdige bananer som selger aller mest, tett fulgt av kaffe. Hver fjerde banan som tygges i Storbritannia er fra Faitrade, noe som betyr at Faitrade solgte bananer for 1,5 milliarder kroner i 2007. ■

FN-topp ber bistandsgiverne følge opp investeringene sine

SAMFUNNSANSVAR

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

Utviklingsland opplever en økende strøm av private investeringer. Men FNs spesialutsending for næringsliv og menneskerettigheter, John Ruggie, advarer bistandsgiverne mot å tro at oppgaven er løst så snart det strømmer privat kapital inn i de fattigste landene.

– Hvis bistandsgiverne går inn som garantister eller medinvestorer i et utviklingsland, må de kreve en grundigere gjennomgang enn om investeringene hadde skjedd i et rikt land, sier professor John Ruggie ved Harvard University.

Han besøkte nylig Oslo i forbindelse med et seminar om samfunnsansvar arrangert av Utenriksdepartementet.

Givere må ta ansvar. FN-utsendingen mener å se et mønster der bistandsgiverne trekker seg ut av et område så snart de private investeringene er på plass. Bistandsgiverne sier «bra, nå er det penger der, nå kan vi rette oppmerksomheten mot andre områder».

– Feil! Hvis et selskap etablerer gruvedrift i et avsidesliggende område i et land som har en stor urbefolkning, må giveren som oppmuntret til investeringen bevare oppmerksomheten. Han må innse at det vil oppstå en rekke utfordringer i dette området, sier Ruggie.

> Giveren må innse at det vil oppstå en rekke utfordringer.

John Ruggie, spesialutsending for FN.

FNs spesialutsending for næringsliv og menneskerettigheter har levert flere rapporter om bedrifters samfunnsansvar og menneskerettigheter de siste årene. Han peker på at en bistandsstøttet privat investering vil kreve offentlige kontrollmekanismer hos mottagerlandet, institusjoner som de lokale myndighetene ikke har kapasitet til å skape.

– Det må være en del av bistandsgivernes oppgave å jobbe sammen med de lokale myndighetene, for å sikre at de klarer å takle de negative konsekvensene i slike avsidesliggende områder, mener Ruggie.

Få kontrollører. Harvard-professoren viste til et stort gullgruveprogram i Peru. De peruanske myndighetene har kun tre miljøkontrollører til å overvåke om alle selskapene overholder sine miljøforpliktelser. Han etterlyser en større pakke der man i samarbeid sørger for at næringslivet tar større samfunnsansvar.

– Dette går mye lenger enn å pålegge bedriftene samfunnsansvar og ansvar for å undersøke konsekvensene av en investering, sier Ruggie.

Ruggie påpekter at dette er spesielt viktig i land som er sårbare for konflikter eller allerede er i konflikt.

Under møtet i Oslo kritiserte han vestlige frivillige organisasjoner som presser sine lands selskaper til å trekke seg ut av områder der menneskerettighetene står på spill. Han viser til hvordan det kanadiske selskapet Talisman trakk seg ut av Sudan som følge av slikt press. Inn kom kinesiske Petrochina.

Ruggie spør seg om det var særlig klokt med tanke på arbeidet for menneskerettigheter knyttet til virksomheten i Sudan. ■

– Bistandsgiverne må samarbeide med de lokale myndighetene, for å sikre at de klarer å takle de negative konsekvensene av utenlandske selskapers investeringer, sier FN-utsending **John Ruggie**. FOTO: PER-IVAR NIKOLAISEN

MÅNEDENS STATISTIKK

FORSKJELLER I INFRASTRUKTUR

	Latin-Amerika	*Øst-Asia*	*Afrika*
Veier (prosent asfaltert)	23	20	12
Energibruk (kW/kapita)	1 673	1 343	550
Lufttransport (mill. tonn/km)	4 566	13 285	1 903

Kilde: Verdensbanken

«Vi» og «dem?» i norsk bistandsbransje

Er bistandsbransjen fanget i begrepene «vi» og «dem» i sitt rekrutteringsarbeid?

Av Eimund Stangeland

I BISTANDSAKTUELT nr. 1-2008 blir det påpekt at bistandsbransjen har svært få ansatte med ikke-vestlig bakgrunn. Konkret handling for å rekruttere personer med innvandrerbakgrunn etterlyses fra lederen av Rådet for innvandrereorganisasjonene i Norge.

Fra 2004 ble det i Norge innført et statlig initiert kvalifiseringsprogram, kalt introduksjonsprogram, der flyktninger og nyankomne innvandrere skal gis inntil to års grunnleggende kvalifisering på heltid med mål om å styrke deres muligheter til å delta i norsk arbeids- og samfunnsliv. Kvalifiseringsprogrammet er kommunalt driftet og gir en mulighet for at deltakere utplasseres i praksis på relevante arbeidsplasser for å praktisere norsk og lære om norsk arbeidsliv.

Som programrådgiver i Oslo kommune med ansvar for å følge opp deltakere i introduksjonsprogrammet og få rekruttert relevante praksisplasser har jeg aktivt henvendt meg til flere bistandsorganisasjoner, deriblant Norad og UD. Tilbakemeldingen er heller nedslående, og jeg undrer meg over bistandsbransjens tilsynelatende manglende nytenkning i sitt rekrutteringsarbeid.

6 · AKTUELT 1/2008 • bistandsaktuelt bistandsaktuelt • 1/2008

Bistandsbransje med svært få ikke-vestlige ansatte

Innvandrere oppfordrer bistandsorganisasjoner til å tenke nytt

De store norske bistandsorganisasjonene, UD og Norad gjenspeiler i liten grad det flerkulturelle Norge. Nå møter de kritikk fra innvandrerorganisasjoner.

BISTANDSBRANSJEN

■ TOR AKSEL BOLLE

– Bistandsorganisasjonene må slutte å jobbe *på vegne av oss*, og i stedet begynne å jobbe *med oss*, sier Akhenaton Oddvar de Leon, leder for Rådet for innvandrerorganisasjoner i Oslo.

Bistandsbransjen har mennesker i Afrika og Asia som målgruppe og poengterer ofte at språkkunnskaper, landkunnskap og kulturell forståelse er viktig. Tross dette er det svært få medarbeidere ved de store organisasjonenes hovedkontorer som kommer fra et såkalt ikke-vestlig land eller som har foreldre som gjør det.

Ifølge tall Bistandsaktuelt har fått fra «de fem store» hjelpeorganisasjonene: Norsk Folkehjelp, Røde Kors, Flyktninghjelpen, Redd Barna

og målsettingene? Her er det bare handling som gjelder, gode intensjoner hjelper lite, sier de Leon.

Påfallende. Akhenaton Oddvar de Leon er ikke alene om å mene at det er forbausende få med innvandrerbakgrunn i den norske bistandsbransjen. Martha Rubiano Skretteberg er leder i Fokus. Hun kommer opprinnelig fra Colombia og er den eneste kvinnelige organisasjonslederen med innvandrerbakgrunn i norsk bistand.

– Det er påfallende hvor få det er med innvandrerbakgrunn i bistandsorganisasjoner. Jeg vet at innvandrere har mye å bidra med. Jeg har selv jobbet i Flyktninghjelpen og merket hvor nyttig det var for meg i jobben å kjenne språket og kulturelle koder, sier Skretteberg.

Hun mener ledelsen i både organisasjonene og i UD/Norad har et særlig ansvar.

– De må tørre å tenke utradisjonelt. Jeg er helt overbevist om at flere med innvandrerbakgrunn vil bidra til å heve kvaliteten på norsk bistand, fordi man vil få inn nye og viktige perspektiver som vi mister i dag, sier Skretteberg.

Møter med de store. Også i Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

FAKSIMILE : BA 1-2008

:DEBATT

Som lederen av Rådet for innvandrerorganisasjoner påpeker, er det et paradoks at organisasjoner som skal gi bistand til Afrika og Asia i så liten grad er i stand til å nyttiggjøre seg den kompetansen som finnes blant folk med bakgrunn fra disse verdensdelene i Norge.

JEG STILLER SPØRSMÅL om bistandsbransjen også er fanget i begrepene «vi» og «dem» i sitt rekrutteringsarbeid? «Vi» er gruppen som har bistandserfaring, som kjenner bistandsbransjen innenfra. Det er jo tidligere blitt påpekt at bistandsbransjen rekrutterer fra «sine egne».

Da er det vanskelig å være «dem», som ikke kan flytende norsk, som har en annen bistandsrelevant erfaring, som nødvendigvis ikke er kjente fjes eller navn i det norske bistandsmiljøet.

Det er på tide at bistandsorganisasjoner, Norad og UD utvikler nye strategier og tar nye grep i sitt rekrutteringsarbeid. Jeg tror det vil styrke og fornye bistandsbransjen i positiv retning. ■

Eimund Stangeland er programrådgiver ved Introduksjons-programmet, NAV/Oslo kommune.

Vasker ikke OMO Color bedre enn Blenda?

Fredskorpset er fornøyd med å ha ansatte fra Senegal, Brasil, Honduras og Argentina.

Av Håkon Ødegaard

BISTANDSAKTUELT HAR startet en diskusjon om bakgrunnen til de ansatte i bistandsbransjen. Med fare for å bli misforstått er det vel kanskje bare å fastslå at OMO Color noen ganger vasker bedre enn Blendahvitt? Spesielt når vi snakker om tøy som ikke er hvitt i utgangspunktet?

Akhenaton Odvar de Leon har rett – vi kan fastslå at det ikke har vært vilje til å ansette folk med flerkulturell bakgrunn i bistandsbransjen. Vi må innse at dette er kompetanse som er viktig og at den finnes i Norge i dag. Vi har ikke lenger unnskyldinger som holder. I tillegg er det ikke nok å rent mekanisk telle folk – debatten bør i like stor grad handle om reell innflytelse. Enkel tallmagi imponerer ingen. Norad har 13 ansatte med ikke-vestlig bakgrunn. Så vidt jeg vet, er det bare et fåtall av disse som arbeider på et nivå som påvirker utformingen av bistandsfeltet. Burde ikke Norad være et lokomotiv på dette feltet?

DA FREDSKORPSET i sin tid startet opp utvekslingen med Afrika, Asia og Latin-Amerika, var det et absolutt premiss at like mange deltakere skulle utveksles *ut* og *inn* av Norge.

Har så selve innholdet i Fredskorpsets utveksling av unge, høyt kompetente mennesker hatt noen innvirkning på Fredskorpsets egen ansettelsespolitikk? Kanskje – i alle fall har 14 prosent av våre ansatte det Bistandsaktuelt kaller «ikke-vestlig bakgrunn» – de jobber alle på saksbehandlernivå. Like viktig som antallet er *hvordan* personalressursene blir benyttet. Hva gjør de, hvilken merverdi kan de tilføre, hvilke karrierer får de, etc. (forresten kaller vi dem bare kollegaer).

I tillegg har Fredskorpset en politikk for sine utekontorer hvor man konsekvent ansetter folk med bakgrunn fra egen region som skal utforme arbeidet med å kople 530 partnere fra 55 land i Asia, Afrika og Latin-Amerika. Lederne for våre utekontorer i Bangkok og Uganda er også med i vår utvidede ledergruppe.Fredskorpset er fornøyd med å ha ansatte fra Senegal, Brasil, Honduras og Argentina i sekretariatet i Norge, men i det daglige arbeidet er det få – om noen – som egentlig reflekterer over at de ikke er født på Kløfta. Samtidig er det åpenbart at de gir viktige bidrag inn i den faglige debatten og utvikler gjennom dette den fremtidige praksisen vår. Spørsmålet vi stiller oss er *hvordan* vi benytter kompetansen.

I fjor startet Fredskorpset å utveksle folk mellom sekretariatet i Oslo og utekontorene. Det har gitt oss et par aha-opplevelser. Vi innser at vi har en lang vei å gå for å løfte opp sør-perspektivet og gi rom for reell innflytelse.

Fordi vi ønsker å være et nyttig redskap for norsk utveksling også i fremtiden, lover vi at vi skal bli bedre på dette viktige feltet. ■

Håkon Ødegaard er leder av avdeling for kommunikasjon i Fredskorpset.

Norads verden: De hvite gir, de svarte får

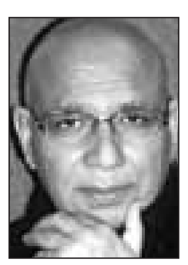

Det er hvite som gir og svarte som står med åpne hender og tar i mot.

Av Khalid Salimi

NORAD ER EN VIKTIG institusjon, og det er Utenriksdepartementet også, men at begge institusjoner er «Blenda-hvite», det hører hjemme i kolonitiden. Det virker som om hele den post-koloniale diskursen som vi har tatt inn over oss gjennom utdanning og gjennom direkte kontakt med omverden ikke har rørt disse to institusjoner i det hele tatt.

Norge har endret seg kolossalt demografisk de siste 30 år. Det er faktisk svarte barn i dette landet som aldri har vært utenfor Norges grenser. At hver fjerde førsteklassing i landets hovedstad har opprinnelse fra de gamle koloniene har ikke hatt noen påvirkning på disse to institusjonene.

Så spør man hvorfor det er så få med innvandrerbakgrunn i Norad? Svaret er ganske enkelt: Dette er en bistandsorganisasjon, en veldedighetsorganisasjon og der er det slik at det er hvite som gir og svarte som står med åpne hender og tar i mot.

FOLK SOM BESITTER immigrasjonserfaringer og som vokser opp i Norge i dag har kompetanse som kunne ha kommet Norad til gode. Det er tidligere sagt at å inneha denne erfaringen i seg selv burde ha blitt definert som kompetanse.

Hvorfor er det likevel ikke tilfellet? Nemlig fordi innvandring har blitt sett på som en byrde, en belastning, en skam, noe som er mindreverdig og ikke en ressurs. Noen vil selvsagt hevde at på et politisk retorisk plan ser man innvandring som en ressurs, men dette har ikke fått fotfeste verken i samfunnet generelt eller hos beslutningstakere.

Enkelte i Norad vil hevde med rette at det fins liten interesse i innvandrerbefolkningen for å jobbe med bistand. Hvorfor? Fordi institusjonen gir ganske tydelig signal om «ikke kom her, og kom her». Det er ikke lenge siden at institusjoner som Telenor eller Posten begynte skjønne det – at de i deres annonser kunne bruke et bilde av en gutt eller ei jente som ikke virket helt som en eller ei fra Berlevåg. Og dermed gi signal om at her kan det være noe for deg som ikke er helt Blenda-hvit.

Når en institusjon som Norad ikke reflekterer utad de endringsprosesser som har foregått i landet, så er det rett og slett pinlig for nasjonen.

HORISONT ARBEIDER med kulturutveksling med land i sør. Likeverdighetsprinsippet i utveksling er noe nytt, men det var det som var grunnlaget for at Horisont skulle etableres. Flere kunstnere som ivaretar høy kvalitet i kunstverdenen har sin opprinnelse fra utenfor Europa. Disse blir ekstremt sjelden tatt med når vi presenterer norsk kunst og kultur utad. Horisont gjør hvert år en bevisst handling når vi velger både hvite og svarte kunstnere til festivaler i utlandet. Rett og slett fordi det er det som er dagens Norge. ■

Khalid Salimi er leder av Stiftelsen Horisont som bl.a. arrangerer den store Mela-festivalen i Oslo.

Veldig mange er høyt kvalifiserte

Kultur- og språkkompetanse fra aktuelle bistandsland må være viktig som kompetanse.

Av Rolf Aakervik

JEG TROR IKKE det er vond vilje som gjør at bistandsorganisasjonene ikke rekrutterer mer aktivt fra de minoritetsetniske miljøene i Norge. Samtidig tror jeg ikke at organisasjonene har hatt en bevisst strategi for å få ansatt flere med minoritetsbakgrunn i sine organisasjoner.

Det betyr at bistandsorganisasjonene må henvende seg direkte til aktuelle minoritetsmiljøer (afghanere, irakere, somaliere, søramerikanere, osv.) for å rekruttere fagpersoner til aktuelle jobber. I disse miljøene finnes utdannede og erfarne personer fra helse og omsorg, akademikere innen en rekke fagfelt og mange med lang organisasjonserfaring og politisk innsikt fra hjemlandet og i Norge. Bistandsorganisasjonene må gå aktivt på leting etter folk som har unik kompetanse, som kanskje visner i ufaglærte yrker i dag, og som vil være uvurderlige bidrag til det norske bistandsarbeidet.

Selv har jeg i mange år foretatt kartleggingsarbeid i Mangfold i arbeidslivet (MiA) med intervjuer av innvandrere i norsk arbeidsliv. I dette arbeidet har jeg snakket med og vurdert veldig mange høyt kvalifiserte med etnisk minoritetsbakgrunn. Dette er mennesker som bistandsorganisasjonene og det norske samfunnet helt åpenbart vil ha stor bruk for.

MINE RÅD BLIR:

1. Først må bistandsorganisasjonene klargjøre for seg selv om det er ønskelig med flere etniske minoriteter som skal arbeide med bistand.
2. Stiftelsen Mangfold i arbeidslivet (MiA) har utviklet verktøyet «Mangfoldsspeilet» sammen med Intergrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), Utdanningsdirektoratet, Oslo kommune, flere offentlige tjenestesteder, private bedrifter, osv. som med hell kunne brukes for å «avsløre» årsaker og behov for tiltak. (se www.mangfold.no)
3. Det må legges opp til en aktiv rekrutteringspolitikk. Den må se positivt på annen kompetanse enn fra norske utdanningsinstitusjoner. I ansettelsesprosedyren må kultur- og språkkompetanse fra aktuelle bistandsland sees som vel så viktig som kompetanse opparbeidet i norske organisasjoner. Det å ha jobbet politisk eller i politiske organisasjoner i «hjemlandet» eller med solidaritetsarbeid overfor «hjemlandet» i Norge, bør telle ekstra. ■

Rolf Aakervik er seniorrådgiver i Mangfold i Arbeidslivet (MIA)

Inkluderende bistandsarbeid

Det bør utvikles verktøy som forteller mer om hvilke grupper som rekrutteres til hvilke typer stillinger.

Av Najma Kareem

ETTER Å HA LEST sagaen om «Blendahvit bistandsbransje» i Bistandsaktuelt nr. 1-2008, kunne jeg ikke vært mer enig med Akhenaton Oddvar de Leons synspunkter. Hans beskrivelse bør tjene som et vekker for de statlige institusjoner som er pålagt å gjennomføre statens politikk for mangfold og inkludering.

Rekruttering av ikke-europeere til statlige institusjoner er tynn og mager i forhold til alle de store ordene som ofte sies om dette. I et demokratisk system skulle befolkningsstatistikken bli reflektert i rekrutteringen. Hvilke konkrete handlinger som blir satt i verk for å oppnå dette, bør synliggjøres. Mangfold og integrering står i alle partiprogrammer, politiske taler, stortingsmeldinger, med mer, og tilsetting av ikke-europeere bør være i samfunnets generelle interesse. Og ved å styrke innvandrernes kompetanse kan man stimulere integrasjonsprosessen.

Det er kjent blant ikke-vestlige miljøer at prosjektforslag presentert til Norad av personer med ikke-vestlig bakgrunn ofte ikke blir godkjent. Men hvis samme prosjekt så blir fremlagt ved en senere anledning av etnisk nordmenn, kan det bli godkjent.

NÅR DET GJELDER Norad vil jeg også spørre: Blir mislykkede prosjekter evaluert? Er årsaken undersøkt? Kan årsaken være mangel på sosiokulturell forståelse? Blir det vurdert om sluttresultatet kunne ha vært annerledes dersom en ikke-vestlig ansatt hadde hatt større innflytelse på det?

Noen ganger kan det virke som det er egne holdninger hos den som rekrutterer som blir lagt til grunn når avgjørelsen tas ved ansettelse. Jeg mener at det bør utvikles og gjennomføres lokale handlingsplaner for rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn. Der bør tiltak for å øke rekruttering av ikke-vestige ansatte tas inn.

Norge har blitt mer preget av kulturelt mangfold. Statistisk sentralbyrå (SSB) regner at åtte prosent av landets befolkning hadde innvandrerbakgrunn i år. SSBs tall viser at for ansatte med ikke-vestlig bakgrunn varierer bildet når det gjelder hvor representert ulike innvandrergrupper er i arbeidslivet. Det er fortsatt utfordringer knyttet til hvilke grupper som rekrutteres til hvilke stillinger i offentlig eller privat institusjoner, og slik det er praksis for i andre land, burde det også i Norge utvikles verktøy som forteller mer om hvilke grupper som rekrutteres til hvilke typer stillinger. Dette kan hjelpe å vurdere løsninger som kan gjøre det lettere å hente ut informasjon om ansatte.

Det er viktig at rekrutteringspersonalet har riktig kompetanse til å ansette kvalifiserte personer fra ikke-vestlig bakgrunn på lik linje med de vestlige. Når det nå har blitt kjent hvordan «nettverk» påvirker ansettelser, er det tydelig hvordan ikke-vestlige kandidater ofte lett kan tape i konkurranse med etniske nordmenn med store nettverk.

TIL SLUTT VIL JEG stille spørsmålet: Hva slags intensjoner og handlingsplaner har Norad når det gjelder ansettelsesprosesser? For resultatene er ikke imponerende. ■

Najma Kareem er dr. scient og lokalpolitiker for Høyre i Lørenskog.

:HVEM HVA HVOR I ALL VERDEN?

1. Hva heter den ny utenlandssjefen i Kirkens Nødhjelp?.
2. Hvilken tittel har en forstander for en jødisk menighet?.
3. Hvilket hav har Ecuador kyst til?
4. Hovedstaden i Syria er antakelig verdens eldste hovedstad, hva heter den?
5. Hva heter den kalde havstrømmen som går langs vestkysten av det sørlige Afrika?
6. Hva slags dyr er en gibbon?
7. Hvilket land fikk selvstendighet i 2002, etter å ha vært okkupert av Indonesia?
8. Hva heter hovedstaden i Laos?
9. Til hvilket land grenser Kenya i sør?
10. Er Nepal et kongedømme?
11. Hvem vant Afrikamesterskapet i fotball i 2008?
12. Hvilken elv skiller Brazzaville fra Kinshasa?
13. Sør-Afrikas største by ligger ved Witwaterstrand-høyden. Hva heter den?
14. Hvilket språk snakker Tunisias nomader?
15. Hvilken eiendommelig lyd laget med tungen høres når Swazilands innbyggere snakker Siswati?
16. Betyr Addis Abeba «vakker sol», «ny blomst» eller «vakker himmel» på amharisk?
17. Hva slags dyr heter hippopotamus på engelsk?
18. Hvilket iransk språk er svært utbredt i Afghanistan?
19. Hvor stor del av Brasils befolkning er afrikanske etterkommere?
20. Hva heter elven som munner ut i Buenos Aires?

Svarene finner du nederst på siden.

Spørrespalten er laget av **Ba-Musa Ceesay**

TRE EKSPERTNØTTER:

1. Hva heter presidenten i Sudan?
2. Hvem fikk Nobels Fredspris i 1992?
3. Hva het ørkenen som dekker en del av Mongolia?

SVAR:

Alt rett:	Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
15-19:	Verden trenger deg.
10-14:	Du kan se framtiden lyst i møte.
5-9:	Ikke så verst.
1-4:	Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
0:	Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

16. Ny blomst.
15. Klikkelyder.
14. Berbisk.
13. Johannesburg.
12. Kongoelven.
11. Egypt.
10. Ja, men det varer trolig ikke så lenge. Et flertall av de politiske partiene er enige om å avvikle kongedømmet.
9. Tanzania.
8 .Vientiane.
7. Øst-Timor.
6. Ape.
5. Benguelastrømmen.
4. Damaskus.
3. Stillehavet.
2. Rabbiner.
1. Anne Kristin Sydnes.

20. Rio Plata.
19. 6-7 prosent.
18. Pashto.
17. Flodhest.

SVAR PÅ EKSPERTNØTTER:

3. Gobiørkenen
2. Mayaaktivisten Rigoberta Menchu.
1. Omar Hassan Ahmad al-Bashir.

Såfrø – kimen til utvikling

Av Arvid Solheim

LANDBRUK

Genetisk mangfold er viktig. 26. februar ble Svalbard globale frøhvelv formelt åpnet. Mange prominente gjester ble invitert til åpningen. Wangari Mathai, den kenyanske miljøforkjemperen som vant Nobels fredspris i 2004, var en av dem. Generaldirektøren i Global Crop Diversity Trust, Cary Fowler, som har vært ansvarlig for å samle inn og transportere frø fra hele verden til Svalbard var en annen. Norges statsminister og landbruksminister var også der. Men av alle de prominente gjestene, var uten tvil risbonden Eulogio Sasi fra Filippinene den mest spesielle. Dyktige og erfarne bønder som Eulogio Sasi skaper nemlig frø til plantesorter som er godt tilpasset lokalt miljø og klima – sånne frø som skal lagres i frøhvelvet.

Den store oppmerksomheten som nå er rettet mot genressurser er fortjent. Å sikre at det genetiske mangfoldet i verdens matplanter bevares for framtidige generasjoner er et viktig bidrag til utvikling gjennom reduksjon av sult og fattigdom i utviklingslandene. Der har de fleste av verdens viktigste matplanter sin opprinnelse, og der er behovet for matvaresikkerhet og videreutvikling av jordbruket prekært.

Tap av biologisk mangfold er i dag en av de største utfordringene for miljø og bærekraftig utvikling. Mangfoldet av matplanter er stadig under press. Konsekvensen er et ikke-reversibelt tap av våre muligheter til å utvikle nye sorter som er tilpasset klimaendringer, nye plantesykdommer og behovene til en voksende befolkning.

Hovedårsaken til tap av plantegenetisk mangfold, er at tradisjonelle sorter har blitt erstattet med «moderne» sorter som ofte er mer høytytende når de blir dyrket i et system som benytter betydelige mengder av sprøytemidler, kunstgjødsel og irrigasjon. Den grønne revolusjonen bidro til høyere matproduksjon, men på bekostning av mangfoldet i bondens åker. I løpet av det 20. århundret har FAO anslått at vi har tapt opp mot 90 prosent av sortsmangfoldet i mange viktige matplanter.

KRONIKK

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes tgh@norad.no. Teksten bør ikke overstige 8500 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

Åkrene til småbønder i utviklingsland kjennetegnes i dag av et stort plantegenetisk mangfold, både når det gjelder antallet forskjellige plantearter på åkerlappen, og når det gjelder sorter innen de viktigste artene. Dette mangfoldet har stor betydning for ernæring og kulturelle verdier. Det er også kilden til genetisk forankrede egenskaper som gjør plantene motstandsdyktige mot sykdommer og skadedyrsangrep, og gjør at de kan takle marginale dyrkingsforhold og – sist men ikke minst – klimaendringer. Framfor å erstatte mangfoldet i åkeren med få «moderne» sorter, må disse plantegenetiske ressursene utnyttes, brukes og bevares.

Millioner av småbønder i utviklingsland er rikere på genetisk mangfold enn de er på økonomiske ressurser.

Sammenhengen mellom biodiversitet og klimaendringer går begge veier. Biodiversiteten svekkes på grunn av klimaendringene, men et rikt biologisk mangfold kan også redusere konsekvensene av klimaendringer. For eksempel vet vi at avskoging er ansvarlig for hele 20 prosent av de menneskeskapte CO2-utslippene. Vi vet også at ved å ta vare på blant annet naturens mangfold, skog og våtmarker, kan vi begrense virkningene av klimaendringene, som flom og tørke. Ikke minst vet vi at ved å bevare og bruke biodiversitet på en bærekraftig måte, kan vi redusere økosystemenes sårbarhet overfor klimaendringer.

Selv om genbanker har en viktig funksjon, må ikke den viktigste jobben i forhold til bevaring av det plantegenetiske mangfoldet glemmes. Den gjøres nemlig av småbønder i utviklingsland som fremdeles bruker og konstant videreutvikler et rikt utvalg av plantesorter. Millioner av småbønder i utviklingsland er rikere på genetisk mangfold enn de er på økonomiske ressurser. Siden jordbrukets opprinnelse har de dyrket og videreutviklet det rike mangfoldet som finnes i dag. Bevisst utvalg år etter år av de mest egnede plantene og populasjonene under forskjellige vekstbetingelser har skapt tusenvis av lokalt tilpassede sorter av ris, hvete, mais og de andre matplantene som før verdens befolkning.

Bønders viktige rolle i forvaltningen av plantemangfold er anerkjent i Den internasjonale avtalen for plantegenetiske ressurser for mat og jordbruk. Genbanker kan supplere, men ikke erstatte bondens rolle i bevaringsarbeidet. Gjennom aktiv bruk sikres det at såfrø gradvis tilpasser seg endringer i miljøbetingelsene.

En rekke utviklingstrekk som handelsliberalisering, industrialisering av landbruket, eierrettigheter til såfrø, og såvareregelverk, gjør dette bevaringsarbeidet vanskeligere og vanskeligere.

Bytte av frø er en viktig forutsetning for å ta vare på plantemangfoldet i jordbruket, men bønders rett til å bruke, bytte og selge såfrø spart fra egen avling utfordres stadig sterkere i de aller fleste land. Fattige småbønder livnærer seg på små åkerlapper – ofte med dårlig jord – og har derfor behov for plantesorter som er tilpasset lokalmiljøet og klimatiske endringer. «Moderne frø» som skal gi større avlinger – i alle fall på kort sikt – krever både sprøytemidler og kunstgjødsel.

Dette er en risikabel strategi for fattige bønder. Låneopptak for å kjøpe kunstgjødsel og frø kan føre bonden inn i en gjeldsspiral. Hybridfrø kan gi større avling, men må fornyes regelmessig.

Deltakende planteforedling er en metode å inkludere bønder i foredlingsprosessen og sikre at planteforedlingen tar utgangspunkt i bøndenes behov. Dette står i kontrast til den dominerende rollen store, internasjonale forskningssentre har hatt innen foredling siden den grønne revolusjonen. I deltakende planteforedling er bøndene aktive og likeverdige partnere framfor å være passive kjøpere av såkorn.

I motsetning til kommersiell planteforedling som tar sikte på å komme fram til sorter som kan selges i store kvanta, fokuserer deltakende planteforedling på de lokalspesifikke behovene og ønskene til bøndene. Hyppig brukt er Farmers' Field Schools, en metodikk for voksenopplæring utarbeidet av FAO, for å lære opp bønder i integrert sykdomsbekjempelse for å redusere bruk av sprøytemidler og kunstgjødsel. Denne metoden har også vist seg nyttig i programmer for å styrke lokal forvaltning av plantegenetisk mangfold. Resultatet er ikke bare godt såfrø tilpasset lokale forhold. I tillegg blir bøndenes situasjon styrket både teknisk og sosialt.

70 prosent av verdens fattigste milliard, det vil si de som lever på under én dollar om dagen, er småbønder i utviklingsland. De lever av det de selv dyrker, og er en naturlig målgruppe for utviklingsprogram. Derfor er gjennomføring av bønders rettigheter til såfrø og utviklingen av strategier for å bevare og videreutvikle lokalt tilpassede såfrø gjennom en aktiv bruk, avgjørende for å begrense fattigdom og oppnå tusenårsmålet om å halvere sulten innen 2015. Bøndene er aktive deltakere i å velge ut og dyrke fram gode matplanter, noe som gir bøndene både kontroll og stolthet. Bevaring av genressurser er ikke noe som gir en umiddelbar økonomisk gevinst eller representerer en vare som lett kan la seg omsette. De representerer derimot bærekraftig utvikling både for bøndene som bruker dem og for miljøet. At de er verdifulle, viser i all tydelighet såfrøhvelvet på Svalbard, der norske myndigheter har investert titalls millionbeløp i anlegget i permafrosten på Svalbard. Men bistand for å sikre det biologiske mangfoldet er ikke tilstrekkelig.

Helt avgjørende for at bistandspenger til prosjekter for biologisk mangfold i jordbruket skal lykkes, er det å involvere nasjonale myndigheter og sikre seg at lovverk og policy på nasjonalt og regionalt nivå støtter opp om bønders rettigheter. Et viktig element her er utdanningen som landbruksveilederne får, som igjen gir opplæring til småbøndene. Det er nødvendig å fremme metoder for deltakende planteforedling, respekt for bønders kunnskap og behovet for lokalt tilpassede løsninger.

Bærekraftig bruk av plantegenetiske ressurser er avgjørende for vår alles framtidige matsikkerhet. For småbønder i utviklingsland er sikker tilgang til lokalt tilpassede såfrø viktig for deres daglige matsikkerhet. Det dreier seg om bærekraftig utvikling med de fattige bøndene og miljøet i sentrum. ■

Småbøndene i Nepal er blant de som bidrar til bevaring av viktige lokale genressurser. FOTO: GMB AKASH

Arvid Solheim er daglig leder av Utviklingsfondet.

Lokalradio jobber for fred i slummen

Av Christine Afandi

KENYA

Kenya har vært preget av alvorlige opptøyer etter det kontroversielle valget 27. desember. Størst uro har det trolig vært i Afrikas største slumområde, Kibera.

I et enkelt kontorbygg i en støvete gate finner vi redaksjonslokalene til Pamoja FM. Navnet betyr «sammen» på swahili. Denne lokale radiostasjonen har sendt kontinuerlig i Kibera mens uroen har rast utenfor. Radio Pamoja FM har nå fred og forsoning som hovedbudskap. Trass i at redaksjonslokalene er nesten tømt for verdier etter et innbrudd, fortsetter Pamoja FM sendingene.

Det er ingen som helst grunn til å sammenligne de siste ukers opptøyer i Kenya med folkemordet i Rwanda i 1994, men aktive radiostasjoner kan spille en viktig rolle i mobilisering av folk i en krisesituasjon. I Rwanda drev beryktede Radio Television Libre des Mille Collines hat-radio med oppfordring til å drepe og ta blodig hevn. Pamjoa FM har valgt den motsatte rollen.

– Situasjonen er fortsatt svært spent, men vi håper at de verste urolighetene har lagt seg, forteller Muchiri Kioi, som leder Pamoja FM. Kioi og hans journalistkollegaer ser det nå som sin hovedoppgave å mane befolkningen i Kibera – trolig over en million mennesker – til fred.

– Vi har normalt en åpen og uavhengig holdning i våre programmer, men nå er vi opptatt av å spre et budskap om fred og redusere hat og mistro. Vi hører også fra våre lyttere at dette fredsbudskapet er viktig, sier Muchiri. Pamoja FM har engasjert en rekke ungdommer i Kibera som radioreportere. Målet er at ungdommen selv skal finne løsninger på konflikter og arbeide konstruktivt i kampen mot fattigdom.

Lokalradioredaktør **Muchiri Kioi** har et sterkt fredsbudskap i radiosendingene til Pamoja FM i Kenya. FOTO: PAMOJA FM

SETT FRA SØR

Christine Afandi er kenyansk journalist knyttet til The Nation Group. Hun arbeider for tiden i The East African.

Muchiri Kioi sa farvel til en god jobb i BBC og realiserte drømmen om sin egen radiostasjon for vel ett år siden. Det mangler ikke på lyttere i Kibera. Svært mange av slummens familier har en radio med batterier.

Vi er opptatt av å redusere hat og mistro.

Muchiri Kioi, radioredaktør.

– Andre radiostasjoner er ikke i nærheten av å forstå og engasjere seg i problemene til vanlige mennesker i Kibera. Vi lager radio om de viktige sakene som folk her er opptatt av; miljø og forsøpling, narkotikabruk, kvinners stilling og ikke minst eksempler på hva folk selv kan gjøre for å komme seg ut av elendigheten. Vi har også gratis annonsering for folk som bor her, først og fremst for bryllup og begravelser, sier Muchiri.

Han forteller at radiostasjonen slet hardt for å få tillatelse til å sende FM-radio i Kibera.

– Dette er valgdistriktet til Raila Odinga, og mange trodde nok vil skulle drive kampanje for Odinga. Det har ikke skjedd. Vi har hatt han som gjest i studio, men vi er opptatt av politisk upartiskhet, sier Muchiri.

Pamoja FM har et lite budsjett, men Muchiri har god hjelp av en stor gruppe ungdommer som hjelper til, og som også prøver seg som programledere og DJ'er.

– Vi møtes daglig for å gå igjennom sendeplanen. Det mangler ikke på lyst og mot hos ungdommene til å gå på lufta i timeslange sendinger med prat og musikk. For oss er det viktig å ha et budskap, ikke bare underholde, sier Muchiri som mener Kibera er full av talenter.

– Vi har et eget program som vi kaller «Gi meg mikrofonen», der folk underholder i nabolaget. Det er et av våre mest populære programmer, sier Muchiri, som har hatt spesielle utfordringer de siste ukene.

– Vi har alltid følt oss trygge i Kibera og har aldri tidligere hatt innbrudd eller tyverier. Men for to uker siden hadde vi innbrudd og det meste av utstyret vårt forsvant. Nå appellerer vi til radiostasjoner over hele verden om å sende oss utstyr de ikke bruker, forteller Muchiri Kioi. Han planla først å starte en lokalavis i Kibera, men fant snart ut at de færreste i området leste aviser. Men radio slo an, og lytterne ble mange.

– Nå er vi kanskje inne i vår viktigste periode. Jeg vet at vi bidrar til og forsterker fred og forsoning. Det vil ikke si at vi er konfliktsky. Vi lar folk si sin hjertens mening. Men i vårt fokus støtter vi opp om de som ser løsninger og vil bygge tillit, ikke dem som vil rive ned og hate, sier radioredaktør Muchiri Kioi. ■

GADOS VERDEN

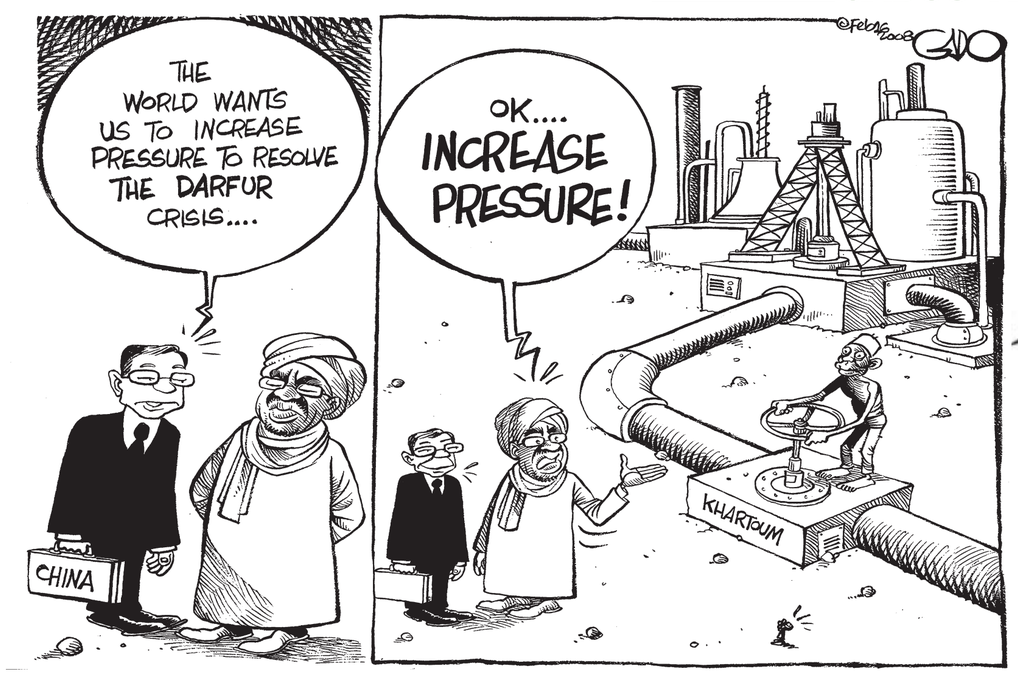

Tanzanianeren **Godfrey Mwampembwa**, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen **Daily Nation**.

Er det noe galt med somaliere?

LITTERATUR

BOKANMELDELSE

Katrine Fangen:
Identitet og praksis.
Etnisitet, klasse og kjønn blant somaliere i Norge.
Gyldendal, 2008.

Det er 20 000 somaliere bosatt i Norge. De kommer fra et land der langvarige kriger og konflikter har etterlatt seg mange sår både i mennesker og landskap. Gruppa har ikke vært spart for kritisk omtale i media og stigmatisering. Men hvem er de egentlig?

I boka «Identitet og praksis» ønsker forfatteren Katrine Fangen å bidra til at formelen «Hva er galt med somalierne» skal vike plass for en mer nyansert tilnærming til norsk-somaliere og etniske minoriteter. Fangen er forsker ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo. Fra 2003 til 2007 foretok hun og assistenten Cecilie Thun såkalte livshistorieintervjuer og et par gruppeintervjuer med 50 somaliere som lever i Norge. Boka bygger på dette materialet – og nyansene blir tydelige. Blant somaliere, som blant andre, finner du liberale og fordomsfulle, «gjør hva du vil» og kontrollerende, frustrerte og entusiastiske. Noen menn tygger khat i stedet for å drikke alkohol når de skal glemme nederlagene på arbeids- og boligmarkedet. Andre melder seg inn i politiske partier og får politiske verv. Fangen deler gruppa i to: De som har vært her lenge og er godt integrert, og de nye som fortsatt har en lang vei å gå.

Somalierne Fangen har snakket med forteller at de ofte har en sterk følelse av krenkelse i møtet med offentlige instanser i Norge. De forteller om stolthet, om klanen, forholdet mellom kjønnene, venner, arbeid (eller mangel på lønnet arbeid), savn, forholdet til etniske nordmenn og kultur. Noen strever med «å prøve å bli så norsk som mulig», andre vil ha «det beste ut av to kulturer» mens atter andre tror de alltid vil være mest somaliere. Nyansene kommer fram når Fangen ser nærmere på hvor lenge de har vært i Norge, om de kom før eller under en krigstilstand, hvordan de er mottatt her i landet eller hvilke nettverk de har.

Åtte av informantene er intervjuet om sivil og politisk deltakelse. Fangen har funnet en utstrakt politisk interesse i den somaliske befolkningen. De er også opptatt av norsk politikk og den norske velferdsmodellen. Somaliere bruker stemmeretten.

De som engasjerer seg i samfunnsdebatten og får et miljø rundt seg som en følge av dette, er mindre ensomme enn de som tyr til innvandrerorganisasjonene som kontaktarena.

Selvsagt er det spenninger i dette miljøet som i alle andre. Det er ikke enkelt for en mann å gå arbeidsløs. Unge mennesker kan trosse sine foreldre i synet på alkohol eller sex før ekteskapet. Bekymringen for familien som er igjen i Somalia kan tynge. Ikke alle hjemreiser er like vellykkede. Folk husker den kulturelle respekten for eldre og samhørigheten, ikke konflikt og fattigdom. Somaliere kan komme i skvis mellom sine to verdener.

Og de kan bli hakkekyllinger i disputter mellom etniske nordmenn eller sinte foran en sosialarbeider. Klanene er heller ikke alltid på vennskapelig fot med hverandre i alle saker. Men det er vel neppe bare somaliere som kan miste kontrollen på følelsene i spesielle situasjoner?

Fangen henvender seg til både folk generelt og faggrupper, til politikere og journalister. Boka er godt forspent med direkte utdrag fra intervjuene, noe som gjør den levende og lett tilgjengelig for de som ønsker å vite noe mer. Den er en viktig påminnelse i Mangfoldsåret 2008. ■

Tone Bratteli

NOTISER

Barnebøker skal fremme leselyst

Nye barnebøker skal fremme leselyst blant skolebarn på Madagaskar. Bak prosjektet står Lesesenteret ved Universitetet i Stavanger og Universitetet i Toliara på Madagaskar.

– Det langsiktige målet med prosjektet er at alle skolebarn på alle klassetrinn skal få til utdeling to bøker hver som de skal få til odel og eie, sier professor og Madagaskar-kjenner Øyvind Dahl.

Han ser for seg at barna skal kunne bytte bøker med hverandre. På den måten kan det dannes en hel lesekultur på barnas eget språk utenom de ordinære skolebøkene.

– Dette er viktig i et land der det nesten ikke finnes bøker for barn, og det som finnes oftest er på fransk og refererer til en fransk virkelighet, sier Dahl.

Hele prosjektet er gjennomført på Madagaskar av gassere. Forfatteren Mparany er 28 år og tegneren Tojo er 18 år. Boken er trykket i hovedstaden Antananarivo, foreløpig i et opplag på 3000 eksemplarer.

Den første boken, om en firfisle som forviller seg ned i en veske og blir med til regnskogen. sikter på elever på 4. klassetrinn. Bok nummer to og tre er under utarbeidelse. Prosjektet er gjennomført etter avtale med det norskstøttede Utdanningsministeriet på Madagaskar. ■

Bistandsaktuelt økte med 1000 siste år

Bistandsaktuelt øker og øker. Fagbladet hadde i desember 2007 et opplag på 17700 eksemplarer. Dette er en økning på 1000 eksemplarer fra året før (tilsvarende en 6 prosent økning). Tilsvarende måned i 2003 var opplaget 13 000 eksemplarer.

– Dette innebærer at bladet har økt opplaget med 36 prosent de siste fem årene, uten å ha tatt i bruk særskilte eksterne markedsføringsframstøt. Årsaken er forhåpentligvis ikke bare at vi lager en gratisavis, sier Bistandsaktuelts redaktør Gunnar Zachrisen.

Bistandsaktuelt på web har hatt en enda mer dramatisk økning i femårsperioden, selv om det er registrert en utflating og svak nedgang i antallet brukere det siste halvåret. Mens antallet månedlige «unike brukere» i januar 2003 var 2800, er antallet 14 270 i januar 2008. Med andre ord er det nesten en femdobling av antallet web-brukere i perioden.

Etter ansettelsen av tidligere Vårt Land-nettredaktør Jan Speed som nettavisredaktør i Bistandsaktuelt er fagbladets nettsider under sterk endring. Mens fagbladets webutgave tidligere var en ren avspeiling av papirutgaven, legges det nå ut egne nyhetssaker hver dag.

– Etter hvert som nettutgaven vår får flere og flere nyheter og gjøres mer brukervennlig regner vi med å øke antallet besøk enda mer, sier Zachrisen. ■

Nå skjer det noe på www.bistandsaktuelt.no!
www.bistandsaktuelt.no
bistandsaktuelt.no

Nå får du ferske nyheter om bistand og utvikling på våre nettsider hver uke.

Aktuelle saker:
■ Forskere analyserer årsakene til krisen i Kenya. Av Martha Camilla Wright.
■ Krisen i Kenya og Afrikas skjøre demokratier. «Global kommentar» av Helge Rønning.
■ Ny stor evaluering av bistanden til Zambia i perioden 1991-2005. Vi følger saken.
■ Vinner Robert Mugabe presidentvalget i Zimbabwe?

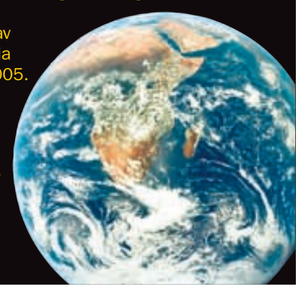

Bioteknologinemnda

Invitasjon til åpent møte om:

Bioteknologi i et Nord/Sør-perspektiv

Torsdag 6. mars 2008, kl.10.00 - 16.00

Sted: Håndverkeren, Rosenkrantz' gt. 7, Oslo

Gratis deltakelse!
Påmelding og program:
www.bion.no, bion@bion.no, tlf.: 24 15 60 20

NOTIS

Solheim vil prate med næringslivet

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim ønsker seg et fast forum der han og norske bedrifter som satser i utviklingsland kan diskutere klimaendringer og fattigdomsbekjempelse. Det sa han under Næringslivets bistandskonferanse på BI nylig.

Et av diskusjonstemaene vil bli hvordan Utenriksdepartementet og bedrifter kan utvikle strategiske «samarbeidspakker», slik at det blir lettere for norske bedrifter å investere utenfor de dominerende sektorene petroleum, energi, miljø og shipping der nordmenn er mest aktive.

– Vi er beredt på å se på partnerskap med norske bedrifter utenfor disse hovedområdene, for å få se hva vi i fellesskap kan gjøre, sa Solheim.

NHO-leder Finn Bergesen (bildet) ønsker et tettere samarbeid velkommen, og mener det er mulig å drive kommersielt i de minst utviklede landene.

– Norad og Utenriksdepartementet er seg bevisst at det finnes markedsmangler der ute. Hvis vi skal lykkes med å øke investeringene i fattige land, må vi få til et utvidet samarbeid mellom det offentlige og det private, sa Bergesen. NHO-sjefen mente at næringsutvikling og handel nå må inn som et av de fem hovedsatsingsområdene i norsk bistand. ■

NYTT OM NAVN

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Fred Isaksen på e-post: nyttomnavn@akela.no eller på telefon 922 21 487.

Britt-Celine Oldebråten er ansatt i ADRA Norge (Adventist Development and Relief Agency) som prosjektassistent etter en periode som trainee i organisasjonen. Hun er sosionom med fordypning i internasjonal og interkulturelt sosialt arbeid.

Danilo Avileis kommer til ADRA Norge fra Brasil. Han har utdannelse fra Brasil, Tyskland og USA med mastergrad i økonomi og politikk, og vil arbeide i ADRA Norge som prosjektassistent.

Inés Luna er ansatt som vikar i Regnskog-fondets Amazonasavdeling. Luna er statsviter og har tidligere vært leder for Latin-Amerika gruppene i Norge. Hun har bl.a. jobbet med LAGs sør-nord prosjekt og som koordinator for det VII Europeiske Vennelandsmøtet i Oslo for de jordløses bevegelse i Brasil (MST).

Livia Costa Kramer (28) er ansatt som førstekonsulent i Norads Avdeling for samfunnsøkonomi og offentlig forvaltning. Kramer er utdannet som statsviter ved Universitetet i Oslo, og har skrevet masteroppgave om bedrifters samfunnsansvar og bærekraftig utvikling. Før hun kom til Norad, arbeidet Kramer i administrasjonen ved Oslo fengsel, og som tolk i portugisisk-norsk. Hun kommer opprinnelig fra Brasil.

Merete Stange Sørum (19) fra Bærums Verk har dratt ut som frivillig for Tibetmisjonen, og skal i en tid fremover arbeide som lærer ved Kathmandu International Study Centre (KISC) i Nepal.

Jørn Lemvik er ansatt som ny generalsekretær i Bistandsnemnda. Han etterfulgte **Oddvar Espegren** og tiltredde stillingen 18. februar. Lemvik har de siste ti årene arbeidet som selvstendig konsulent innen områdene lederutvikling, organisasjonsutvikling og kommunikasjon. Fra Norge har han praktisk ledererfaring fra blant annet Norsk Luthersk Misjonssamband og konsulentfirmaet Best Beslutningsstøtte AS. I tillegg har Lemvik ledererfaring fra Mekane Yesus-kirken og den ortodokse kirken i Etiopia. I sitt virke har Lemvik arbeidet med drøyt halvparten av Bistandsnemndas medlemsorganisasjoner og deres partnerorganisasjoner i Afrika, Asia og Latin Amerika. Av utdanning er Lemvik cand. polit. Hans fagområde er ledelse med et særlig fokus på ledelse i multikulturelle organisasjoner.

Knut Olav Krohn Lakså begynte 7. januar som rådgiver hos Norad, Avdeling for Sivilt Samfunn. Han har tidligere jobbet for UNDP og det norske representasjonskontoret i Det palestinske området. Lakså er sosialantropolog med feltarbeid fra Brasil, og har tidligere også jobbet for Norad med oppfølging av urfolksprogrammet til Brasil.

Karen Rossebø (54) er ansatt som sekretær i Bistandsnemnda. Hun er utdannet lektor med musikk hovedfag og har praksis fra barneskolen og ungdomsskolen. I en periode har hun vært hjemme med tre barn, og i denne tiden har hun jobbet som redaktør for Skøyen menighetsblad, samt drevet sitt eget selskap innen grafisk produksjon og trykk. Hun har også arbeidet ved KrFs partikontor.

John Olav Konstad (40) er ansatt som økonomileder i Bistandsnemnda. Han har tidligere vært ansatt som økonomisjef og regnskapsansvarlig i det private næringsliv og i offentlig forvaltning. Han har også ført regnskap for Areopagos, Misjonssambandet og Frikirken.

Rannveig Lade er ansatt i stillingen som rådgiver for Norsk Folkehjelps internasjonale Kvinner Kan-program. Hun kommer også til å følge opp Norsk Folkehjelps utviklingsprogram på Sri Lanka. Hun kommer fra stillingen som Norsk Folkehjelps programansvarlige i Burma/Myanmar. Hun tiltrådte sine nye stillinger den 1. januar.

Halil Radogoshi er ansatt som rådgiver for informasjonssystemer ved mineenheten i Norsk Folkehjelp. Han har jobbet i organisasjonen siden 2004, i Sudan, Jordan, Malawi og Kambodsja. Halil tiltrådte stillingen i februar.

Anna Birgitte Mørck er ansatt i stillingen som rådgiver i internasjonal avdeling i Norsk Folkehjelp med ansvarsområde Russland. Hun har tidligere bl.a. jobbet som prosjektleder for Flyktninghjelpen i Georgia, men har det siste året tatt en mastergrad ved SOAS i Konflikt, vold og utvikling. Hun tiltrådte stillingen 1. januar.

Inger Sandberg er ansatt som rådgiver for Norsk Folkehjelps utviklingsprogram i Kambodsja og Burma. Hun har vært rådgiver i Kommunikasjonsavdelingen i samme organisasjon i mange år, og var seksjonsleder i Internasjonal avdeling i LO et år. Hun tiltrådte stillingen 4. februar.

Steinar Sundvoll er ansatt i stillingen som stedlig representant i Rwanda. Han kommer fra stillingen som programsjef i CARE Norge Han tiltrer den 1. mars 2008.

Sveinung Torgersen er ansatt som Stabsleder ved Internasjonal avdeling i Norsk Folkehjelp. Han har tidligere jobbet med politiske risikoanalyser i Telenor og som rådgiver i Etterretningstjenesten. Han har tiltrådt stillingen.

Åge Skagestad er ansatt som stedlig representant for Norsk Folkehjelp i Angola. Han kommer fra stillingen som controller i Norsk Folkehjelp og har tidligere jobbet i Mosambik og Kambodsja for organisasjonen. Han tiltrer stillingen 1. april.

Jannicke Storm er ansatt som programansvarlig for Norsk Folkehjelp i Burma. Hun kommer fra en stilling i Flyktninghjelpen. Hun har også jobbet med Burma-spørsmål for FN-organisasjonen OCHA. Hun har tiltrådt stillingen.

Litt mer enn krig og katastrofer…

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon?
Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

✗ JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn
Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig)
Postboks
Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og evnt. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

PORTO

bistandsaktuelt
Norad,
boks 8034 Dep.,
0030 OSLO

2-2008 – 11. ÅRGANG bistandsaktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat.

Ansvarlig redaktør:
Eva Bratholm

Redaktør:
Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattredaktør:
Thore Hem
tgh@norad.no

Nettavisredaktør:
Jan Speed
jasp@norad.no

Journalister:
Liv R. Bjergene
lrb@norad.no
Tor Aksel Bolle
toab@norad.no
Tone Bratteli
tbr@norad.no
Per-Ivar Nikolaisen
pein@norad.no
Martha Camilla Wright
mcw@norad.no

Redaksjonsråd:
Jens Claussen
Camilla Houeland
Roy Krøvel
Hans Petter Melby
Ane Schjolden

Administrasjon:
Ba-Musa Ceesay
Ellen Rojahn

Internett:
www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:
Boks 8034 Dep.,
0030 Oslo

Kontoradresse:
Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:
22 24 20 30

Telefon redaksjon:
22 24 20 40 –
22 24 05 72

E-post redaksjon:
gz@norad.no

Telefon annonser:
22 24 05 72 –
22 24 20 40

E-post annonser:
toab@norad.no

Design / produksjon:
Odyssé reklamebyrå/
Akela grafisk design,
Fred Isaksen, Larvik #7431

Trykk:
Nr1 Trykk as

Abonnement:
Bistandsaktuelt, Norad,
Boks 8034 Dep.,
0030 Oslo
Telefon: 22 24 20 59
E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgiver:
Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Tirs. 26. februar 2008

Opplag – denne utgaven:
17 800 eksemplarer

Neste bistandsaktuelt utkommer ca. 4. april

VISSTE DU AT...

Norge er verdens 11. største bistandsgiver.

Kilde: OECD/DAC (2006-tall).

«La ikke slangen få ligge under din kappe. Når den blir varm vil den bite deg.»

Ordtak fra tswana-folket (Botswana/Sør-Afrika).

Bosnisk eksport-suksess

Norskstøttet flyktningprosjekt selger votter og sokker verden over

SARAJEVO (b-a): Året var 1995. Det var på tampen av borgerkrigen. I det krigsherjede Bosnia startet Norsk Folkehjelp et prosjekt med garn og strikkepinner for å hjelpe kvinner som var hardt rammet av konflikten. I dag er BHcrafts en stor suksess på eksportmarkedet.

■ I BOSNIA: MARIT EIDE

BOSNIA

Den nådeløse krigen på Balkan fra 1992 til 1995 var ikke bare en krig med bomber og granater. Voldtekt ble også brukt som strategi for etnisk rensing. Tanken var hvis man ødela kvinnene, var det også store sjanser for at familien og nettverket rundt raknet.

Signe Skare, som jobber i Norsk Folkehjelp, forteller at hjelpearbeiderne raskt ble klar over at mange av kvinnene i Bosnia hadde store problemer med å takle hverdagen. Mange hadde mistet nære familiemedlemmer og blitt utsatt for grove overgrep.

– Det hele startet med en idé om at håndarbeid kunne brukes som terapiform, sier Skare.

Eksport verden over. – Dette som kom i gang som et rent hjelpeprosjekt i flyktningleirene, har nå fått navnet BHcrafts. Det er blitt et vellykket forretningsforetak som sender produkter over hele verden, sier direktør Lejla Radoncic.

Det er USA som er det største markedet, mens også i Frankrike, England, Tyskland og Sveits gjør BHcrafts det godt. Ifølge Radoncic er det nå over 700 kvinner som får fast månedslønn fra BHcrafts. Allerede i 1999 sto prosjektet så støtt på egne bein at Folkehjelpen kunne stanse støtten.

– De første årene var det særlig kvinner som hadde mistet ektefellen og andre som hadde store traumer på grunn av krigen, som var engasjert med strikkepinnene. I dag er det i tillegg hjemvendte flyktningkvinner og pensjonister som trenger ekstra penger, forklarer Lejla Radoncic.

I starten fikk kvinnene betalt per produkt, men nå får de den samme lønna – uavhengig om de strikker 10 par sokker en måned og 30 den neste.

Store forandringer. Prosjektet har hele tiden vært under utvikling. I dag er det ikke bare sokker og votter og vanter som pryder vinduene i de to butikkene som foretaket har i Sarajevo. Fargeglade, vevde tepper og broderte duker frister også turistene som besøker storbyen.

– Vi har fulgt godt med i motebildet, og har en dyktig designer fra Tuzla. Kvinnene må ha opplæring i nye produkter, både rent teknisk og også hvordan de skal klargjøres for salg. Når produktet er ferdig, blir det festet på en etikett som forteller hvem som har lagd det. Vi stiller store krav til kvalitet, sier Radoncic.

BHcrafts bruker stort sett materialer fra Bosnia, unntaket er kasjmir som må importeres fra Italia. Både sauer og spinnerier finnes det flust av i nærheten av Sarajevo.

Motemesser. – Auksjoner er en god inntektskilde, forteller Radoncic. For å ha råd til å være med på motemessen i Frankfurt trenger BHcrafts ekstra inntekter. Produktutvikling og kurser krever også sitt. De aller første pengene firmaet tjente var på auksjoner som de arrangerte på de to hotellene som finnes i Tuzla. Soldatene og hjelpearbeiderne som bodde der etter krigen var ikke snaue med å bla opp sedler da modellene entret scenen og viste fram klærne som kvinnene hadde strikket.

– De fikk ikke lov å bevege seg ute i byen i fritida, og var derfor sulteføret på underholdning. Venner og familie i Norge fikk på den måten mange fine produkter i gave, sier Radoncic. ■

Lille **Emina**, sammen med mamma **Lejla Bojadcic** skulle gjerne hatt en slik fargeglad kjole som **Muamera Hajric**, ansatt i BHcrafts, viser fram. FOTO: MARIT EIDE

Direktør **Lejla Radoncic**.

Les mer på: www.bhcrafts.org

✓ JA, takk. Vennligst send meg gratis ☐ eks. av tema-avisen «KLIMA». (Skoler tilbys klassesett.)

Navn

Adresse

Postnummer/sted

Telefon E-post

PORTO

bistandsaktuelt
Norad,
boks 8034 Dep.,
0030 OSLO

Tema-avisen kan også bestilles ved å kontakte Bistandsaktuelt – tlf. 22 24 20 40 eller per e-post til adr-ba@norad.no